

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TURİZM EĞİTİMİNDE YAŞANAN STAJ
SORUNLARI: LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN
GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan TÜRKSEVEN

**Enstitü Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği
Enstitü Bilim Dalı : Turizm İşletmeciliği**

Tez Danışmanı: Yrd.Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN

OCAK – 2012

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM EĞİTİMİNDE YAŞANAN STAJ
SORUNLARI: LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN
GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan TÜRKSEVEN

Enstitü Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği
Enstitü Bilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

Bu tez 31.01.2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Orhan BATMAN

Yrd. Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN

Yrd. Doç. Dr. Turcan YILMAZ

Jüri Başkanı

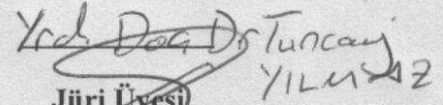
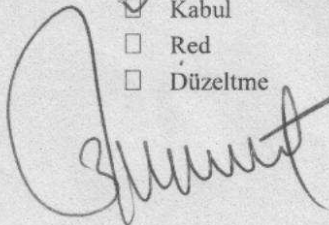

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak ilke ve kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite ve/veya diğer bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Erkan TÜRKSEVEN

31 Ocak 2012

ÖNSÖZ

Dünyada yaşanan hızlı değişim, tüm sektörleri olduğu gibi turizm sektörünü de önemli ölçüde etkilemektedir. Ülkemiz turizminin bu değişime ayak uydurabilmesi büyük ölçüde sektörde çalışan personelin aldığı teorik ve pratik mesleki eğitime bağlıdır.

Araştırma, özünde turizm, mesleki eğitim, staj ve staj uygulamalarında karşılaşılan problemler üzerine kurulmuşken amaç, turizm eğitiminde yaşanan staj sorunlarının eğitim sürecini ne derece olumsuz etkilediğini tespit etmek ve bu olumsuz etkileri minimize etmek için staj uygulamalarını olabildiğince sorunsuz uygulanabilir hale getirmek için çözüm önerileri sunmaktır.

Bu araştırmanın, bundan sonraki uygulama eğitimlerine ışık tutmasını temenni ederken, danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN'e ve Sayın Prof. Dr. Orhan BATMAN'a değerli katkılarından ötürü şükranlarımı sunarım. Ayrıca özellikle anket çalışmamın yapılması ve değerlendirilmesinde emeği geçen Sayın Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT hocama, Arş. Gör. Semra AKTAŞ, Arş. Gör. Zeynep MESCI ve Arş. Gör. Seyit Ahmet SOLMAZ'a da teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bugünlere gelmemde en büyük emeğin sahipleri olan anneme ve babama, sınırsız manevi desteğinden dolayı ablama, eşime ve hiçbir zaman yardımını esirgemeyen kardeşlerim Rıdvan ve Nurdan'a ayrı ayrı teşekkür ederim.

Erkan TÜRKSEVEN

31 Ocak 2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
EKLER	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TURİZM ENDÜSTRİSİ VE DÜNYA'DA MESLEKİ TURİZM	
EĞİTİMİ	7
1.1. Turizm ve Turizm Endüstrisi.....	8
1.1.1. Turizmin Tanımı.....	8
1.1.2. Turizm Endüstrisinin Tanımı ve Temel Özellikleri.....	9
1.2. Eğitim, Eğitim Sistemi ve Mesleki Eğitim	11
1.2.1. Eğitim.....	12
1.2.2. Eğitim Sistemi.....	15
1.2.3. Mesleki Eğitim.....	16
1.3. Mesleki Turizm Eğitimi.....	19
1.3.1. Turizm Eğitiminin Tanımı.....	19
1.3.2. Turizm Eğitiminin Önemi.....	20
1.3.3. Turizm Eğitiminin Amaçları.....	21
1.4. Dünyada Mesleki Turizm Eğitimi.....	22
1.4.1. Avrupa Birliği'nde Mesleki Turizm Eğitimi.....	23
1.4.2. Amerika'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	49
1.4.3. Uzak Doğu'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	52
1.4.4. Orta Asya'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	52
1.4.5. Güney Asya'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	53
1.4.6. Uzak Doğu'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	55
1.4.7. Afrika'da Mesleki Turizm Eğitimi.....	56

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ VE STAJ.....	59
2.1. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Genel Yapısı.....	59
2.1.1. Yaygın Eğitim.....	63
2.1.1.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları.....	64
2.1.1.2. Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları.....	69
2.1.1.3. Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Mesleki Turizm Eğt. Kursları..	72
2.1.2. Örgün Eğitim.....	74
2.1.2.1. Turizm Eğitimi Veren Ortaöğretim Kurumları.....	75
2.1.2.2. Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumları.....	81
2.2. Turizm Eğitiminde Staj.....	88
2.2.1. Stajın Tanımı ve Önemi.....	89
2.2.2. Turizm Eğitiminde Okul-Sektör İşbirliği	91
2.2.3. Turizm Eğitiminde Staj Uygulamaları.....	94
2.2.4. Turizm Eğitiminde Staj Uygulamalarının Önemi.....	95
2.3. Turizmde Yapılan Stajlarla İlgili Araştırmalar.....	96
BÖLÜM 3: YAŞANAN STAJ SORUNLARINA YÖNELİK YAPILAN ALAN	
 ARAŞTIRMASI.....	118
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	118
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	119
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	120
3.4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi.....	121
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	138
KAYNAKLAR.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	157

KISALTMALAR

AAML	: Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AOTML	: Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
DB	: Devlet Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MESS	: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
METGE	: Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi
MYO	: Meslek Yüksekokulu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TİOYO	: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TUGEV	: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TUREM	: Turizm Eğitim Merkezi
TUREB	: Turist Rehberleri Birliği
TÜROB	: Türkiye Turistik Otelciler Birliği
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
TÜSİAD	: Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization)
YOTEM	: Yetişkinler Otelcilik ve Turizm Eğitimi Merkezi
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
YO	: Yüksekokul

TABLÖLAR

Tablo 1	: Türkiye’de Turizm Eğitiminin Genel Yapısı.....	61
Tablo 2	: Profesyonel Turist Rehberlerinin İllere Göre Dağılımı.....	68
Tablo 3	: Araştırmaya Dahil Edilen Okulların Staj Süreleri.....	119
Tablo 4	: Ankete Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	121
Tablo 5	: Staj Yapılan İşletmelerin Faaliyet Konularına Göre Dağılımı.....	122
Tablo 6	: Staj Yapılan İşletmelerin Bulunma Yollarına Göre Dağılımı	122
Tablo 7	: Ankete Katılanların Staj Yaptıkları İşyeri Hakkındaki Gözlemleri	123
Tablo 8	: Ankete Katılanların Staj Sorunlara Dair Görüşlerine Yönelik Frekans Analizi	124
Tablo 9	: Ankete Katılanların Çözüm Önerilerine Dair Görüşlerinin Frekans Analizi	127
Tablo 10	: “Independent Sample T Test” Sonuçlarına Göre Cinsiyetler Arasında Anlamlı Farklılık Olan İfadeler	128
Tablo 11	: Yaş Gruplarına Göre Bağımlı Değişkenlerin One way Anova Testi.....	130
Tablo 12	: Staj Yapılan Yere Göre Bağımlı Değişkenlerin One way Anova Testi Sonuçları	132
Tablo 13	: Öğretim Kurumuna Göre Bağımlı Değişkenlerin One way Anova Testi...135	

EKLER

Ek 1 : Araştırmada Kullanılan Anket Formu.....	154
---	------------

Tezin Başlığı : Turizm Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları: Staj Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Bir Araştırma
Tezin Yazarı : Erkan TÜRKSEVEN Danışman : Yard. Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN
Kabul Tarihi : 31.01.2012 Sayfa Sayısı : vii (ön kısım) + 153 (tez)
Anabilimdalı : Turizm İşletmeciliği Bilimdalı : Turizm İşletmeciliği
<p>Turizm, tüm dünyada artık en az sanayi kadar önemli bir endüstri haline gelmiştir. Türkiye turizminin diğer Dünya ülkeleriyle rekabet edebilmesi için bir takım cazip ve üstün yanlarının olması gerekmektedir. Turizm, emek yoğun bir sektör olduğu için üstün yanlarının başında kaliteli hizmetin gelmesi kaçınılmazdır. Kaliteli hizmeti ancak nitelikli işgören verebilir. Personelin nitelikli olması ise ancak iyi bir beceri eğitimi ile sağlanabilir.</p> <p>Bu çalışmada, turizm eğitimi veren okulların yaptıkları staj uygulamalarının hedeflenen sonuçlarıyla alınan sonuçları arasındaki tutarlılık araştırılmış ve staj uygulamalarının etkinliği incelenmiştir.</p> <p>Araştırmada, orta öğretim ve önlisans düzeyindeki staj uygulamaları yakın tarihteki bazı araştırmalardan yararlanılarak incelenmiş ve bu araştırmaların sonuçları derlenmiş, lisans düzeyinde turizm eğitimi veren Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Düzce Üniversitesi Akçakoca TİOYO ve Balıkesir Üniversitesi TİOYO’da staj uygulaması yapmış 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin katıldığı bir anket çalışmasıyla veri toplama yoluna gidilmiştir.</p> <p>Tüm bu inceleme ve araştırmaların değerlendirilmesi sonucu bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçların en önemlileri arasında; stajların yeterli etkinlikte olmayışı, staj sürelerindeki yetersizlikler ile kontrol ve denetim eksiklikleri yer almaktadır. Bu sonuçlar ışığında okul-sektör işbirliğinin daha etkin hale getirilerek staj eğitiminde standardizasyonun sağlanması ve işbaşı eğitiminin işin gereklerine göre yeniden şekillenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.</p>
Anahtar Kelimeler : Mesleki Turizm Eğitimi, Turizmde Staj Uygulamaları, Turizmde Yaşanan Staj Sorunları

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's/PhD Thesis

Title of the Thesis	: The Problems Of Training Programmes: A Survey On Things Of Undergraduate Students		
Author	: Erkan TÜRKSEVEN	Supervisor	: Asst. Prof. Dr. Burhanettin ZENGİN
Date	: 31.01.2012	Nu.of pages	: vii (pre text) + 153 (main body)
Department	: Tourism Management	Subfield	: Tourism Management
<p>Tourism became an important industry as production industry all over the world. To compete with other world countries, Turkey have to have advantageous and superior sides than the others. Most important superiority of tourism must be qualified service since this sector is mostly depended on labor force. Qualified service is only obtainable by qualified workers. To get qualified workers is possible with good professional education.</p> <p>In this study, it is aimed to question the efficiency of training programs and its consistency between the goals and realized results of applied training programs given by tourism schools.</p> <p>In this survey, training methods at the level of high schools and colleges are investigated by using some researches completed at near past and the results of these researches are interpreted. Search results belonging to undergraduate degree is collected by doing questionnaire among third year and senior students who completed their professional training programs.</p> <p>Some interesting results are obtained after all of these researches and evaluations. The most important one is that the training programs are not sufficiently effective. In the light of these results it is obviously seen that standardization of training programs by increasing interaction between schools and sector and reorganization of training programs according to professions itself needs are inevitable.</p>			
Keywords	: Professional Tourism Education, Training Applications in Tourism, Problems of Training Programs.		

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde turizm sektörü, ekonomik ve sosyal gelişmenin, ülkesel ve bölgesel kalkınmanın önemli güçlerinden biri olarak görülmektedir. Turizm endüstrisi; yarattığı katma değer, istihdam ve yatırımlar bakımından dünya hizmet endüstrisi içerisinde en büyük paya sahiptir. Dünya Turizm Örgütü de turizmin; ülkelerin %83'ünde ilk beş ihracat kalemi arasında yer aldığını ve ülkelerin %38'inde de en önemli döviz kaynağı olduğunu saptamıştır.

Turizm, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından Türkiye ekonomisinde de son 20 yılda önemli atılım gösteren sektörlerden biri olmuştur. Türkiye, 1982'de turizm alanında başlattığı yatırım hamlelerini 2000'li yıllarda daha da artırarak dünya turizminde söz sahibi ülkeler arasına girmiştir. Uluslararası turizm pazarında gerek turizm gelirleri ve gerekse gelen turist sayısı bakımından ilk on ülke içerisinde yer almayı başarmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı,2012).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 2002-2010 yılları arasında turist sayısı bakımından dünyada % 34,6'lık bir büyüme yaşanırken Türkiye bu oranın üzerinde bir artış sergilemiştir. Bugün ülkemize gelen turist sayısı 10 yıl öncesine oranla yaklaşık 3 katına çıkarak 28,6 milyona yükselmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı,2012).

Asgari gelir hesaplama yöntemleriyle, 2000 yılında 7,6 milyar dolar olan turizm geliri yaklaşık 3 katı artışla 2010'da 20,8 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak açıklanan turizm geliri, TÜİK'in çıkış kapılarında yaptırdığı anketle hesaplanan yaklaşık ve asgari gelirdir. Anket dışında kalan CIP, VIP, marina yolcuları ile turistlerin ödemeli alışverişleri ve benzer alanlar katıldığında, ülkemizin gerçek turizm gelirinin 25 milyar doların üstünde olduğu kabul edilmektedir. Resmi olmayan rakamlara göre 2011 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 28,5 milyon kişi, turizm geliri ise 23 milyar dolar olarak hesaplanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı,2012).

Türkiye, 2000 yılında gelen turist sayısı bakımından dünyada 20. sırada yer alırken 2009 yılında 7. sıraya yükselmiştir. 2000 yılında turizm geliri bakımından dünyada 14. sırada yer alan Türkiye, 2009 yılında 9. sıraya yerleşmiştir.

Günümüzde hakim olan turizm anlayışının gelişmesinde ve bugünkü şeklini almasında etkili olan faktörlerden biri de, teknoloji alanında meydana gelen gelişmelerdir. Fakat

bu gelişmelerin sonucu olarak turizm işletmelerinde insan emeği yerine tamamıyla otomasyon kullanılması mümkün değildir. Turizm alanındaki altyapı yatırımları, nitelik ve nicelik açısından ne kadar yeterli olursa olsun sosyal üst yapı yatırımları ile desteklenmedikçe yarar sağlamamaktadır. Söz konusu sosyal üst yapı yatırımları içindeki en önemli unsur iş gücüdür. Çünkü turizm işletmelerinde insanın insana hizmeti söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte turizm sektöründe yaşanan hızlı değişimler karşısında, turizm işletmelerinin değişen koşullara adapte olabilecek bilgili, yetenekli ve deneyimli iş görenler istihdam etmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Teknolojik gelişmeler, bir yandan da insanların gelir düzeyinin ve hayat standartlarının artmasına sebep olmakta, bu da turizm işletmelerinde müşteri davranışlarına yüksek kalite beklentisi olarak yansımaktadır (Öncüer, 2006).

Günümüzde tüketicilerin giderek daha bilinçli olmaları ve hizmette kaliteye daha fazla önem vermeleri sonucunda “müşteri memnuniyeti” ve “hizmet kalitesi” kavramları rekabette üstünlük sağlamada en etkili unsurlar haline gelmiştir (Öncüer, 2006). Emekyoğun bir sektör olma özelliğinden dolayı turizm sektöründe de müşteri memnuniyetinin sağlanması ve kaliteli hizmetin sunulmasında iş görenlerin nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Çünkü turizm sektörünün temel üst yapı kaynaklarını oluşturan turistik işletmelerde üretilen hizmetin tüketiciye sunumu doğrudan iş görenler tarafından gerçekleştirilmekte ve bu durum da turistik tüketici ile iş görenlerin sürekli yüz yüze iletişim içinde olmalarını gerektirmektedir. Turistik hizmetlerin bu özelliklerinden dolayı müşteri memnuniyeti, müşteri bağlılığı ve hizmet kalitesi konusunda iş görenin tutumları, davranışları ve performansı en etkili faktörler haline gelmiştir.

Modern turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleştirilmesi zorunluluğu, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen işgücünün meslekî ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır (Alp,1992:47). İnsan kaynağına yatırım yapılmadığı sürece fiziksel ve teknolojik donanımın ve ekonomik gelişmelerin hizmet kalitesinin arttırılmasında önem ifade etmemektedir (Seymen, 2002:17).

Turistik hizmeti veren kişinin kişisel, bedensel, ruhsal özellikleri çok önemlidir. Becerisi yetersiz ve niteliksiz, ufku dar insanlarla çağın ve geleceğin turizminde başarı

sağlamanın olası olmadığı da açıktır (İlkin ve Dinçer 1991:86). Bu doğrultuda; sektörde istihdam edilecek olan kişilerin turizm alanında hizmet sunabilecek niteliklere sahip olması gerekmektedir. Kalifiye işgören ise, turizm eğitimi veren kurumlar tarafından sağlanmaktadır.

Turizm eğitimine, sadece ara istihdamın eğitilmesi gözüyle bakılmamalı, aynı zamanda yatırımcı ve işletmecilerin, esnaf ve tüccarın, kamu ve özel kesim yöneticilerin, aynı zamanda halkın turizm alanında eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi çerçevesinde geniş bir perspektif içinde yaklaşılmalıdır (Tüylüoğlu, 2003:). Gerek mesleki ve teknik bilgilerin aktarılabilmesi ve gerekse turizmde yüksek hizmet standardının yakalanabilmesi için toplumsal düzeyde turizm eğitiminin verilmesi ve turizm bilincinin yerleştirilmesi temin edilmelidir (Ürger,1992:247)

Turizm eğitiminin temel amacının, turizm sektöründe iş görecektir elemanları temel eğitimden geçirmek, tüm eğitim alanlarına turizm bilincini ve felsefesini kazandırmak, yönetim tekniklerini öğretmek ve yeni kavram, fikir ve teknolojileri kavrayabilecek üst düzey turizm profesyonellerini yetiştirmek olduğu söylenebilir. Bu temel amaç yanında, eğitim yoluyla teorik ve pratik ilişki kurmak, turizmin ekonomik kalkınmadaki yerini ve önemini anlatmak, vatandaşta olumlu bir turizm bilinci yaratmak, turizm sektöründe çalışanlara mesleki bir formasyon kazandırmak, turistik işletmelerde çalışanların bilgi ve becerilerini artırmak, insanların turizme ilgisini çekmek ve nitelikli turizm eğitmenleri yetiştirmek gibi amaçları da mevcuttur (Üzümcü ve Bayraktar 2004: 80).

Ülkemizde mesleki turizm eğitimi yaygın ve örgün turizm eğitimi olarak iki şekilde uygulanmaktadır. Örgün turizm eğitimi, turizm meslek liseleri ve üniversiteler gibi resmi kurumlar tarafından, yaygın turizm eğitimi ise daha ziyade özel kuruluşlar tarafından verilmektedir (Üngören, 2007).

Staj, turizm eğitimi veren örgün eğitim kurumlarının uygulama ayağını oluşturmaktadır. Öğrencinin sektöre adaptasyonunu ve bilgisini pekiştirmeye yönelik bu uygulamalarda gerek eğitim kurumu, gerek işletme ve gerekse öğrenci kaynaklı birtakım problemler yaşanmakta ve staj uygulamalarının amacına ulaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Üngören, 2007). Bu problemleri tespit ederek çözümünü sağlamak turizm eğitiminin verimliliğinin ve dolayısı ile hizmet kalitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

Çalışmanın Konusu

Yükseköğretimin toplumsal ve kişisel hayatta ekonomik ve sosyal birçok getirileri olduğu bilinen bir gerçektir. Turizm yükseköğretimi kapsamında, meslek yüksekokullarımızda mesleğe yönelik olarak teknik elemanlar, yüksekokullarımızda ise sektör için uzmanlar yetiştirilmekte, böylece sektörde uluslararası rekabet gücü desteklenmektedir.

Yükseköğretim kadar mesleki orta öğretim ve yaygın öğretim kurumlarının verdiği mesleki eğitim de sektör için önemli işgücü desteği sağlamaktadır. Sektörün emek-yoğun özellik taşımasından ötürü sektörde pratik bilgi en az teorik bilgi kadar önem arz etmektedir.

Gerek yükseköğretim gerekse orta öğretim kurumları turizm sektörüne yönelik personel adaylarının pratik bilgi gereksinimini staj süreçleriyle gidermeye çalışmaktadır. Her kurumun kendine özgü staj uygulaması vardır ve staj uygulamaları ne kadar değişiklik arz ediyorsa karşılaşılan problemler de o nispette çeşitlilik arz etmektedir.

Ekonomik çarpan etkisi büyük olan turizm sektöründen en üst düzeyde verim alabilmek için nitelikli işgücü istihdamının artırılması bu bağlamda da staj uygulamalarının problemlerinin giderilerek verimliliğin en üst düzeye çıkarılmasına çalışılmalıdır.

Çalışmanın Amacı

Öğrencilerin turizm sektörüne yönelik görüşleri daha çok staj dönemlerinde şekillenmeye başlamaktadır (Roney ve Öztin, 2007:). Staj sürecinde zaman zaman gerek eğitim kurumu, gerek işletme ve gerekse öğrenci kaynaklı birtakım problemler yaşanmaktadır (Üngören, 2007). Yaşanan problemler ya stajın verimsizliğine ve kalifiye personelin turizm sektöründen uzaklaşarak farklı alanlarda kariyer yapma isteğine yol açmaktadır.

Bu çalışmada, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan, staj deneyimine sahip öğrencilerin, turizm sektöründe çalışma koşulları hakkındaki düşünce ve deneyimlerinin belirlenerek yaşanan sorunların çözümüne, turizm eğitiminin daha verimli hale getirilmesine ve eğitilmiş bireylerin turizm sektöründe çalışma isteklerinin artırılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Eğitimli alışan; hizmet kalitesini (Akova ve diğerleri, 2007) ve müşteri memnuniyetini artırmakta (Pelit ve Güçer, 2006) ve aynı zamanda turizm sektörünün ve bu sektörde yer alan işletmelerin gelişimini sağlamaktadır (Amoah ve Baum, 1997). Dolayısıyla staj çalışmalarının etkinliğinden temel amaç Türkiye’de turizm sektörünün rekabet gücünün artmasına katkı sağlamaktır.

Çalışmanın Önemi

Bugüne kadar değişik düzeyde eğitim veren kurumlardaki staj süreçleri çeşitli yönleriyle farklı çalışmalarda ele alınmıştır. Bu çalışmada, daha önce yapılan çalışmalar değerlendirilmiş, anket yoluyla yapılan araştırma ve elde edilen bulgularla, diğer literatür çalışmalarının da çözüm önerileri desteklenmeye çalışılmıştır.

Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin işbaşı eğitimi sırasında karşılaştıkları problemleri tespit ederek bazı çözüm önerileri sunulan bu çalışma, daha önceki birçok çalışmada olduğu gibi Türkiye’deki mesleki turizm eğitiminin etkinliğinin artırılmasına katkı sağlama yönüyle önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi ve Kısıtları

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümlerde ikincil veriler değerlendirilerek, konusuyla ilgili teorik alt yapı oluşturulmuştur. Birinci bölümde, kavram açıklamalarının yanı sıra Türkiye’de ve Dünya’da turizm eğitimi incelenmiş, ikinci bölümde ise staj konusu üzerinde durularak, konuyla ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalar derlenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise yapılan anket çalışmalarından elde edilen birincil veriler değerlendirilerek staj uygulamalarında karşılaşılan sorunlar konusunda sonuçlar elde edilmiş ve son olarak bu sonuçlar çerçevesinde staj uygulamalarının daha sorunsuz uygulanabilir hale getirilebilmesi için çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmanın bazı kısıtları bulunmaktadır; Özellikle süre ve maliyet kısıtlarından dolayı çalışma evreni 3 üniversite ile sınırlandırılmış, daha sağlam veri elde edilebilmesi için de staj yapmış 3. ve 4. Sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın evrenini Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi almakta olan ve işbaşı eğitimlerini tamamlamış 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise

Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu ve Düzce Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'nda öğrenim gören 432 öğrenciden oluşmaktadır.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi seçilmiştir. Ankette kategorik ve beşli Likert olmak üzere iki tür ölçek kullanılmıştır. Öğrencilere ilişkin demografik verileri ve işbaşı eğitimlerine dair temel bilgileri elde etmeye yönelik ölçek kategorik tarzda hazırlanmıştır. İşbaşı eğitiminde yaşanan problemleri ve öğrencilerin çözüme dair düşüncelerini tespit etmeye yönelik sorular ve ifadeler ise beşli Likert tarzında hazırlanmıştır.

1. BÖLÜM: TURİZM ENDÜSTRİSİ VE DÜNYA'DA MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ

Eğitimin, ülkelerin kalkınmasını etkileyen en önemli etmenlerden birisi olduğu tüm dünyaca kabul edilen bir gerçektir. Diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de teknik alanda ihtiyaç duyulan yetişmiş insan gücüne ulaşmada eğitim, son derece önemli bir faktördür (Hacıoğlu, 1985:11).

1980'li yılların başından günümüze kadar Türkiye turizm sektörü açısından hızla gelişmektedir. Günümüz rekabet şartlarında başarılı olabilmek ve süreklilik gösterebilmek için turizm işletmeleri hem stratejik, hem de taktiksel düşünmek ve rakiplerinden önce karar vererek eyleme geçmek durumundadırlar. Bunları gerçekleştirmek için ise hitap ettikleri veya edebilecekleri pazarlarda müşteri kitlesinin ihtiyaç ve beklentilerini ön plana çıkararak bu istek ve beklentilere uygun ürün ve hizmetleri ortaya koymalıdırlar (Zengin ve diğerleri, 2009).

Her şeyde olduğu gibi turizmdeki kontrolsüz büyüme de bir takım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan birisi, turizm sektöründeki nitelikli eleman yetersizliğidir. Turizm sektörü için devlet tarafından verilen teşvikler özellikle fiziki büyümeyi hedeflemiş, tesis ve dolayısıyla yatak sayısının artışı sağlanmış fakat maliyeti ve yetiştirme sürecinin uzunluğu sebebiyle nitelikli eleman istihdamı göz ardı edilmiştir. Bunun sonucunda turizm endüstrisi, nitelikli eleman yetersizliği sorunu ile karşı karşıya kalmıştır (Elgezdi, 2003:22).

Oysa turizm sektörü yoğunlukla bir hizmet sektörüdür ve işletmelerinin verimli çalışabilmesi, bu işletmelerin hizmet kalitesiyle doğru orantılıdır. Hizmetin kalitesi personelin kalitesine bağlıdır. Personelin kalitesini belirleyen ise mesleki eğitim ve tecrübedir. Bu nedenle, işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için eğitilmiş personel çalıştırmaları şarttır (Avcıkurt, 2003:1). Sektördeki işletme sayısının artışıyla ön plana çıkan rekabet ortamı nitelikli personel gereksiniminin günden güne artmasına sebep olmaktadır.

1.1. Turizm ve Turizm Endüstrisi

UNWTO (2011)'nin yapmış olduğu tahminlere göre, dünya genelinde 2020 yılı itibariyle uluslararası turizme katılan kişi sayısının 1,6 milyara ve uluslararası turizm pastasının harcama cinsinden büyüklüğünün ise 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Daha önceleri sosyal statüleri ve gelir düzeyleri yüksek kişi ve grupların lüks tüketimi olarak görülen turizm, günümüzde sanayileşmenin ve beraberinde artan çalışma temposu ve stresin etkisiyle genel bir ihtiyaç haline gelmiştir. Gelişen teknoloji özellikle de internet sayesinde seyahat, yeme-içme, konaklama ve rekreasyon gibi turistik ürünlerin hedef kitleye daha net ve görsel olarak tanıtılabilmesi, yine teknoloji sayesinde turistik ürünlerin fiyatlarının azalarak çeşitliliğin artması, ulaşımdaki gelişmeler sayesinde turizm merkezlerine ulaşımın hızlı ve ucuz şekilde sağlanabilmesi turizme olan talebi günden güne arttırmaktadır. Bu talebi oluşturan sosyal ve kültürel açıdan büyük farklılıklar arz eden insan kitlelerinin beklentilerinin tamamına cevap verebilmek tesislerde sağlam bir alt yapıyla birlikte nitelikli eleman gereksinimi doğurmaktadır.

1.1.1 Turizmin Tanımı

Turizmin tanımı konusunda henüz fikir birliğine varılabilmemiş olmamakla birlikte turizm kavramının ilk tanımı 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Guyer-Feuler turizmi, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirleriyle daha çok yakınlaşmasına olanak veren modern çağa özgü bir olay olarak tanımlamaktadır (Kozak ve diğerleri, 2000:1).

Turizm olayının öznesi insandır. Turizmin temelinde insanın "psikolojik tatmin duygusu" sağlaması yer alır. Turizm olayına yol açan, yön veren ve bu olayın odak noktasını oluşturan insan, turist sözcüğü ile tanımlanır (Toskay, 1983:4). İnsanların, tarihin her çağında değişik nedenlerden dolayı seyahat ettikleri bilinmektedir. Ancak günümüzde sanayinin gelişmesi, kişi başına düşen gelirin artması, insanların kullanabilecek boş zamanının çoğalması, turizme, tarihte insanların ticari, dini ve askeri amaçla yaptıkları seyahatlerden çok farklı bir şekil vermiştir. Turizm, yirminci yüzyılın bir olgusu, sosyal ve ekonomik olaydır (Batman,1999:1).

Batman (1999:1) turizmi; “İnsanların sürekli yaşadıkları yer dışında yaptıkları seyahat, gittikleri yerlerde geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetler” şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir tanıma göre; devamlı olarak yaşanılan yer dışına, tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlence, kültür ve benzeri ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketine “turizm” denilmektedir (Sezgin, 1995:3).

Turizm kavramı ile ilgili olarak en açıklayıcı ve kapsamlı tanımlardan biri de Mc Intosh ve Goeldner tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre turizm; turist, ürün ve hizmeti sunan işletmeler, misafir kabul eden ülke ve toplum arasındaki etkileşimleri sonucunda turistlerin ve ziyaretçilerin ağırlanması sürecinde ortaya çıkan olayların ve ilişkilerin bütünüdür (Mc Intosh ve Goeldner, 1990:4).

Ancak bu konuda genel kabul görmüş kavram, Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği (AIEST)’nin 1954 yılında İtalya’nın Palermo kentinde yaptığı toplantıda kabul edilen tanımdır. Yaygın olarak benimsenen bu tanıma göre turizm; kazanç sağlama amacına yönelik olmamak ve sürekli yerleşmemek koşuluyla insanların bir yere seyahatleri ve orada konaklamalarından doğan aktivitelerin bütünüdür (Bayer, 1992:7).

Turizmi en geniş şekilde tanımlayanlardan biri Olalı’dır. Bu tanıma göre turizm; insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında devamlı olarak yerleşmemek, politik ya da askeri bir amaç izlememek üzere, liberal bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süresi ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan entegre bir hizmet endüstrisidir (Olalı, 1990:19).

Daha kısa bir tanımla turizm, insanların para kazanmak dışında çeşitli amaçlarla sürekli yaşadıkları yeri geçici olarak terk ederek, tüketici olarak yaptıkları seyahat ve konaklama faaliyetlerinden doğan ilişkiler bütünüdür.

1.1.2 Turizm Endüstrisi Tanımı ve Özellikleri

Turizm endüstrisi, bir iktisadi faaliyet olarak, yabancıların ziyaretlerinden doğan faydaya yöneliktir. Bu endüstri, kâr amacı gütmeyen turizm organizasyonları, pazarlama hizmetleri, konaklama, ulaştırma hizmetleri, yiyecek ve içecek faaliyetleri, perakende satış mağazaları ve diğer çeşitli etkinlikleri gibi birbirinden farklı hizmetleri ve faaliyetleri bir şemsiye altında toplayan bir endüstridir (Olalı ve Korzay, 1993:5).

Turizm endüstrisinin birbirinden farklı hizmetleri ve faaliyetleri bir şemsiye altında toplayan özelliği, başardığı çok yönlü fonksiyonlar ve ekonomiye yaptığı katkılardan kaynaklanmaktadır (Batman, 1999:3).

1. Turizm endüstrisi, ekonominin tarım, sanayi gibi diğer endüstrileriyle karşılıklı etkileşim halinde olan bir endüstridir.
2. Turizm endüstrisi, gelişmekte olan ülke ekonomileri için ödemeler dengesinin önemli döviz kaynaklarından birisi konumuna gelmektedir.
3. Turizm endüstrisi, istihdam imkânları yeterli düzeyde gelişmeyen ülkeler için iş imkânı sağlayan, böylece işsizliğin daha büyük boyutlara ulaşmasını frenleyen bir sektördür.
4. Turizm endüstrisi, ülkeler ve bölgeler arası ekonomik ve kültürel değişime aracılık yapan bir hizmet ve konukseverlik endüstrisidir.
5. Nihayet turizm endüstrisi, kendi kaynaklarını koruyan, aynı zamanda bu kaynakları tahrip edebilecek bir endüstri karakteri taşımaktadır.

Şüphesiz amaç, turizmin doğal ve sosyal kaynaklarını tahrip etmek değil, bu kaynakları isabetli politikalarla geliştirmektir. Turizm işletmeleri büyük ölçüde insan gücüne dayanırlar. Özellikle konaklama ve yeme-içme işletmelerinde hizmeti üreten ve sunan insandır. Ağırhama hizmetlerinin yürütülmesinde ve turistlerin psikolojik tatmininin sağlanmasında insanın rolü ve önemi çok büyüktür. Bu nedenle, turizm işletmelerinde başarının ve etkinliğin sağlanması üst yöneticiden alt basamaklardaki oda temizlikçileri ve komilere kadar tüm iş görenlerin kişisel çabalarına bağlı bulunmaktadır (Barutçugil, 1982:45). Diğer bir ifade ile bir işletmeyi yaratan, canlı tutan ve varlığını sürdürmesini sağlayan en önemli unsur insandır (Yazıcı, 2002:407). Teknolojik olarak çok gelişmiş ve çeşitli kaynaklara sahip bir işletme olursa dahi insan verimliliği sağlanmadan

kurumsal verimlilik sağlanamaz. Tüm bu kaynakların rasyonel kullanımının yolu da insan formasyonundan geçmektedir (Özdemir, 2002:134). Turizm endüstrisinde talep önceden kesin bir biçimde öngörülmesi güç olan ekonomik ve politik koşullara bağlı olduğundan ve turizm işletmeleri talep dalgalanmalarından anında etkilendiğinden risk oldukça yüksektir (Barutçugil, 1982:46). Ayrıca tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarının değişiklik göstermesi sunulan hizmetlerde ve ürünlerde standardizasyona gidilmesine imkân vermemektedir (Güçer, 2004:10).

Hizmetin üretildiği veya hazır bulundurulduğu anda satılması ve tüketilmesi zorunluluğu da turizm işletmeciliğinin esnek olmayan, uzatılıp kısalmayan, stoklama ve bekletme olanağı bulunmayan, geri döndürülemeyen ve ikame olunamayan zaman faktörü ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir (Barutçugil, 1982:46). Turizm endüstrisinin kendine has özelliklere sahip olduğunu ölçek ekonomileri açısından değerlendirmede de görmek mümkündür. Örneğin, konaklama sektöründe ölçek ekonomilerinin varlığı büyük işletmelerin küçükleri piyasadan kovabilmesi için yeterli bir neden oluşturmamaktadır.

Konaklama sektörünün küçük ve büyük işletmelerin bir arada yaşayabildiği heterojen yapıda bir sektör olması benzer işletmeler arasındaki fiyat farklarının önemini azaltmaktadır. Ayrıca ölçek dezavantajı nedeniyle küçük işletmeler büyüklerin yapabildiği her şeyi yapamamakla birlikte, mevcut durumda büyük işletmelerin küçük işletmeler karşısında sahip oldukları maliyet avantajlarının çok önemli bir düzeyde olduğu söylenemez. Uygulamada herhangi bir sektörde önemli düzeydeki ölçek ekonomileri esas olarak “teknik ekonomiler” nedeniyle meydana gelirken otelcilikte hizmet üretimi söz konusu olduğundan “insan” unsuru öne çıkmaktadır. Yani, teknolojik olarak büyük işletmelerin ve küçük işletmelerin birbirinden çok farklı yöntemler kullanmaları söz konusu değildir (Gürbüz, 1998:113).

1.2. Eğitim, Eğitim Sistemi ve Mesleki Eğitim

Toplumsal kalkınmanın temelini oluşturan en önemli etkenlerden biri şüphesiz eğitimidir. Tarihin her döneminde yaşam düzeyini yükseltmiş, uygar toplumlar bu konuma diğerlerinden daha iyi, daha yoğun bir eğitimle ulaşmışlardır (Gündüzalp, 1992:61).

1.2.1. Eğitim

Bir şeyler üretebilmek ve yaşamaya dair değerler ortaya koyabilmek için herkesin iyi bir eğitime ihtiyacı vardır. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitime giderek daha fazla önem verilmektedir.

1.2.1.1. Eğitimin Tanımı

Eğitim, en geniş anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir (Fidan, Erden, 1998:12). Diğer bir tanımla eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamıdır (Varış, 1996:13). Eğitim nasıl tanımlanırsa tanımlansın temelinde şu özelliklerin bulunduğu söylenebilir (Sönmez, 1994:43):

1. Nesne (obje) olarak insanın alınması
2. Nesnenin hali hazırdaki durumunun yetersiz kabul edilmesi
3. Nesnenin istendik yönde değiştirilmesi
4. Bu iş için çevrenin ayarlanması, yani tutarlı, etkin araç, gereç, strateji, yöntem, teknik vb. gibi uyarıcıların devreye sokulması
5. Nesnenin istendik davranışları (hedefleri) kazanıp kazanmadığının yoklanması gerekir. Kazandıysa hedeflerin, davranışların, çevre ayarlamasındaki araç-gereç, uyarıcılar, strateji, yöntem, tekniklerin vb. elde tutulması, kazanamadıysa bunların ya onarılması ya yenilenmesi, ya da atılması, eksiklerin tamamlanması, yanlışların düzeltilmesi gibi işlemleri kapsar.

Geniş anlamda eğitim, kişinin belli bir yaşam tarzını öğrendiği toplumsallaşma ve kültürleşme süreciyle özdeş tutulabilir. Eğitimin amacı ise, yeni kuşaklara bir kültür birikimini aktarmak, gençlerin davranışını yetişkinlerin hayat tarzı yönünde biçimlendirerek, onları gelecekteki toplumsal rollerine doğru yönlendirmektir.

1.2.1.2. Eğitimin Sınıflandırılması

Eğitim, süreç itibarıyla formal ve informal olmak üzere iki şekilde yapılır. Her ne kadar formal ve informal eğitimi kesin sınırlarla ayırmak mümkün değilse de bazı kriterler kullanılarak bu ayırım yapılabilir (Selçuk, 1999:2). Ayrımda etkili olan bu kriterler, formal eğitim ve informal eğitim konu başlıkları altında değerlendirilmiştir.

a) Formal Eğitim

Formal eğitim bir amaca yönelik olarak yapılan eğitimidir. Önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleşir. Eğitim süreci profesyonel kadrolarca planlanır, uygulanır ve izlenir. Eğitim başlangıcından bitişine kadar özel bir çerçeve içinde kontrollü olarak yürütülür. Sürecin belli aşamalarında ve sonunda değerlendirme işlemi yer alır.

Okullardaki eğitim formaldır. Okul dışında da formal eğitim yapılmaktadır. Okul dışında çeşitli alanlarında kişileri bir mesleğe hazırlamak, meslekte ilerlemelerini sağlamak ve yenilikleri öğretmek amacıyla yapılan öğretim etkinlikleri, halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar, orduda asker yetiştirme birer formal eğitim örneğidir. Okul dışı formal eğitim sürecinin okullardakinden farkı, kısa süreli olması, ihtiyaç duyuldukça yapılması ve belli konularda sınırlandırılmasıdır. Türkiye’de formal eğitim, yaygın ve örgün eğitim olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir. (Fidan, Erden, 1998:13).

Örgün eğitim, belli bir yaş grubundaki bireylere, ilgili eğitim sisteminin önceden tespit edilmiş amaçlarına uygun olarak hazırlanmış eğitim programlarıyla okul ortamında düzenli olarak verilen eğitimidir. Bu tanımın üç boyutu bulunmaktadır (Selçuk, 1999:2):

1. Belirli bir yaş grubu olması
2. Önceden belirlenmiş amaçlara uygun eğitim programları olması
3. Okul ortamında düzenli bir eğitimin yapılması

Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçlarını; fertlerin ilgi, istek ve hizmet anlayışlarına göre farklı yönlerden dinamik hale getirmek amacıyla onlara belli programlar halinde sunulan bir eğitim faaliyetidir (<http://www.meb.gov.tr>).

Yaygın eğitimin amacı, herhangi bir alanda belli bilgileri değişik yaş grubu, koşul ve beklentiler içinde bulunan yurttaşlara sunarak belirli düzeylerde uzmanlaşmalarını sağlamaktır. Örgün eğitime oranla, daha az sayıda insanı ilgilendiren böyle bir eğitim, çoğunlukla esnek bir program anlayışıyla düzenlenir ve yurttaşların hem bireysel hem de toplumsal gelişmelerine katkıda bulunur (TÜSİAD, 1999:63). Yaygın eğitim; mesleki eğitim ve hizmet içi eğitim olmak üzere iki şekilde yürütülmektedir.

Mesleki eğitim, hem yaygın hem de örgün eğitim olarak yürütülen bir eğitim türü olmasına karşın turizm için önemli bir yeri olması nedeniyle aşağıda tüm yönleriyle ele alınacaktır.

Yaygın eğitim bünyesindeki diğer bir eğitim türü ise hizmet içi eğitimidir. Hizmet içi eğitim, önceden tespit edilmiş amaçlar doğrultusunda, iş görende iş ve işyeri açısından olumlu değişikliklere yol açacak bilgi, beceri ve davranışları kazandırma ve geliştirme süreci olarak tanımlanabilir. Eğitim, tüm yaşam gelişimine katkıda bulunan bir bilgi alışverişi iken hizmet içi eğitim genellikle, lokal ihtiyaçları kapsayan becerileri kazandırma ve geliştirme süreci ile sınırlıdır (Forrest, 1990:4). Bilim, teknoloji ve iş kültüründeki gelişmeler, her meslekte çalışanların yeni bilgi ve teknolojileri öğrenmesini, çok yönlü beceri sahibi olmasını ve takım çalışmasına uyum sağlayabilmesini zorunlu kılmaktadır. Hizmet içi eğitim iş başında ve iş dışında olmak üzere iki grupta toplanır. Yönetici, eğitimin etkili olması için ihtiyaçları iyi tahlil edip en iyi eğitim yöntemini seçmelidir. Firmalar bunu en etkin biçimde yapmak için genellikle bağlı oldukları oda ve topluluklarla profesyonel eğitim ve danışmanlık firmalarından hizmet almaktadır.

b) İnfomal Eğitim

Yaşam içinde kendiliğinden oluşan ve halk arasında hayat okulu” olarak anılan, kültür ve demografik faktörlerle şekillenen olağan bir süreçtir. Amaçlı ve planlı değil, gelişigüzelemdir. Kişi karşılaştığı durum ve içinde bulunduğu grubun üyeleriyle etkileşimde buldukça farkında olmadan yeni şeyler öğrenir (Fidan, Erden, 1998:13-14). Burada önemle üzerinde durulması gereken konu, bireyin olumsuz davranışları kazanmasını önlemektir.

1.2.1.3. Eğitimin Amaçları

Eğitim, kişinin kişiliğini geliştirmek ve olumlu davranışlar edinmesini sağlamak amacıyla yapılır (Fidan, Erden, 1998:19). Eğitimin amaçlarını eğitimciler, yasa koyucular, parti, dernek, sendika ve meslek kuruluşları yöneticileri belirlediği gibi eğitimci olmayan anne-babalar, din adamları gibi kişiler ve toplum üzerinde sorumluluk sahibi olan kişiler de belirleyebilmektedir (Ergün, 1996:38). Zamana, toplumsal gereksinimlere, teknolojiye, ülke politikalarına vb. bağlı olarak değişebildiği gibi ülkelerin gelişmişlik

ve saygınlık derecesi de eğitim sistemi ve amaçları üzerinde etkili olabilmektedir (Orhaner ve Tunç, 2003:4).

Genel anlamda eğitimin dört amacı vardır:

1. Eğitim, bireyi kültürlenmeye çalışır. Kültürlemenin anlamı, kuşaktan kuşağa gelişerek birikip gelen kültürel değerlerin bireyce benimsenmesini, beğenilmesini ve bunların geliştirilmesi için bireyin katkılarda bulunabilecek yeterliğe ulaşmasını sağlamaktır (Başaran, 1992:13).
2. Eğitim, bireyin kişiliğinin gelişmesine yardım ederek topluma ve ülkesine duyarlı ve uyumlu bir birey olması için çalışır (Orhaner ve Tunç, 2003:3-4).
3. Eğitim, insanlara mesleki bilgi, dolayısıyla meslek kazandırmaya ve onların üretken bireyler olmasına çalışır. (Ergüneş, 1995:7).
4. Eğitim, bireye gerekli bilgi, beceri ve olumlu davranışlar kazandırmaya çalışır (Orhaner, Tunç, 2003:3).

1.2.2. Eğitim Sistemi

Eğitim sistemi, insanların yaşam standardını yükseltmek için eğitime ilişkin hizmet, fikir ve mal üretmektedir. Eğitim sistemi daha çok örgün eğitimle ilgilidir. Yaygın eğitim programları ve içerikleri genellikle ihtiyaç duyuldukça ve kısa vadede oluşturulduğundan eğitim sistemi içinde çok fazla değerlendirilmez.

Eğitim sistemi toplumların dünya görüşlerine göre şekillenmektedir (Bilhan,1996:60). Eğitimin üst ve temel sistemleri vardır. Türkiye’de eğitimin üst sistemleri; Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu ve Üniversiteler Arası Kurul olarak sıralanabilmektedir. Eğitimin temel sistemleri; genel olarak tüm eğitim veren kurumlardır (Başaran, 1996:133).

Eğitim bireye önceden belirlenmiş bir sürece göre verilir. Başarılı bir eğitim sürecinin sonunda eğitimin içeriğine bağlı olarak bireyde olumlu bir değişimin ortaya çıkması beklenir. Aşağıdaki maddelerde eğitimin içeriğini oluşturan konular sıralanmaktadır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996:26):

- Eğitim bir süreçtir, bireyde hedeflenen değişimin sağlanması belirli ve planlı bir eğitim süresi gerektirir,
- Bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi ya da bireye sahip

olmadığı olumlu davranışlar kazandırılması amaçlanır,

Eğitim sistemi genel olarak ana sistem ile sistemi besleyen alanlar alanlardan oluşmaktadır. Eğitim sisteminde fiziki ve akademik alt yapı, uygun müfredat programı, nitelikli akademik personel, güvenilir ölçme ve değerlendirme faktörleri yer almaktadır. Eğitim sistemini çevreleyen alanı planlama, insan gücü, bilimsel araştırma, sektörle iletişim oluşturmaktadır. Eğitim sistemini oluşturan bu alanlar, eğitimin hangi faktörler çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir. Eğitim sistemi sektörle iletişim halinde, bilimsel araştırmalarla desteklenen, iyi planlama ile bireylere verilmektedir. Sistemin üzerinde bulunduğu alan ise, fiziki ve akademik olarak yeterli altyapı, amaca uygun hazırlanan müfredat, eğiticilerin yetiştirilmesi ve nesnel ölçme-değerlendirme olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2.3. Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim, toplumu oluşturan bireylerin bir meslek sahibi olabilmesi ve mesleğe uygun bilgi ve becerilerin verileceği bir eğitim sürecinde yetişmesi ve gelişmesi için uygulanan bir eğitim-öğretim sistemidir. Bu sistemde mesleki eğitim, “ İş için eğitimidir.”, “Belirli özel konuların öğretimidir.”, “Beceriye gerektiren işler için eğitimidir.”, “Üretim için eğitimidir.”, “Çalışanların eğitimidir.” (Bozok, 1991:56) Hacıoğlu’na (1992) göre de mesleki eğitim, bireylere çalışma hayatında gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazandıran bunun yanında mevcut yeteneklerini çeşitli yönleri ile geliştirmeyi amaçlayan eğitim sürecidir.

Mesleki eğitim, eğitim sistemi içinde iş hayatına yönelik olarak geliştirilmiş endüstri, tarım ve hizmet sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütününden oluşmaktadır (Kyrö 2006:18). Mesleki eğitimin ham maddesini insan, sürecini eğitim, amacını da iş (istihdam) oluşturmaktadır (Hacıoğlu, 1992).

Mesleki eğitim çerçevesinde kişiye iş bulabilmesi için gerekli mesleki nitelikleri kazandırarak bir meslek sahibi olmasını sağlamak ya da sahip olduğu mesleki bilgiyi geliştirip güncellemek amacıyla ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesinde örgün eğitim programları ve bazı yaygın eğitim programları uygulanmaktadır. Bu programlardan

bazıları tarım, sanat, sağlık, muhasebe ve turizm endüstrisidir (Orhaner, Tunç, 2003:199). Mesleki eğitimin başarısı, bireyin mesleki eğitimden önce aldığı temel eğitim döneminde başarılı olmasına bağlıdır (Ahipaşaoğlu ve diğerleri, 2002). Bireylerden istenilen davranışları, becerileri geliştirmek ve bilgi öğrenme ortamı sağlayarak bireyleri üretken hale getirmeyi hedefleyen mesleki eğitimin özellikleri şunlardır (Hacıoğlu, 1995:4):

1. Mesleki eğitim, alışkanlık psikolojisine dayalı olup yaparak öğrenme esastır.
2. Mesleki eğitimde ucuz maliyetle etkili eğitim sağlayan sosyal verimlilik esastır.
3. Meslekler alanındaki değişmelere göre programlar adapte edilerek uygulanması esastır.
4. Değişen sosyo-ekonomik şartlara ve taleplere uyar.
5. Mesleki eğitimde öğrenim-öğretim ortamı iş ortamının kendisidir.
6. Mesleki eğitim, öğrenciyi bir işte çalışabilecek üretici gücü geliştirinceye kadar devam eder.
7. Mesleki eğitim programlarında yönetim elastiki ve dinamiktir.
8. Mesleki eğitim, hayata hazırlayıcı niteliktedir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmada nitelikli insan gücü önemli bir faktördür. “İnsan gücü” ifadesiyle kastedilen, sadece fiziksel güç değil aynı zamanda zihinsel güçtür. Hatta zamanla zihinsel güç, fiziksel güçten daha etkin bir hal almıştır. Yeni buluşlar, teknolojik gelişme, üretimde verimlilik ve kaynakların etkin kullanımı, nitelikli insan gücüne bağımlıdır. Nitelikli insan gücü ise, bütün dünyada, örgün ve yaygın mesleki eğitim kurum ve kuruluşları tarafından yetiştirilmekte, çalışma hayatı sırasında da hizmet içi eğitimle geliştirilmektedir (Demirezen, 1997:28). Bu kurumlar sayesinde toplumun artan istek ve yüksek beklentilerine cevap verebilecek bireylerin yetiştirilmesi sağlanmaktadır (Karaağaçlı, 1996:92).

Mesleki eğitime istihdam açısından bakıldığında; bir ülkenin mesleki eğitim sisteminin ulusal rekabet gücünü belirleyen önemli unsurlardan biri olduğu anlaşılır. Nitelikli iş gücü gereksiniminin karşılanmasını sağlayan mesleki eğitim kurumları hem işletme ölçüsünde hem de ulusal ölçüde rekabet gücüne katkı sağlamaktadır (Mısırlı, 2001:53). Mesleki eğitim, eğitilen kişiye fayda sağlamanın yanında işletme karlılığını artırır,

maliyetleri düşürür ve kaliteyi yükseltir (Şahin ve Batman, 2002). Bu da işletme için son derece önemlidir. Mesleki eğitim ile bireyler yapacakları işlerde “standart” bir uygulama üzerinden eğitilmektedir. Standart kavramı TDK'nin (Türk Dil Kurumu) tanımına göre; “Belirli bir tipe göre yapılmış ya da ayrılmış, belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan, örnek veya temel olarak alınabilen, tek biçim” anlamına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>). Meslek standardı ile belirlenmiş bir işi tam olarak yapabilmek için gerekli bilgi ve becerilerle ilgili asgari nitelikler oluşturulur. Ulusal düzeyde geçerli bir meslek standardının tüm ülkede kabul görmesi, ancak ilgili tüm tarafların onayladığı (devlet-işçi-işveren) bir ortamda hazırlanmasına bağlıdır (Mısırlı, 2001:55).

Meslek standardının oluşması eğitimcilerin işini kolaylaştırmaktadır. Eğitim faaliyetinin amacına ulaşmasına katkı sağlamaktadır. Meslek standardı Mısırlı (2001)'ya göre turizm sektöründe aşağıdaki gibi katkılar sağlamaktadır:

- İş başında gerekli olan beceriler kazandırır,
- Eğitim programı ile iş ortamı arasında oluşabilecek farklar ortadan kaldırır,
- Meslek seçimlerinde, seçim öncesi doğru bilgilerin verilmesini kolaylaştırır olarak sıralanabilmektedir.

Türkiye’de meslek standardı ve belgelendirme ile ilgili yapılan önemli bir çalışma “İstihdam ve Eğitim Projesi”dir. Projenin amacı; iş gücü kaynaklarının geliştirilmesi, istihdamın planlanması ve eğitim-istihdam arasında güçlü ilişkiler kurulmasıdır (Mısırlı, 2001). Turizm sektöründe belirlenen mesleklere göre şekillenecek eğitim modelleri eğitim sisteminin amacına ulaşmasında etkili olacaktır.

1.3. Mesleki Turizm Eğitimi

Genel olarak turizm eğitiminde temel öge insandır ve temel bilgilerin yanı sıra kültür ve davranış bilimleri üzerine eğilmeyi de gerektirir (Hacıoğlu, 1992:92). Turizm eğitimi bilgi, beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir olgudur (Gürdal, 2002:43).

1.3.1. Turizm Eğitiminin Tanımı

Bir hizmet endüstrisi olan turizmin beklenen ekonomik katkıyı sağlaması, büyük ölçüde turisti memnun etmeye bağlıdır. Turisti memnun etmenin temel koşulu ise kuşkusuz kaliteli hizmet sunmaktır. Temiz bir yatak, damak tadına uygun bir yemek, yeterli bilgi vb. günümüzde turistlerin öncelikli beklentileridir. İstenen kalitede hizmet verilebilmesi ise büyük ölçüde turistik tesislerde çalışan personelle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle turizm sektöründe çalışan elemanların eğitimi son derece önemlidir (Çetin, 1987:2).

Mesleki turizm eğitimi; “turist” tabiriyle anılabilen yani bir turizm faaliyeti içinde “alıcı” olarak yer alan kişiye bu faaliyeti süresince ihtiyaç duyduğu ya da duyabileceği tüm mal ve hizmetleri işletme bazında ya da ferdi olarak sunan nitelikli iş gücünü karşılamaya yönelik eğitim-öğretim faaliyetlerinin tümüdür. Mesleki turizm eğitimi; sektörün araştırma ve planlama çalışmalarını geliştirecek, işletme verimliliğini artıracak, sektörde ve dünyadaki gelişmeleri izlenebilecek bilimsel yöntemlerin ortaya çıkarılmasıdır (Aymanıkuy ve Aymanıkuy, 2002:45).

Sezgin’e (2001:135) göre turizm olayının ve turizm ekonomisinin halka ve öğrenim gören gençliğe öğretilmesi, turizm konusunda bilgili ve kalifiye personel ve yönetici yetiştirilmesi için yapılan çalışmalara turizm eğitimi denilmektedir. Diğer bir tanımla turizm eğitimi; insanın insana doğrudan hizmet etmesini öğreten, ona bilgi, beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir disiplindir (Gürdal, 2002:391).

Turizmde hizmetin standartları vardır ve çoğunluğu uluslararası özellikler taşır. İşte bu nedenle turizmde insan ve işgücü eğitimi diğer mesleki eğitimlere göre ayrıcalık arz eder. Disiplin ve hoşgörü, turizm eğitiminin ana temasıdır (Hacıoğlu, 1992:94).

Turistik faaliyetlerin sunulduğu ortamlarda bulunan fakat direkt olarak faaliyet içinde yer almayan insanları turizm konusunda bilinçlendirmek üzere yürütülen yaygın eğitim faaliyetleri de turizm eğitimi olmakla beraber mesleki eğitim sınıfına girmemektedir. Fakat halkın turizm hakkında bilinçlendirilmesi ve turizm sektörünün gelişmesi için eğitmen yetiştirilmesi de turizm mesleki eğitimi faaliyetlerindedir. Özet olarak turizm eğitimi, turizm sektörüne nitelikli iş gücü yetiştirmek (Tayfun, 2001) ve iş gücünü yetiştirenleri yetiştirmektir.

Turizm sektöründe en kaliteli hizmetin verilebilmesi için, iş gücünden ekonomik ve sosyal bakımdan yüksek düzeyde yararlanılması esastır. Bundan dolayı iş gücünün yeterli düzeyde mesleki eğitim alması gerekmektedir (Aymankuy ve Aymankuy, 2002:48).

UNWTO, 1995 yılında turizm eğitimi ile ilgili bazı kararlar almıştır (Kocaoğlu, 2002). Bu kararlara göre, eğitim alan kişilerin nasıl bir eğitim aldıkları ve neden aldıkları, amaçlarının ne olduğu konusunda bilgilendirilmeleri önem taşımaktadır.

1.3.2.Turizm Eğitiminin Önemi

Turizmin de dahil olduğu hizmet sektörünün özü insandır. Günümüzde baş döndürücü hızla gelişen teknoloji, sanayinin tersine hizmet sektöründeki insanın önemini azaltmamıştır. Aksine her geçen gün eğitilmiş insan gücünün öneminin artmakta olduğu kabul edilmektedir (Ediz, 1992:73). Turizm sektörünün kendine has özellikleri vardır. Turistik tüketim sırasında mal ve hizmet üretiminin yapılması, stok imkânlarının sınırlı olması ve turistik ürünlerin temel ihtiyaçtan öte mutluluk odaklı olarak tüketilmesi gibi sektörel özelliklerinin etkisi ile çağdaş turizmin gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleşmesi, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen personelin genel mesleki formasyonuna ve teknik öğretim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. Bu yönüyle turizm ekonomik bir olay olduğu kadar sosyolojik bir takım özellikler de taşımaktadır (Timur, 1992:47).

Turizm eğitiminin önemi özellikle şu konularda ortaya çıkmaktadır (İçöz, 1994:86-87):

1. Turizm eğitimi sektöre yeterli eleman sağlamak zorundadır.
2. Uluslararası piyasada faaliyet gösteren işletmelerde aranan temel özelliklerden birisi de nitelikli personeldir. Örneğin; tur operatörleri, personelinden memnun kalmadıkları işletmelere turist göndermemektedirler.
3. Turizmde yalnızca üretim aşamasında değil, pazarlama, reklam ve satış aşamasında da yetenekli ve bilgili insanlara ihtiyaç vardır. Özellikle uluslararası turizm piyasasında bu tür elemanlara ihtiyaç daha fazla kendisini hissettirmektedir.
4. Mesleki eğitim düzeyindeki kalite ile ekonomik gelişme arasındaki ilişki; yetki,

sorumluluk, verimlilik arasındaki bağımlılık kaliteli turizm eğitim ve öğretimini zorunlu kılmaktadır.

5. Turizm işletmelerinde personel maliyetinin işletme giderleri içinde önemli bir yer tutması nedeniyle birim personel başına elde edilen verimin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu nedenle turizm personelinin kalitesini yükseltecek eğitim ve öğretim zorunludur.
6. Turizmde eğitim yalnızca işletmelerde çalışan personel için değil, aynı zamanda turizm alanında planlama ve politika konularında karar verici olacak kişiler ve bu konularda araştırma yapacak akademisyenleri yetiştirmek açısından da gereklidir.

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği)'ın XXI. Yüzyıla Doğru Türkiye Raporu'nda uluslar arası rekabette turizm, 18 sektör içinde ilk sırada yer almıştır (Gündüzalp, 1992:61). İşte turizm sektörünün sektörler arasındaki bu payını korumasının yolu da eğitimden geçmektedir. Elbette; turizm eğitimi belirli programlar çerçevesinde yürütülürse ve çağın gerektirdiği mesleki yapıyı bünyesinde taşırsa arzu edilen hedeflere kısa zamanda ulaşılacak ve yoğun rekabet koşullarında etkili bir yönetim anlayışı sergilenecektir

1.3.3. Turizm Eğitiminin Amacı

Turizm eğitimi, ulusal eğitim amaçlarına paralel olarak oluşmaktadır. Bunun yanı sıra sektörün gelişme eğilimi ile iş gücü gereksinimi, turizm eğitiminin amaçlarının netleşmesinde etkili olmaktadır (Dağdeviren, 2007). Olalı(1982)'ya göre, mesleki turizm eğitiminin amacı; işletme verimliliğini artırmak, iş gücünün insani yönünü geliştirmek, yetki-yetenek-sorumluluk arasında denge oluşturmak, sorun çözebilme ve sonuçları kontrol edebilme yeteneklerini kazandırmaktır. Kalkan (1994:80) ise turizm eğitim ve öğretiminin amacının, toplumda turizm bilincini oluşturarak turizmi yaratıcı kaynakları koruyacak sevgi ve anlayışın yerleşmesini sağlamak, emeğe dayalı turizm kesiminde verimliliği artırmak; turiste doğrudan doğruya hizmet veren personele mesleki formasyon kazandırmak; personelin yetki, yetenek ve sorumlulukları arasında dengeyi kurmak olduğunu söylemektedir.

Bayer (1998)'e göre, turizm eğitiminin amacı, toplumda turizm bilincini yerleştirmek, turizm kaynaklarını koruyarak, ziyaretçilere memnuniyet verici düzeyde hizmet

sağlamak bilinci ve çabasını çalışanlara yerleştirmektir.

Turizm eğitiminin amaçlarına dair tüm yaklaşımlar derlenerek maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

- Turizm sektörü için nitelikli eleman yetiştirmek,
- Eğitim yoluyla teorik ve pratik arasında bağlantı kurmak,
- Turizm sektörünün gelişmesine ve sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak,
- Farklı kültürlerle iyi iletişim kurmak,
- Toplumsal turizm bilinci geliştirmek ve vatandaşlarda olumlu bir turizm bilinci yaratmak,
- Diğer sektörlerle işbirliğini geliştirmek,
- Turistik arz potansiyelini belirlemek ve korumak,
- Turizmin ekonomik kalkınmadaki yerini ve önemini anlatmak,

Sayılanların tamamının doğru olmasına karşın temel amaç, sektörün nitelikli personel gereksinimini karşılamaktır. Açıkça görülmektedir ki turizm sektöründe hizmet veren işletmelerin başarısı, çalışanlarının almış olduğu turizm eğitiminin yeterliliğine bağlıdır (McDonald ve Hopkin, 2003).

1.4. Dünyada Mesleki Turizm Eğitimi

Dünyada yaşanan küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimleri, turizm eğitiminin yapısını ve uygulamalarını etkilemektedir. Turizmin uluslararası bir aktivite olduğu ve çalışanlarının tüm meslek grupları ve seviyelerinden yabancılarla tanıştığı gerçeği, yaşanan değişimin odak noktalarını oluşturmaktadır (Aykın, 2003:304)

Dünya genelinde, turizmde kariyer imkânı tanıyan birçok üniversite programı bulunmaktadır. Açık bir biçimde, öğrenci değişimi ve hareketliliği için pazar ortamı artmıştır ve bunların içinde turizm ve otelcilik programları en çok tercih edilen programlar arasında yer almaktadır. Özellikle de turizmde üçüncü derece eğitim, turizm işletmecilerinin ciddi boyutlarda nitelikli personele ihtiyacı olduğu fikriyle, büyük ölçüde gelişmiştir (Hjalager, 2002).

1.4.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde Mesleki Turizm Eğitimi

AB Komisyonu eğitim ve öğretim alanında beş hedef belirlemiştir. Bu hedeflerden ikisi turizmi doğrudan etkilemektedir. Bunlar; yeni bilginin kazanılmasının desteklenmesi ve okullar ile sektörün yakınlaşmasının sağlanmasıdır (<http://europa.eu.int>).

AB ülkelerinde mesleki turizm eğitimi planlaması, sektörün ihtiyaç duyduğu işgücü miktarına göre belirlenmektedir (<http://europa.eu.int>). Her yıl belli sayıda öğrenci; meslek okullarında eğitimlerinin yarısını teorik, diğer yarısını da uygulama içeren bir sistem içinde görmektedir. Buna karşılık işletmeler de her yıl, belli bir sayıda öğrenciyi stajyer olarak alıp, bu öğrencilere uygulamalı eğitim vermek zorundadır (European Commission, 2001).

Ayrıca işletmelerin, her bölümde en az bir tane monitör denen usta eğitici istihdam etme mecburiyeti vardır. AB içinde mesleki turizm eğitimi genellikle, Turizmde Uzmanlık Eğitimi ve Akademik Turizm Eğitimi olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Turizm Uzmanlık Eğitimi; zorunlu eğitim takip eden, mesleğe hazırlık ve giriş basamağında verilen turizm eğitimidir. Bu tür okullar; otelcilik, gastronomi, seyahat ve ulaştırma, banket ve yiyecek-içecek gibi konularda branşlaşmaktadır (European Commission, 2001). Bu okullara ek, zaman zaman açılan kurslar da bireyleri turizm konusunda eğitmektedir. Akademik Turizm Eğitimi, genellikle 3 veya 4 yıllık eğitim sürecini kapsamakta ve genellikle işletmecilik veya iktisat konu başlıkları altında yer almakta olan eğitim şeklidir. Yine Avrupa'da sık karşılaşılan bir durum ise; Holiday Inn gibi bazı büyük otel veya McDonald's gibi yiyecek-içecek işletme zincirleri kendilerine ait okullarda kendi elemanlarını yetiştirmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002).

Avrupa'daki eğitim sistemleri içinde özellikle mesleki turizm eğitim sisteminin sürekli bir değişim içinde olduğu görülmektedir. Örnek vermek gerekirse; Fransa, İtalya, Danimarka ve Finlandiya'da ulusal mesleki turizm eğitimi, son yıllarda yeni eğitim metotları, kaliteyi geliştirmek ve ilgili sektör ile daha iyi bağlar kurmak adına çeşitli reformlar geçirmekte ve geçirmeyi de planlamaktadır.

Öğrenme gerçekliğinin, turizm sektöründe önemli bir etkiye sahip olan tarafların, faktörlerin ve öğrenme ihtiyaçlarının tanınması; buna paralel bir biçimde öğrenmenin ekonomik ve sosyal boyutlarını da göz önüne almayı gerekli kılan öğrenme, istihdam ve

iş ortamı arasında doğrudan bir birlikteliği vurgular. Bu düşünceler, turizmde bazı Birlik politikaları ve ilgili hizmetlerinde, dikkate alınması gereken önemli noktalara dair bazı imkânlar sunmaktadır (European Commission, 2001):

- Eğitim-öğretim ve Kültür Genel Müdürlüğü'nün tanınması; CEDEFOP,
- İstihdam ve iş ortamı; İstihdam Çalışma ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü, yaşam ve çalışma koşulları için Avrupa Acentası, Avrupa İstihdam Gözlemevi,
- Turizm bölgelerindeki KOBİ'lerin desteklenmesi; Sanayi Genel Müdürlüğü Ve Bölgesel Politika ve Uyum Genel Müdürlüğü
- Stratejik bilgi; Eurostat, CEDEFOP, Avrupa İstihdam Gözlemevi; yaşam ve çalışma koşulları için Avrupa Acentası.

Belirtilen imkânlar; pilot projeler, çalışmalar ya da araştırmalar aracılığıyla bu belirlenen temel zorluklar, mevcut sonuç ve programların değerlendirilmesinde gerekli olan bilgiyi çoğaltabilmektedir.

AB, mesleki eğitim kapsamında çıraklık eğitimine önem vermektedir. Bu konuyla ilgili pek çok araştırma yapılmış ve rapor hazırlanmıştır (<http://europa.eu.int>). Bu rapora göre çıraklık eğitimi için bir iş planı geliştirilmiştir . Bilgisayar ve bilgi teknolojisi alanında yeni tüketim maddelerinin ortaya çıkması, servis hizmetlerinde bu ürünlerin talebini gün geçtikçe arttırmaktadır. Hizmet sektörünün turizm ve çevre koruması gibi yeni iş alanları için eğitim desteklenmektedir (<http://europa.eu.int>).

Üniversite eğitimi konusunda ülke raporları incelendiğinde, turizmde eğitim konusunda yapılan araştırmalar ve bu araştırma sonuçları, turizm sektöründe eğitilmiş işgücüne daha fazla ihtiyaç olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Ülke raporlarındaki örneklerin büyük bir çoğunluğu, insan kaynakları ve eğitim aracılığıyla uzun süreli sürdürülebilir avantaj oluşturma çabasının desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İngiltere'de Durum: İngiliz eğitim sistemi, zorunlu eğitim çerçevesi içinde dört ana kademeye ayrılmaktadır. Birinci kademe, 5 ile 7 yaş arası öğrencileri kapsayan ilköğretim birinci dönem eğitimi kapsamaktadır. İkinci kademe, 7 ile 11 yaş arası ilköğretim ikinci dönem eğitimi ifade etmektedir. Üçüncü kademe, 11–14 yaş arası öğrencilere ortaokul eğitimi verilmektedir. Dördüncü ve son kademe ise 14–16 yaş öğrencileri

kapsamaktadır.

Ortaöğretimin zorunlu eğitim sonrası dönemi kapsayan kısmı, 16 ile 18 yaş arası gençlere yöneliktir. Bu dönemdeki okullar; Ortaokul ve ileri eğitim adı altında gruplanmış Altıncı Sınıf Eğitim, İleri Eğitim Koleji ve Üçüncü Kademe Kolejidir. Bu okullardan Ortaokul ve Altıncı Sınıf Eğitim okulları genel eğitim vermektedir. İleri Eğitim Kolejlerinde mesleki eğitim, Üçüncü Kademe Kolejlerde ise hem mesleki hem de genel eğitim verilmektedir (Karacaoğlu ve Çabuk, 2002).

İngiltere’de zorunlu ortaöğretim kurumlarından mezuniyet, sınav ile gerçekleşmektedir. Dördüncü kademedeki mesleki eğitim alanlar Genel Ulusal Mesleki Nitelikler sınavını girmek zorundadırlar. Mesleki eğitimi değerlendirme sınavı olan GNVQ’ sınavı, hem öğrencinin eğitimin devamını sağlamakta hem de öğrenciye iş yaşamının yolunu açmaktadır. İngiltere’de mesleki eğitim, Ulusal Mesleki Nitelikler (NVQ’) adı altında beş seviyeye ayrılmıştır. NVQ’, bir meslek grubunda çalışacak kişinin taşıması gerektiği nitelikleri tanımlayan değerlendirmelerdir. Bu nitelikler aşağıda sırası ile verilmektedir (Karacaoğlu ve Çabuk, 2002).

- Seviye 1: Temel beceri gerektiren yarı vasıflı işler,
- Seviye 2: Yarı vasıflı işler,
- Seviye 3: Teknisyenlik, el sanatları, amirlik işleri,
- Seviye 4: Teknisyenlik ve küçük çaplı yönetsel işler,
- Seviye 5: Profesyonel ve üst düzey yönetsel işler.

İngiltere’de turizm eğitim ve öğretimi verebilmeye yönelik, geçtiğimiz on yıl içinde iki önemli gelişme olmuştur. İlki, turizmin hemen hemen her alanında ve hemen hemen her seviyesinde artık ülke genelinde eğitim ve öğretim verilebilmesini sağlayacak şekilde bir eğitim gelişim süreci yaşanmıştır. İkinci olarak, mesleki nitelikleri ulusal bir yapıda sunma işlemi sürdürülmüş ve böylece turizm eğitiminin ve ilgili sertifikalarının/diplomalarının tanımlanmış ulusal bir sertifika sistemine uygun olması sağlanmıştır.

Sistem İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da Ulusal Mesleki Nitelikler Konseyi (NCVQ) tarafından ve İskoçya'da İskoç Mesleki Eğitim Konseyi (SCOTVEC) tarafından geliştirilmiştir. Turizm, iki ana alana ayrılmıştır (MESS, 1999). Şöyle ki; seyahat ve ulaştırma ile turizm ve boş zaman değerlendirme hizmetleri vb. Ulusal Mesleki Nitelikler Konseyi tarafından belirlenmiş ve temel başlangıç seviyesinden lisansüstü niteliklerine kadar her sektör için gerekli beş nitelik şöyle belirlenmiştir (Airey ve Middleton, 2006):

Meslek-öncesi: Esasen okullarda verilen Seyahat ve Turizmde GCSE tarafından turizm alanı için sağlanır. 500 kadar okul günümüzde öğrencilerine bu vasıfları kazandırmaktadır. 1., 2. ve 3. Seviye: Otelcilik, yiyecek-içecek, boş zaman ve turizm alanlarında ileri, orta ve temel GNVQlar vardır.

Özellikle turizmin oldukça popüler olduğu görülmüş ve ülke genelinde üniversite ve okullarda BTEC(The Business and Technical Education Council), CGLI (The City and Guilds of London Institute) ve RSA (The Royal Society of Arts) ile sunulmuştur. Bu alan, seviyesine göre iki yıldan fazla sürmektedir. Otelcilik ve yiyecek-içekte 1., 2. ve 3. seviye NVQ'lar oldukça fazladır ve ayrıca seyahat hizmetleri ile spor ve rekreasyon konularında da bunlar mevcuttur. BTEC, CGLI, Travel Training Company, RSA ve HCTC gibi kurumlarca sağlanan sertifikalarıyla ülke genelinde üniversiteler tarafından bunlara hazırlık eğitimi verilmektedir.

4. Seviye: Turizm ve ilgili alanlarda çeşitli lisans dereceleri ve daha yüksek ulusal diploma dereceleri (HNDler) vardır. Lisans dereceleri normalde bir üniversitede dört yıla kadar, HNDler de üç yıla kadar tam-zamanlı bir eğitim sonrasında elde edilmektedir. Yüksek dereceli Ulusal Sertifikalar (HNC) yarı-zamanlı bir eğitimle elde edilir. 1993'te özellikle turizmde her yıl 1000'den fazla yeni öğrenci kabul eden 27 program, otelcilik ve yiyecek-içecek alanında 40 program olması bu popülerliğe dair bir örnektir.

Ayrıca spesifik yönetim işleri ile ilgili 4. seviyede bir NVQ da vardır. Çoğu yerel üniversite BTEC, CGLI ve HCIMA (The Hotel and Catering International Management) tarafından sunulan bu diplomalar için hazırlık kursları sunar. Seyahat diplomaları CGLI

ile beraber çalışmış olan eski ABTANTB (The Association of British Travel Agents National Training Board) ile geliştirilmiştir.

5. Seviye: Turizmde iki ana alanda lisansüstü dereceler sunulmaktadır. Bu derece ve diplomalar, tipik olarak en çok 2 yıllık bir eğitim süreci sonucunda kazanılmaktadır. Ayrıca özellikle ulaşım ile ilgili eğitimin yanında otelcilik ve yiyecek-içecek alanlarında en az 20 program bulunmaktadır. Ayrıca HCIMA, CIT (The Chartered Institute of Transport) ve ILAM (The Institute of Leisure and Amenity Management) gibi profesyonel kurumlarca sunulan profesyonel nitelik edinme seçenekleri de mevcuttur. Hükümetin turizme yönelik giderek artan dikkati, İngiltere’de kapsamlı bir turizm eğitim ve öğretim yapısının şu an kullanımında olmasını sağlamıştır.

Artık seyahat ve turizmde GCSE’yi alarak 14 yaşından itibaren bir turizm eğitim programlarına devam etmek mümkündür ve 16 yaşından itibaren öğrencilerin okulda bir turizm dersine devam etmelerini sağlayacak ileri düzey bir müfredat geliştirilmiştir (Cooper ve diğerleri, 1992). Yükseköğretimdeki bu yapılanma, hem turizmde hem de çok sayıdaki bir ve iki yıllık programların mevcut olduğu ağırlama alanında uzun bir geçmişe sahiptir. 18 yaş ve üstündekiler için bu program, birçok derecenin ve HND’nin verildiği yükseköğretim okullarında, teknik okullarda ve üniversitelerde bulunmaktadır (Öncüler, 2006).

Yüksek öğrenimdeki kurumların birçoğu, aynı zamanda turizmde yüksek lisans ve doktora programlarına da sahiptir. Tarihsel olarak İngiltere’de turizm eğitim ve öğretiminin gelişimi, turizm çalışanları tarafından gerçekleştirilmiştir, ancak personelin oluşturulması ve kurumsal yapıların bu etkileri yansıtmasına rağmen, yeni eğilimler de ortaya çıkmıştır. Temel olarak, turizm tabanlı kurslar (örneğin işletme programları) 1980’den beri gelişmektedir (Airey ve Middleton, 2006).

İlk mezunlarının 1990’lardaki işgücü pazarının üstüne çıkan seyahat ve turizm lisans programlarında son yıllarda büyük bir artış olmuş olsa da, verilen kurs ve programlar temel olarak sertifika ve diploma düzeyindedir. 1980’lerde seyahat, eğlence, otelcilik ve yiyecek-içecek programları turizm eğitiminde ön plana çıkmıştır. Alanların her biri, sıkı bir şekilde turizmi kucaklamakta ve daha önceki yıllardaki programların izolasyonu ve

bölünmüşlüğüyle kıyaslandığında bu önemli bir gelişme göstermiştir (Cooper ve diğerleri, 1992).

Fransa’da Durum: Zorunlu eğitim 3 kısma ayrılmıştır ve başlangıç yaşı 6’dır. Birinci kısım, ilkokul basamağıdır. İkinci kısım, orta öğretim birinci kademeyi kapsayan dönemdir. Son kısım ortaöğretim ikinci kademedir. Bu aşamada öğrenciler ya genel ve teknik liseye ya da mesleki liseye devam etmektedir. Fransa’da meslek liseleri Türkiye’dekinden farklı olarak verilen diplomalara göre sınıflandırılmıştır. İlk meslek lisesi türü Mesleki Yeterlilik Sertifikası (CAP) veren okullardır. 2 yıllık bir eğitim süresini kapsamakta ve belli uzmanlık alanlarına (marangoz vb) yöneliktir. Bu eğitim programı, mesleki eğitimin yanında belli bir oranda genel eğitim de vermektedir (Gülcan, 2005).

Mesleki alana yönelik eğitim ise hem teorik hem de uygulamalı eğitimi içermektedir. Diğer diploma türü ise Mesleki Eğitim Brövesi’dir (BEP). Bu eğitim programı da 2 yıllık bir süreyi kapsamakta ancak diğerinden farklı olarak öğrenciyi bir üst programa devam ettirebilme özelliği taşımaktadır. Bir diğer diploma türü de *Mesleki Bakalorya* (Bac Pro) derecesidir. *Mesleki Bakalorya* programı, CAP ve BEP’i başarı ile tamamlamış öğrencilerin devam ettikleri 2 yıllık bir üst mesleki eğitim programıdır. Fransa’da yükseköğretimde turizm eğitimi iki ana alan etrafında toplanmaktadır: Ağırlama eğitimi ve turizm eğitimi (Adıgüzel, 2005).

Fransa’da Ağırlama Eğitimi: Fransa’da ağırlama sektöründe başarılı olmak için yükseköğretimden ziyade, en önemli meziyet tecrübedir. Ancak yükseköğretim, yönetici olmak isteyenlerde terfi etme şanslarını arttıracasına ilişkin bir beklenti vardır ve gerçekten de bugün Fransa’da otel yöneticilerinin yüzde 43’ünün bir yükseköğretim diploması bulunmaktadır.

Ağırlama sektöründe esas alınan diploma Otel ve Restoran Yönetimi’nde BTS’dir (Yüksek Teknik Bröve - Brevet de Technicien Supérieur). 150’nin üzerinde enstitüde eğitim verilmekte (devlet okulları, özel okullar ve profesyonel eğitim merkezleri dahil) ve okudukları yerlere bakılmaksızın her mezunun aynı müfredatı almasını garantileyecek şekilde ulusal bir müfredat programı takip edilmektedir (Loykie, 2003).

Normalde BTS iki yıllık bir eğitimi kapsamakta ancak daha önceden ağırlama alanında mesleki bir vasya sahip olmayan öğrenciler, bir yıllık hazırlık sınıfı okumak zorundadırlar. Böylece Otel ve Restoran Yönetimi'nde (BTS) eğitim gerçekte üç yıl sürmektedir.

Birleştirilmiş programlara ve çift dal okuma olanaklarına bir esneklik tanınmamaktadır, ancak öğrenciler otel yönetimi ya da restoran yönetimi konularından hangisi üzerine yoğunlaşacaklarına son yıl karar verebilmektedirler. Program haftada 32 saatlik teorik ders üzerine kuruludur ve ilk yıl şu derslerden oluşmaktadır: 2 saat Fransızca, 2 saat ilk yabancı dil, 2 saat ikinci yabancı dil, 2 saat ekonomi, 2 saat insan kaynakları yönetimi, 1 saat hukuk, 8 saat finans, 2 saat pazarlama, 2 saat fen bilimleri, 3 saat gastronomi, 3 saat yiyecek ve içecek çalışmaları, 2 saat iletişim ve 1 saat de profesyonel bakım/idame işi. BTS'nin yanında bazı üniversiteler, Otel Yönetimi üzerine kendi programlarını sunmaktadırlar. Örneğin Lyon'da Otel Yönetimi'nde lisans eğitimi verilmekte ve La Rochelle'de Uluslararası Ağırlama Yönetimi'nde de bir lisansüstü (yüksek lisans) programı mevcuttur.

Bazı ticaret okulları da ağırlama yönetimi üzerine programlar ve seçenekler sunmaktadır, örneğin Paris'te Académie Internationale de Management'de veya Cornell Üniversitesi Otel Yönetimi bölümüyle ortak Otel Yönetimi Uluslararası Enstitüsü kurmuş olan prestijli ESSEC Ticaret Okulu'nda bu tür programlar bulunmaktadır. Bir bütün olarak Fransız turizm eğitimi uygulama ağırlıklı, sektörde idari seviyede gerekecek yetenek (örneğin bilgisayar kullanımı) ve uzmanlığa özgü bilgi (örneğin otel hesaplarının finanssal analizi) gibi eğitimleri öğrencilere sağlamaktadır. Yükseköğretimde ağırlama yönetimi tüm dünyada da, İsviçre'den ABD'ye benzer şekillerde ele alınmaktadır.

Fransa'da Turizm Eğitimi: Fransa'da oldukça geniş bir yelpazede turizm programı bulunmaktadır ve her yıl bazı yeni tasarılar ve nitelikler geliştirilip, öğretime eklenmektedir. Otel ve restoran işletmeciliğindeki BTS'ye (Brevet de Technicien Supérieur) oldukça benzer şekilde turizmde de BTS vardır ve ulusal müfredat programı ülke çapındaki 200'e yakın kurumda öğretilmektedir.

Turizm eğitimi, sektöre girmek isteyen herhangi biri için temel eğitim olarak kabul edilen ve bir yılda yaklaşık 5.000 yeni öğrenci alan oldukça popüler iki yıllık bir programdır. 2001'den beri (program çağdaştırılıp yeniden tasarlanmıştır) öğrenciler iki seçenektan birini seçip, ya satış ve üretime ya da hizmet ve organizasyon'a yönelmektedirler (Öncüer, 2006:). Sınıflar genellikle 30 kişiden oluşmaktadır. Hizmet ve organizasyon seçeneğinde, takip eden ders planındaki gibi haftada 33 saat ders verilmektedir: 2 saat Fransızca, 3 saat İngilizce, 3 saat ikinci yabancı dil, 2 saat tarih mirası analizi, 3 saat coğrafi analiz, 4 saat ekonomi ve hukuk, 4 saat pazarlama, 4 saat turizm teknikleri, 8 saat profesyonel örnek olay incelemeleri. Geleneksel olarak BTS lise ve ortaokullarda da okutulurken, üniversiteler daha güncel turizm dersleri sunmaya başlamıştır (Öncüer, 2006). Örneğin:

- Limoges'te Kültür Turizminde DEUST iki yıllık programı veya Lille'de Çok dilli Eko-turizm Rehberliği 1 yıllık programı gibi turizmde uzmanlaşma alanları.
- Aix'te (iki seçenekli: Kültürel Miras veya Doğal Kaynaklar) ve Marne-la-Vallée'de (iki seçenekli: Bilgi Teknolojileri veya Büyük-Ölçekli Catering Yönetimi) sunulan Turizm meslek dereceleri.
- Lyon'da örneğin Avrupa Mirası ve Kültürel Turizm'de yüksek lisans derecesi,
- Zaten bir yüksek lisans derecesine sahip öğrenciler için DESS (Turizmde en yüksek eğitim diploması olarak kabul edilmektedir), Küçük Eko-Turizm İşleri Yönetimi (Paris) veya Turizm Ürünlerinin Ticarileştirilmesinde Fransız ve Avrupa Hukuku (Montpellier) gibi çok özel ve uygulamalı konular.

Ayrıca, özel kurumlar, Paris yakınlarındaki Ecole Pratique de Tourisme'de öğretilen 6 aylık bir program olan Bilet Kesme Sertifikasından ESCAET'te (Ecole Supérieure de Commerce et d'Administration des Entreprises de Tourisme, Aix en Provence) üç yıllık programlara kadar değişen sürelerde turizm eğitim programları sunulmaktadır. Fransa'da ağırlama ve turizm programlarının çoğu girişte bir tür seçme sınavı uygulamaktadır. Ağırlama ve turizm alanlarında seçme yöntemleri oldukça standarttır ve normalde bir görüşmeden (adayların iletişim yeteneklerini ve motivasyonlarını değerlendirmek için) ek olarak bir veya iki yabancı dil testinden, bir geçiş sınavından

oluşmaktadır.

Almanya’da Durum: Alman eğitim politikası; her bireye kendi yetenek ve ilgi alanına göre en uygun eğitim imkânının sağlanması ilkesi üzerine kurulmuştur.

Zorunlu eğitim süresi, 12 yıl olan Alman eğitim sisteminde okullar; genel ve mesleki eğitim veren okullar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yaptığı uygulamalarla özellikle mesleki eğitim konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş olan Almanya’da genel eğitim veren okullar; okul öncesi eğitim, temel eğitim, birinci kademe ortaöğretim, ikinci kademe ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından oluşmaktadır. Ortaöğretim birinci kademeyi bitiren öğrenciler, mesleki eğitim okullarına devam edebilmektedirler. Mesleki eğitim veren liseler, teknik ortaokul ve temel eğitim veren ortaokulun devamı niteliğinde okullardır. Alman mesleki eğitim sistemi, ikili (dual) sistem ile gerçekleştirilmektedir. 16–19 yaş arası gençlere yönelik olan ortaöğretim ikinci kademe verilen dual mesleki eğitim, okullarda verilen teorik eğitim ile işletmelerde verilen uygulamalı eğitimden oluşmaktadır (Turan, 2005).

Almanya’da mesleki turizm eğitimi, Hükümet bünyesindeki mesleki eğitim veren okullarda, resmi turizm örgütleri ve özel kuruluşlar tarafından düzenlenen kurslarda verilmektedir. Eğitiminin herhangi bir aşamasında eğitim sisteminin dışında kalmış olan birey, Hükümetin düzenlediği çıraklık eğitimine üç yıl devam ederse, meslek okullarına devam hakkı kazanmaktadır. Birey çıraklık eğitimi süresince haftada en az 9 saat teorik ders almaktadır. Çıraklık eğitimini başarı ile tamamlayanlar, aşçı, garson, otel ve restoran personeli ünvanını almaktadırlar. Almanya’da mesleki eğitime çok önem verilmesi nedeniyle, turizm sektöründeki işverenler için eğitilmiş işgücü birincil derecede önem taşımaktadır. Ulusal eğitim sistemi dışında kalmış bireylere Hükümet ve resmi turizm örgütleri tarafından çeşitli kurslar düzenlenmektedir. Ancak bu kurslara 16 yaşını doldurmuş, zorunlu eğitimini tamamlamış (ortaokulu bitirmiş) bireyler katılabilmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002).

Avusturya’da Durum: Ülkede zorunlu eğitim süresi 9 yıldır. Ortaöğretim ilk kademe, 5 yıllık eğitim dönemini içermektedir. 9. sınıftan sonra bir üst okula devam etmek istemeyen öğrenciler bir sene ön meslek okullarına devam etmek zorundadır. Ortaöğretim ikinci kademe (üst düzey mesleki eğitim liseleri) eğitim veren turizm

okulları sırası ile aşağıda verilmektedir (Gülcan 2005):

Turizm Liseleri: Turizm liselerinde eğitim beş yıl sürmekte ve ikinci bir yabancı dil, işletme terminolojisinde uzmanlık, otel yönetimi ya da turizm yönetimini gibi farklı noktalar ele alınmaktadır. Eğitimin amacı, mezunların doğrudan turizm ve eğlence sektöründe mesleki yaşama atılmalarını sağlayacak gerekli kuramsal ve pratik bilgiyi sunmaktır. Eğitimin sonunda, turizm eğitimi ve öğretimi belgeleyen bir final sınavı ve üniversiteye kabul fırsatı kazanılabilmektedir. Bu okulları bitiren mezunlar; turizm yönetiminin yanı sıra otel-restoran işletmelerinde önemli konumlarda görev yapabilecek düzeyde niteliklere sahip olmaktadır. Kabul koşulları zorunlu eğitimin sekizinci sınıfının başarılı bir şekilde tamamlanması ve giriş sınavında başarı sağlanmasıdır.

Otelcilik Liseleri: Otelcilik liselerinde eğitim beş yıl sürmektedir. Eğitim ve öğretimin amacı; öğrencilere otelcilik ve yiyecek-içecek sektöründe ve özellikle de otel işletmeciliğinde nitelikli bir yapıya sahip olmalarını sağlayacak temel bilgi ve becerileri sağlamaktır. Bu nedenle, pratiğe dayanan eğitime büyük önem verilmektedir. Bazı otelcilik okulları aşçılık, spor ya da ikinci bir yabancı dilin yoğun bir şekilde öğrenilmesi gibi spesifik konulara yoğunlaşmıştır. Genel olarak, aynı eğitim hedefiyle otelcilik okullarından ileri düzey meslek yüksekokullarına geçiş mümkündür. Kabul koşulları, zorunlu eğitimin sekizinci sınıfının başarılı bir şekilde tamamlanması ve giriş sınavının geçilmesidir.

Özel Eğitim Kursları (Turizme Yönelik Geçiş/Köprü Eğitimi): Özel eğitim kapsamında turizme yönelik geçiş/köprü eğitimi, üç yıl sürmekte ve turizm ya da otelcilik liselerinden mezuniyetle sona ermektedir. Üniversiteye devam hakkı bulunmaktadır. Kabul koşulları, turizmde herhangi orta dereceli bir meslek okulunun ya da turizm için hazırlık kursunun veya aşçılık, restoran hizmetleri uzmanı, otel ve restoran satış asistanı ya da seyahat acentası olarak çıraklık sınavının başarılı bir şekilde tamamlanmasıdır.

Özel Eğitim Kursları (Turizm ve Otel İşletmeciliği Enstitüsü): Kleßheim şehrinde bulunan Turizm ve Otel İşletmeciliği Enstitüsü iki tür eğitim sunmaktadır. Bunlardan biri; biri turizm işletmeciliği ve yönetimi üzerine, diğeri ise otel işletmeciliği yönetimi üzerinedir. Bu kurslar İngilizce verilmekte ve sekiz ay sürmektedir. Genel olarak

mesleki deneyime sahip uluslararası öğrencilere yöneliktir. Önlisans veya eşdeğer düzeydeki turizm eğitim kurumu ise Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu'dur. Bu okulda verilen eğitime dair detaylar aşağıda verilmektedir.

Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu: Bu okulda eğitim iki yıl sürmektedir ve eğitim dili İngilizcedir. Öğrenim süresine üçüncü bir yılı ekleyerek, Avrupa veya Amerika'daki ortak üniversitelerle işbirliği içinde sunulan otelcilik yönetimi programından lisans derecesiyle mezun olmak da mümkündür. Kabul koşulları, ya ileri düzey genel ve mesleki okullardan mezuniyet ya mesleki olgunluk sınavının başarılması ya da benzer herhangi bir mesleki eğitim almış olmaktır. Avusturya'da üçüncü düzeyde yer alan yüksekokul eğitim aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır (Federal Ministry for Economics and Labour, 2000).

Yüksekokul: 1994/1995 akademik yılından bu yana, Avusturya'da yüksekokul eğitim programı adıyla yeni bir üçüncü düzey eğitim uygulanmaktadır. Eğitim, bitirme tezi ve bir kurul önünde verilecek sınavla tamamlanmaktadır. Programı tamamlayanlar turizm işletmeciliğinde FH uzmanlık diploması alır. Mezunlara aynı zamanda üniversitelerde iki dönem süresince doktora çalışması yapma hakkı da tanınmıştır (MESS, 1999).

Belçika'da Durum: İlköğretim, 6 yaşından başlayıp, 12 yaşına kadar devam eden 6 yıllık bir dönemi kapsamaktadır.

I.tip ortaöğretim iki yıllık üç basamağa ayrılmıştır. İlk basamak, öğrenciye temel bilgi ve becerinin verildiği 1. ve 2. sınıfı kapsamaktadır. İkinci Basamakta, genel dersler biraz azalırken seçmeli dersler artmaktadır. Öğrenciye yükseköğretime geçiş ve/veya iş piyasasına geçiş seçeneklerini sunmaktadır. Üçüncü basamak, öğrencinin yönünü belirlediği dönemdir.

Belçika'da mesleki eğitim, 15 yaş üstü gençlere verilmektedir. Sistem iki şekilde işlemektedir. Bunlardan ilki; öğrenciler 15 yaşından önce mesleki eğitim almışlarsa, bu yaştan itibaren derslere devam zorunlulukları belli bir oranda ortadan kalkmaktadır. Diğer uygulama ise çıraklık eğitimi sistemidir. Bu sistemde öğrenciler işletmelerle yaptıkları çıraklık sözleşmesi doğrultusunda, dört gün işletmede uygulamalı, bir gün de

okulda teorik eğitim görmektedir.

Danimarka'da Durum: Zorunlu eğitim 7–16 yaş arası dönemi kapsamakta ve 9 yıl sürmektedir. Liselerin eğitim süresi 3 yıldır. Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi 3 yıl sürmektedir. 3 yıllık eğitim boyunca öğrenciler turizm, kültür, boş zaman değerlendirme ve ulaştırma gibi konularda mesleki bilgilerini geliştirmektedirler. Yükseköğretim düzeyinde turizm, genellikle işletme ve iktisat fakültelerinin alt bölümü olarak yer almaktadır. Danimarka'da yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi, pazarlama, yönetim ve organizasyon ve turizm politikası konu başlıklarına ağırlık vermektedir.

Finlandiya'da Durum: Ülkede zorunlu eğitim, 7–17 yaş arası dönemi kapsamakta ve 10 yıl sürmektedir. Bu 10 yıllık sürenin ilk 6 yılı ilköğretim aşamasını kapsamaktadır. Ülkede orta öğretim alt ve üst seviye ortaöğretim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ortaöğretimin alt seviyesini kapsayan 4 senelik eğitim, zorunlu eğitim süresi içindedir. Bu aşamadan sonra eğitim iki farklı kola ayrılmaktadır: Üst seviye ortaöğretim okulları –bu okullar genel eğitim vermektedirler- ve mesleki eğitim veren meslek okulları.

Meslek okullarında eğitim 2 ya da 3 yıl sürmektedir. Bu dönemde öğrenci okulda teorik eğitim alırken işbaşında da uygulama yapmaktadır. Bu eğitim türünde 6 aylık staj zorunludur. Eğitimlerini başarı ile tamamlayan öğrenciler yükseköğretime devam edebilme hakkı kazanmaktadır. Finlandiya'da Türkiye'de olduğu gibi ancak süresi farklı, 3 yıllık eğitim veren meslek yüksekokulları mevcuttur. Bu okullar genellikle; teknoloji, sanayi, ulaşım, işletme, ticaret, sosyal hizmetler, spor, eğlence, kültür ve turizm alanlarında eğitim vermektedirler.

Finlandiya'da üniversite düzeyinde turizm eğitimi veren ana kurum Finlandiya Üniversitesi Turizm Araştırmaları Ağı'dır (FUNTS). Bu oluşum çalışmalarına 1995'te turizmin disiplinlerarası doğasını dikkate alarak başlamıştır. Öğrencilere iyi hazırlanmış bir program sunulmasını garanti edebilmek için, oluşumda yer alan on yedi üniversite sayesinde, gerekli personel uzmanlık alanlarına göre bu üye kuruluşlardan temin edilebilmektedir. Teknik okullar başlangıçta sadece birkaçı turizm eğitimi veren meslek okullarıydı. 1990'ların başlarında teknik okul sistemi başlatıldığında, 2 yıllık diploma

programı, 3,5–4 yıllık bir programa dönüştürülmüştür. Eğitim Bakanlığı'nın talimatlarından biri teknik okulların müfredatlarına turizm programlarını dahil etmesi yönünde olmuştur (<http://eprint.uq.edu.au>).

Üniversite ve teknik okulların her ikisi de eğitim kurumu olmasına rağmen, teknik okullar programlarında uygulamaya yönelik unsurlara daha çok önem verirlerken, üniversiteler araştırmaya daha fazla odaklanmıştır ve lisansüstü çalışma fırsatları sunmaktadır. Yükseköğretim düzeyinde eğitim veren okulların İşletme, Turizm ve Kültür Fakültesi bünyesinde aşağıdaki bölümler bulunmaktadır (Öncüer, 2006):

- İşletme ve Bilgi Sistemleri Bölümü (School of Business and Business Information Systems),
- Güzel Sanatlar ve İşletme Bölümü (School of Business and Fine Art),
- İşletme, Turizm, Bilgi Teknolojileri ve Basın-Yayın Bölümü (School of Business, Tourism, Information Systems Media and Communication),
- İşletme Bölümü (School of Business)

Hollanda'da Durum: 5–17 yaş arasını kapsayan zorunlu eğitim süresi 12 yıldır. 5 yaşında ilköğretime başlayan bir öğrenci için ilkokul eğitimi 12 yaşına kadar sürmektedir. İlköğretimi başarı ile tamamlayan öğrenci için Devlet, ortaöğretime yönelik 3 okul seçeneği sunmaktadır. Bu seçenekler aşağıda sıralanmaktadır (Kocabaş, 2005):

- 4 yıllık (12–16 yaş arası) eğitim veren ön mesleki eğitim (VBO),
- 5 yıllık (12–17 yaş arası) eğitim veren genel ortaöğretim (HAVO),
- 6 yıllık (12–18 yaş arası) eğitim veren üniversite öncesi eğitim (VWO).

Bu okullardan mezun olan öğrenciler yükseköğretime devam edebilmektedirler. Üniversiteler 4 ile 6 yıl arası değişen bir sürede eğitim vermektedirler. Son yıllarda Hollanda hem turizm sektöründe hem de turizm eğitiminde hızlı bir büyüme yaşamıştır. NHTV Breda Üniversitesi, The Netherlands Institute of Tourism and Transport Studies, Saxion Üniversitesi turizm alanında yükseköğretim düzeyinde eğitim veren eğitim kurumlarından bazılarıdır.

Genel itibariyle bölümleşme şu başlıklar altında toplanmaktadır: Uluslararası Otel İşletmeciliği, Uluslararası Turizm İşletmeciliği, Ulaştırma, Boş Zaman Yönetimi, Medya ve Eğlence Yönetimi (MESS, 1999). Hogeschool olarak adlandırılan yüksekokullarda eğitim süresi 4 yıldır. Bu okullardaki genel yapı, eğitimin ilk yılında tüm derslerin ortak alınmasıdır. Okullarda bölümleşme ikinci yılda gerçekleşmektedir. 3. sınıf staj yılı olup, ilk dönem dersler tamamlandıktan sonra okullar, ikinci dönem öğrencilerine yurtiçi ve yurtdışı staj imkânları tanımaktadır. Son sınıfta ise öğrenciler, eğitim ve öğretimlerine devam ederken branşları ile ilgili bir tez hazırlamak zorundadırlar.

Hollanda'da turizm yüksek lisans programları, Avrupa Turizm İşletmeciliği ve Turizm Destinasyon Yönetimi alanlarında eğitim vermektedir. Ayrıca ülkede kısa süreli turizm kursları da mevcuttur. Sürdürülebilir turizm, seyahat işletmeciliği yönetimi, tur operatörlüğü ve havacılık yönetimi ve tur yönetimi ve rehberlik alanlarında 1 senelik eğitim katılımcılara verilmektedir (Öncüer, 2006).

İrlanda'da Durum: 4–12 yaş arası çocuklar ilkokullarda eğitim görmektedirler. Ülkede ortaöğretim, alt ve üst kademe olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Alt kademe ortaöğretim, 12 ile 16 yaş arası gençlere verilen ve zorunlu eğitimin bir parçası olan bir eğitim basamağıdır. Bu aşamada öğrenciler genel ve mesleki eğitim almaktadırlar. Ortaöğretim üst kademe ise 16–18 yaş arası gençlere 2 yıllık bir eğitim verilmektedir (Gülcan, 2005).

İrlanda eğitim sistemi diğer Birlik ülkelerine göre biraz daha merkezi bir yapı içinde yürütülmektedir. Ancak mesleki eğitimin düzenlenmesi ve yürütülmesi daha yerel düzeyde gerçekleşmektedir. Oluşturulan Mesleki Eğitim Komiteleri (VEC), İrlanda'da mesleki eğitim almak isteyen eğitim sistemi dışında kalmış kişilere dört farklı seçenek sunmaktadır (MESS, 1999).

- Zorunlu eğitim sonrası kurslar: 16–19 yaş arası gençlere yöneliktir ve zorunlu eğitimi tamamlamış olmayı gerektirmektedir.
- Çıraklık: Nitelikli işgücünü yetiştirmenin en bilinen yolu kabul edilen çıraklık eğitimi, eğitim merkezi veya okullarda gençlere mesleki eğitim konusunda

yardımcı olmaktadır.

- Sektörel Eğitimler: Özellikle hizmet sektörüne yönelik olarak turizm, balıkçılık, hemşirelik gibi alanlarda iş arayan gençlere eğitim vermektedir.
- YOUTHREACH Programı: İki yıllık eğitim süresi olan bu program, 16–18 yaş arası gençlere ulusal bir sertifika kazandırmayı amaçlamaktadır.

İrlanda'da yükseköğretim üniversiteler ve enstitüler aracılığı ile yürütülmektedir. Yükseköğretimde lisans eğitimi, programların niteliğine bağlı olarak değişebilmekle birlikte genellikle 3 ya da 4 yıl sürmektedir. İrlanda'da 190.000'den fazla kişi turizm ve çeşitli alanlarında istihdam edilmektedir. Ülkedeki turizmle ilgili en önemli proje, Seyahat ve Turizm Programı'dır. Bu program, özellikle ortaöğretim ikinci kademe ve üstü öğrencilere yurtiçi ve yurtdışında sektörü tanıtıcı eğitim vermektedir. Programın başlıkları; turizmin ekonomik ve sosyal boyutu, turizm coğrafyası ve eko-turizm, kültür turizmi ile turizm ve İrlanda kültür yapısıdır. Birer yıllık turizm eğitimi veren bu program İrlanda turizm yapısında önemli bir yere sahiptir (<http://www.euroeducation.net>).

Dublin Teknoloji Enstitüsü, bünyesinde turizm fakültesi bulundurması nedeniyle diğer üniversitelerden ayrılmaktadır. Turizm ve Yiyecek-İçecek Fakültesi; ağırlama ve turizm işletmeciliği, mutfak ve yiyecek, gıda bilimi ve çevre sağlığı ile araştırma bölümleri olmak üzere 4 birimden oluşmaktadır. Bu birimlerde eğitim 3 yıl sürmektedir. Ayrıca okul yüksek lisans ve doktora programlarına da sahiptir (Staunton, 2006).

İspanya'da Durum: İlköğretim 6 ile 12 yaş arası 6 yıllık dönemi kapsamaktadır. Ortaöğretim birinci ve ikinci kademe olarak ikiye ayrılmaktadır. 12–16 yaş arasını kapsayan birinci kademe, iki yıllık iki devreden oluşmaktadır. İkinci devrede genel eğitimin yanında mesleki eğitimi de verilmektedir. Ortaöğretim ikinci kademe, 16 yaş üstü gençleri kapsamaktadır ve dolayısı ile zorunlu eğitim kapsamı dışında kalmaktadır. Bu kademedeki gençler, akademik ve mesleki yükseköğretime geçişi sağlayacak bakalorya (olgunluk) diploması ve/veya yüksek dereceli mesleki öğrenime hazırlanmaktadır (Ünal ve Çolak, 2005).

Mesleki eğitim, ortaöğretim birinci kademe sonrası devam edilen, orta ve üst düzey mesleki eğitimi kapsamaktadır. Orta düzey mesleki eğitim, ortaöğretim birinci kademedен sonra devam edilen iki yıllık bir eğitim sürecidir. Bu düzeyi başarı ile tamamlayanlar tekniker ünvanını almaktadırlar. Üst dereceli mesleki eğitim de iki yıllık bir süreyi kapsamaktadır ve bitirenler yüksek tekniker ünvanını almaktadır. İspanya'da okul dışı mesleki eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ulusal Çalışma Enstitüsü sorumluluğu altındadır (<http://www.euroeducation.net>).

İspanyada yükseköğretim, devlet ve özel üniversitelerde verilmektedir. Üniversiteler, verilen programların özelliği doğrultusunda 3 ya da 4 yıllık lisans eğitimi vermektedirler. Lisans eğitimi, birinci basamak üniversite eğitimi, yüksek lisans ikinci basamak üniversite eğitimi ve doktora da üçüncü basamak üniversite eğitimi olarak adlandırılmaktadır.

İsveç'te Durum: İsveç'te zorunlu eğitim 7 ile 16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. İlk ve ortaöğretim bu yaş dönemini içine alır. Zorunlu eğitimin 8. ve 9. Sınıflarında öğrenciler için devam edebilecekleri okul ve seçebileceği meslek konusunda bilgi sahibi olunabilmesi amacıyla işyeri ziyaretleri düzenlenmektedir.

Zorunlu eğitimin ardından öğrenciler ya Teknik Meslek Yüksek Okuluna ya genel ve mesleki eğitimin bir arada verildiği okullara ya da yetişkin eğitim okullarına devam etmektedirler (Johansson, 2000). Meslek liselerinde; endüstriyel teknoloji, medya ve iletişim, yönetim ve büro hizmetleri, otel ve restoran yönetimi gibi konularda uygulamalı eğitim verilmektedir.

İsveç'te yükseköğretim üniversite ve üniversite kolejlerinde verilmektedir. İki tür lisans derecesi mevcuttur. Bunlardan biri genel derecelerdir ve kendi arasında diploma (2 yıllık eğitim), lisans derecesi (3 yıllık eğitim) ve yüksek lisans derecesi (4 yıllık eğitim) olarak üçe ayrılmaktadır. Diğerleri ise profesyonel derecelerdir. Bu grup belli mesleklere göre süre uzunluğu 2 yıldan 5,5 yıla kadar değişebilmektedir (<http://www.megep.meb.gov.tr>).

İtalya'da Durum: İtalya'da zorunlu eğitim, 6–15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Eğitimin ilk aşamasını temsil eden ilkokul 6–11 yaş, ortaöğretim alt kademe okul da 11–14 yaş arası öğrencilere eğitim vermektedir. İtalya'da üst kademe ortaöğretimi beş farklı okul vermektedir. Meslek liselerinde eğitim, 5 yıl sürmekte ve teori ile pratik eğitime eşit önem verilmektedir ([http:// www.megep.meb.gov.tr](http://www.megep.meb.gov.tr)). Turizm ve otelcilik eğitimi, meslek lisesi kapsamında verilmektedir.

İtalya'da turizm eğitimi yükseköğretim, ortaöğretim ve kurs seviyesindeki örgün ve yaygın eğitim kurumları tarafından verilmektedir. Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi; fakülte, yüksekokul ve enstitülerde yürütülmektedir. Yönetici kademesine personel yetiştiren yükseköğretim kurumlarında eğitim, genellikle 4 yıl sürmektedir (Sezgin, 1994). Turizm işletmeciliği, otelcilik ve seyahat acentacılığı ve rehberlik alanlarında 2 ya da 3 yıl eğitim veren yüksekokullar mevcuttur. İtalya'da devletin turizm okullarına finansal desteğinin çok fazla olmaması, bu okulları daha çok proje üreten ve sektörle daha fazla kaynaşmış okullar haline dönüştürmüştür ([http:// www.megep.meb.gov.tr](http://www.megep.meb.gov.tr)).

Ülkede turizm sektörüne işgücü yetiştiren devlet okullarının yanı sıra özel ve özerk eğitim kurumları da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Devlet Otelcilik Personeli Mesleki Eğitim Enstitüsü'dür (E.N.A.L.C). E.N.A.L.C. turizm eğitimi vererek, kaliteli turizm personeli yetiştirmeyi amaçlamaktadır. 1 ile 3 yıl arası değişen eğitim süresi sonunda katılımcıların, 6 ay süre ile ücretli staj yapma mecburiyeti bulunmaktadır. Kuruluş, Avrupa'nın farklı ülkeleri (İngiltere, İsviçre, Fransa, Almanya... gibi) ile yaptığı anlaşmalar sonucunda öğrenciler stajlarını İtalya ya da bu ülkelerden birinde yapabilmektedirler. İtalya'da turizm eğitimi, sektörel ihtiyaca göre düzenlenmektedir. Turizm alanında kurs ve okullara alınan öğrenci sayısı ihtiyaca göre sınırlı sayıda tutulmaktadır (Terzani, 2006).

Lüksemburg'da Durum: Ülkede zorunlu eğitim 6–15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Zorunlu eğitimin 8.sınıfında öğrenciler, yetenekleri doğrultusunda bir mesleki yönlendirmeye tabi tutulmaktadır. Ülkede mesleki ve teknik eğitim 7 yıl sürmekte ve 3 dönemden oluşmaktadır. Alt düzey olarak adlandırılan ilk dönemde, öğrencilere genel

bilgiler verilmektedir ve dönem 3 yıllık bir eğitim dönemini kapsamaktadır. Orta düzeyde, öğrenciler mesleki alanlarını belirlemekte ve bu dönem 2 ya da 3 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Üst düzeyde ise mesleki niteliklere sahip, iş yaşamına uyum sağlayabilen bireyler yetiştirilmektedir (Gülcan, 2005:).

Mesleki ve teknik eğitim okulları; tarım, güzel sanatlar, ticaret, turizm gibi alanlarda eğitim vermektedir. Öğrenciler okullarda teorik bilgiler alırken, işletmelerde de uygulama yapabilmektedirler.

Ticaret Odası'ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda, Lüksemburg'da turizm eğitimi daha fazla yaygın eğitim kapsamında ele alınmaktadır. Yaşam boyu eğitim programı çerçevesinde turizm eğitimine yönelik kurslar bulunmaktadır. Turizm eğitimi veren 2 örgüt bulunmaktadır. Bunlar InterFormation ve Formation'dur (Mathurin, 2006). Bu oluşumların amacı, meslek edinmek ya da turizm alanında eğitimini ilerletmek isteyen yetişkinleri, turizm sektörüne yöneltmek ve bu alanda eğitmektir.

Portekiz'de Durum: Portekiz'de zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. Ülkede ilköğretim üç devreye ayrılmıştır. Üçüncü devre, bir alt devrenin devamı niteliğindedir. Bu devrede mesleki eğitim de temel seviyede verilmektedir. İlköğretimi başarı ile tamamlayan öğrencilerin ortaöğretim karşısına dört adet seçenek çıkmaktadır: ortaöğretim okulları, meslek okulları, güzel sanatlar eğitimi veren okullar ve okul dışı mesleki eğitim programları ([http:// www.megep.meb.gov.tr](http://www.megep.meb.gov.tr)).

Mesleki eğitim ülkede bölgelerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. Portekiz'de çıraklık eğitimi yaygın olan uygulamalardan biridir. Çıraklık eğitimi 4 yıl sürmekte ve 15–25 yaş arası gençlere verilmektedir. Portekiz'de yükseköğretim, üniversite ve teknik okul eğitimini içermektedir. Eğitim; üniversitelerde, üniversite kolejlerinde, teknik enstitülerde ve yükseköğretim okullarında verilmektedir (MESS, 1999).

Yunanistan'da Durum: Yunanistan'da zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. Yunan eğitim sistemi lise eğitimi, kapsamlı lise ve meslek-teknik liseler olmak üzere iki ana grupta toplamıştır. Bu okullarda eğitim 3 yıl sürmekte ve öğrenciler, meslek okullarının 2. sınıfında uzmanlık alanlarını belirlemektedirler.

Mesleki eğitim veren liseler, teorik eğitime ek olarak yoğun pratik eğitim de vermektedirler. Bu okullarda sanayi, turizm, tarım, inşaat, madencilik, tekstil, kimya, elektrik, mekanik, iş idaresi, mimarlık, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarında eğitim verilmektedir. Mesleki eğitim veren okullardan mezun olan öğrenciler iş yaşamına atılabileceği gibi mesleki eğitim enstitülerine de devam edebilmektedirler (Gülcan, 2005:).

Yunanistan'da zorunlu eğitim sonrası bir şekilde eğitim sistemi dışında kalmış gençleri meslek sahibi yapabilmek için çıraklık eğitim programları düzenlenmektedir. Bu eğitim 3 yıl sürmekte ve haftanın 3 günü işletmede pratik eğitim, 2 günü de çıraklık eğitim merkezlerinde meslekleri ile ilgili teorik bilgi almaktadırlar ([http:// www.megep.meb.gov.tr](http://www.megep.meb.gov.tr)).

Diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Yunanistan'da otelcilik sektöründe kariyer yapmak isteyenler için yükseköğretim seçenekleri sınırlı idi. Yunanistan'da, yükseköğretimin sadece TEI'lerde turizm ve otelcilik lisans derecesi vermektedir. Şu an, turizm konusunda lisans derecesi veren yedi TEI, ve otelcilik ile yiyecek-içecek konusunda lisans derecesi veren Rodos Adası ve Girit'te iki Geliştirilmiş Araştırmalar Eğitim Merkezi (ASTP) bulunmaktadır (Moira ve diğerleri, 2004). Otelcilik ve turizm yönetiminde lisansüstü derecesi veren 4 üniversite mevcuttur. Bunlar; Atina Üniversitesi Turizm Yönetimi'nde lisans eğitimi, Atina Ekonomi ve İşletme Üniversitesi Turizm'de lisans eğitimi ve Yunan Açık Üniversitesi turizm kuruluşları yönetiminde uzaktan öğrenim ile lisans eğitimi vermektedir. Bunlara ek olarak, birkaç özel eğitim kuruluşu otelcilik yönetimi alanında eğitim imkânı sunmaktadır (Gülcan, 2005).

Çek Cumhuriyeti'nde Durum: Çek eğitim sisteminde üç temel lise türü mevcuttur. Bunlar; genel lise, teknik lise ve mesleki lisedir. Mesleki teknik eğitim, ortaöğretim ikinci kademedede verilmeye başlamaktadır. 15–19 yaş arası gençler sağlık, yönetim, sanat, turizm gibi alanlarda eğitim görmektedirler. Programların özelliği doğrultusunda 3 ya da 4 yıl eğitim alan öğrenciler iş yaşamına atılabileceği gibi yükseköğretime de devam edebilmektedirler (<http://www.megep.meb.gov.tr>).

Hükümet hem turizmin hem de turizm eğitiminin desteklenmesi için ulusal bir program hazırlamıştır. Turizmi Destekleyen Ulusal Program olarak adı geçen programda konular başlıklarına göre tek tek ele alınmaktadır. Bu programın alt başlıklarından biri olan ve turizm eğitimini kapsayan kısmı aşağıda verilmektedir

Ortak Bölgesel Çalışma ve “İnsan Kaynaklarını Geliştirme” Programı Kapsamında Belirlenen Önlem ve Öncelikler: Turizmin Gelişimi: Önlemler temel olarak aşağıdaki başlıklar üzerine odaklanmıştır (<http://www.euroeducation.net>).

- Turizm hizmetlerinin kalitesini iyileştirme,
- Seyahat işletmeciliği için hizmetleri sağlama ve sektör içindeki işbirliğini güçlendirme
- Bir seyahat ve spa yeri olarak Çek Cumhuriyeti’ni destekleme,
- Bölgelerde yeni turizm ürünleri yaratma,
- Özellikle de kırsal alanlarda geleneklerin kullanımını da içeren, tarihi ve kültürel mirasın ve bölgelerindeki doğal ortamın turizm için aktif olarak kullanımı,
- Yerel nüfusun yaşam standartlarını iyileştirme.

Turizm eğitimi programında, uzmanlık eğitimi adı altında ele alınmıştır. Alınması gereken önlem, temel olarak bilgiye dayalı ekonomileri geliştirme ve seçilen sektörlerde – özellikle de son zamanlarda yeterince geliştirilemeyen spesifik alanlardaki- mesleki nitelikleri ve bilgiyi iyileştirme üzerine odaklanmaktadır. Turizmle ilgili olarak, bu önlem aşağıdakileri gerçekleştirecektir (Koşatka, 2006):

- Bölgesel pazarlama ve turizm yönetimini geliştirme,
- Seyahat noktaları pazarlamacılığını ve bölgesel ve belediye düzeyindeki yönetimi içeren yeni eğitim standartlarını hazırlama,
- Turizm hizmetleri, Spalar, eko-turizm ve doğal kaynakların ve eko-sistemlerin kullanımını ve korunmasını içeren, turizm sektörü için yetişkin eğitimi programlarını kurma ve yönetme.

Turizm, ekonomik açıdan zayıf olan gelişmemiş bölgeleri canlandırmada önemli bir rol oynar. Bu nedenle de, Çek Cumhuriyeti için turizm önemli bir gelir kaynağı olarak

görülmektedir (Ministry for Regional Development, 2004).

Estonya’da Durum: Ülkede zorunlu eğitim 7–16 yaş arası dönemi kapsamakta ve 9 yıl sürmektedir. İlk ve ortaöğretim birinci kademeyi başarı ile tamamlayan öğrenciler genel eğitim veren liselere veya mesleki eğitim veren enstitülere devam etmektedir. Bu okullarda 3 yıl eğitim verilmektedir. Mesleki yüksek eğitim ise ileri mesleki eğitim enstitülerinde 19–22 yaş arası gençlere 3 yıllık bir eğitim sunmaktadır (<http://oraprod.eurydice.org>).

Estonya’da yükseköğretim seviyesinde turizm eğitimi çoğunlukla üniversitelerin işletme fakülteleri bünyesinde verilmektedir. Yaptıkları ikili anlaşmalarla (örneğin Estonya’daki Audentes Üniversitesi’nin İşletme Fakültesi (turizm bölümü), Hollanda’daki Hazne Üniversitesi İşletme Fakültesi (turizm bölümü) ile bir anlaşma imzalamışlardır ve 4 yıllık eğitim süresinin 2 yılını öğrenciler anlaşmalı diğer üniversitede tamamlayabilmektedir) turizm eğitimini geliştirmeye çalışmaktadırlar (<http://www.audentes.eu>).

Kıbrıs’ta Durum: Kıbrıs’ta zorunlu eğitim 6 ile 15 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Ortaokulu başarı ile tamamlayan öğrenciler için eğitim genel liseler ve mesleki eğitim liselerinde devam etmektedir. Her iki eğitim türü de 3 yıl sürmektedir.

Meslek liselerinde 13 farklı alanda eğitim verilmektedir. Bu alanlardan ikisi doğrudan turizme yöneliktir. Otelcilik ve Yiyecek-İçecek Programı (aşçılık ve servis) ile Hizmetler Programı (seyahat acentacılığı ve otel hizmetleri) alanlarında öğrenciler turizm eğitimi almaktadırlar (<http://oraprod.eurydice.org>).

Letonya’da Durum: Zorunlu eğitim 9 yıldır. Zorunlu eğitimi tamamlayan öğrenciler, genel liselere, temel mesleki okullara ve mesleki liselere devam edebilmektedirler. Mesleki okullar; sosyal bilimler, sağlık, hizmet alanlarında eğitim vermektedir (<http://www.euroeducation.net>). Letonya’da yükseköğretim üniversite ve yükseköğretim enstitülerinde verilmektedir.

Litvanya’da Durum: Zorunlu eğitim 6–16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Öğrenciler eğitimlerinin ilk 4 yılını temel birinci basamak denem okullarda geçirmektedir. 10–16

yaş arası öğrenciler eğitimlerine temel eğitimin ikinci basamağında devam etmektedirler. Zorunlu eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler, genel liselere ve mesleki liselere devam edebilmektedirler (<http://www.euroeducation.net>). Litvanya’da yükseköğretim üniversite ve yüksekokullarda verilmektedir. Turizm eğitimi, üniversitelerin işletme ve/veya iktisat fakültelerinde alt program olarak verilmektedir (<http://www.euroeducation.net>).

Macaristan’da Durum: Zorunlu eğitim 12 yıldır. Bir yıllık okul öncesi eğitim Macaristan’da zorunlu eğitim kapsamındadır. Macaristan’da öğrenciler 16 yaşından önce mesleki eğitime başlayamamaktadırlar. Mesleki eğitim almak isteyen öğrencilere farklı seçenekler sunulmaktadır. Szakiskola (ISCED 3) olarak adlandırılan mesleki ortaöğretim ikinci kademe okul 4 yıl eğitim vermekte ve eğitimin ilk 2 yılı genel, son 2 yılı da mesleki eğitimden oluşmaktadır. Diğer seçenekler, eğitimin 2 ya da 3 yıl gibi sürelerle değiştiği meslek okullarıdır (<http://oraprod.eurydice.org>).

Turizm eğitimi Macaristan’da oldukça yeni bir eğitim alanıdır. Üniversite düzeyinde turizm eğitimi, 1992’de Budapeşte Üniversitesi Ekonomi Bilimleri Fakültesi’nde Turizm Araştırma Merkezi’nin kurulmasıyla başlamış, bunu Kodolányi János Yüksekokulu’nun kurulması ve Ticaret ve Yiyecek-İçecek Yüksekokulu’ndaki (şimdiki Ticaret, Yiyecek-İçecek ve Turizm Yüksekokulu) turizm çalışmaları izlemiştir. Turizm eğitimi orta öğretim düzeyinde geliştirilmek için başlamışsa da şu an özellikle de Batı Avrupa sistemleriyle kıyaslandığında, üniversite ve yüksekokul eğitim düzeyinde yoğun olarak sunulmakta, ancak mesleki eğitim düzeyinde yeterince yer verilmemektedir. Mesleki eğitim, Ticaret ve Turizmde İleri Eğitim Kurumu (KIT) tarafından sağlanmaktadır (Öncüer, 2006).

Turizm yükseköğreniminde oluşturulmuş temel bir müfredat yoktur ve böyle bir program geliştirmek için herhangi bir çaba da olmamıştır. Tüm önemli turizm programlarında benzer derslerin olmasına rağmen (turizm coğrafyası, turizm pazarlaması, turizm ekonomisi, tur operatörlüğü gibi), her program turizmin farklı noktalarına değinmektedir (Ratz, 1997).

Geleneksel olarak meslek yüksekokulların, üniversitelerden daha çok pratik eğitim sağlaması beklenmekte, bu nedenle de meslek yüksekokul programlarının, özellikle de başlangıçta turizm politikası ya da turizmin ekonomik etkileri yerine bilet kesme ya da kongre yönetimi gibi dersleri içermektedir. Üniversite düzeyinde eğitim her zaman daha çok kuramsal olmuştur. Bu nedenle planlama ya da politika konuları her zaman bu programlar için temel unsurlar olarak görülmüştür (<http://oraprod.eurydice.org>). Bu çabaların temel hedefi, mevcut müfredatlardaki boşlukları doldurmak ve Macar eğitimini Batı Avrupa sistemiyle uyumlu hale getirmek olmuştur. İşbirliği tüm turizm programlarının adaptasyonundan, bazı derslerin ortak gelişimi ya da değişim ziyaretleri, ziyaretçi akademisyenlerle personel gelişimine yardımcı olmaya kadar çeşitlilik göstermektedir (<http://www.euroeducation.net>).

Akademik düzeyde turizm eğitimi Macaristan'da en hızlı gelişen alanlardan biri olmuştur. Akademik kurumlar ve turizm sektörü arasındaki bağlantılar son yıllarda gelişmektedir.

Sektör ile işbirliğinin tipik örnekleri, işletmelerden konuk konuşmacıların davet edilmesi, çalışmalarının belirli bir aşamasında öğrencilerin sektöre yerleştirilmesi, yükseköğretim programları ve sektördeki yöneticilere sunulan kısa süreli kurslar (çoğunlukla pazarlama alanında), öğrenci katılımlı araştırmalarda işbirliği ve akademik personel tarafından danışmanlıktır. Bu alandaki ilk kurumlardan biri olarak, Kodolányi János Yüksekokulu Macar turizm eğitiminin nasıl yeni yollar aradığının iyi bir örneğidir.

Malta'da Durum: Malta'da mesleki eğitim 11 yaşından başlayan ve 3 yıl süren, zorunlu eğitime dahil üst ortaöğretim kademesi ve ardından gelen lise eğitimi boyunca verilmektedir (<http://www.euroeducation.net>).

Malta'da yükseköğretim kademesinde bir üniversite (Malta Üniversitesi), Sanat, Bilim ve Teknoloji Yüksekokulu, Doğal Kaynakları Koruma ve Restorasyon Enstitüsü ile Turizm Araştırmaları Enstitüsü (ITS) bulunmaktadır. Başarılı bir şekilde ITS programlarına devam eden öğrenciler, daha sonra eğitimlerine üniversitede devam edebilmektedirler (<http://oraprod.eurydice.org>).

ITS, bütünüyle devlet tarafından finanse edilen bir ileri eğitim enstitüsüdür. Öğrencilerini, Enstitü ile yakın bağlarını koruyan otelcilik ve turizm endüstrisi için hazırlar. Malta vatandaşları için eğitim ücretsizdir. Şu an mevcut çalışma programlarından biri (Otelcilik Yönetiminde İleri Diploma) mezunların, Malta Üniversitesi tarafından açılan turizmde öğrenim derecesi programına katılmasını çalışma programları ile ortaklaşa çalışmaktadır (Said, 2006). HCIMA da Enstitü eğitim programlarının uluslararası akreditasyonuna yardımcı olmaktadır.

Polonya’da Durum: Ülkede zorunlu eğitim 11 yıl sürmektedir. İlköğretim 6 yıl sürmektedir. Ortaöğretim birinci kademe 3 yıl boyunca verilen genel eğitimden oluşmaktadır. Mesleki eğitim birçok AB ülkesinde olduğu gibi ortaöğretim ikinci kademe de verilmektedir.

Temel mesleki eğitim okulları ve teknik eğitim okulları 16–20 yaş arası gençlere farklı programlar altında eğitim vermektedir. Polonya’da yükseköğretim, üniversiteler, öğretmen yetiştiren eğitim yüksek okulları, teknik üniversiteler ve akademilerde verilmektedir.

AB içindeki diğer pek çok ülkede olduğu gibi yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi, genellikle üniversitelerin iktisat fakülteleri altında verilmektedir. Bu okulda turizm sektörünün analizi, pazar araştırması ve eko-gelişim konuları üzerine eğitim verilmektedir (<http://oraprod.eurydice.org>).

Slovakya’da Durum: Zorunlu eğitim 9 yıl sürmektedir. Zorunlu eğitimi başarı ile tamamlayan öğrenciler genel eğitimin verildiği liselere, özellikle liselere, konservatuarlara, mesleki liselere ve çıraklık eğitim merkezlerine devam edebilmektedirler. Meslek liseleri sanayi, ticaret, hizmetler (turizm vb) gibi alanlarda eğitim vermektedir (Detko, 2006).

Slovak eğitim sisteminde yükseköğretim, devlet ve özel üniversitelerde yürütülmektedir. Yükseköğretimde turizm eğitimi genellikle işletme ve iktisat fakültelerinin bünyesinde verilmektedir. Slovakya’da turizm eğitimi, Uluslararası Standart Eğitim Sınıflandırması (ISCED) derecelerinden 4., 5. ve 6. düzeyde eğitim

vermektedir. 4. Düzey ortaöğretim lise seviyesi, 5. ve 6. düzeyde yükseköğretim seviyeleri anlamına gelmektedir (<http://oraprod.eurydice.org>). Ülkede eko-turizm, turizm ve otel işletmeciliği ile boş zaman, kültür ve spor aktiviteleri alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmektedir. Slovak üniversitelerinden biri olan Matej Bell Üniversitesi'nde turizm eğitimi, iktisat fakültesi bünyesinde verilmektedir. Turizm Bölümü, 4 alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla aşağıda verilmektedir (<http://www.umb.sk>).

- Turizm Bölümü (lisans düzeyinde 3 yıl eğitim vermekte),
- Turizm Ekonomisi Bölümü (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),
- Turizm İşletmeciliği (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),
- Turizmde Kültürlerarası İletişim Bölümü (lisans düzeyinde 2 yıl eğitim vermekte),

Slovenya'da Durum: Slovenya'da 9 yıllık zorunlu eğitimden mezun olan öğrenciler, 4 yıllık eğitim veren liselere, teknik liselere ya da 3 yıl eğitim veren meslek liselerine devam edebilmektedirler.

Ülkedeki üniversitelerin tamamında turizm eğitimi verilmektedir. Ljubljana Üniversitesi'nin bünyesindeki Bled Turizm ve Yiyecek-İçecek Meslek Yüksekokulu'nun iki bölümünde 2 yıllık turizm eğitimi verilmektedir (<http://vgs-bled.si>).

Primorska Üniversitesi'nde Turistica Turizm Yüksekokulu bulunmaktadır. Bu okul sektöre yönetici adayları yetiştirmektedir. AB ülkelerinden bazıları (özellikle İspanya, İsveç, İngiltere, Hollanda, Macaristan, Portekiz) ile yaptığı ikili anlaşmalarla öğrenci hareketliliğini arttırmıştır (Mihalič, 2004)

İsviçre'de Durum: İsviçre'de turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde eğitimli personel çalıştırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, hangi yaş ve meslekten olursa olsun kişinin sektöre girdikten sonra belli bir düzeyde eğitim alması gerekmektedir. İsviçre'de turizm eğitimi federal devlet, kantonal yerel yönetimler, meslek birlikleri ve özel dernekler tarafından verilmektedir. Fakültelere de ihtiyaç

duyuldukça kısa dönemli kurslar düzenlenmektedir. (Kültür Ve Turizm Bakanlığı,2003:20). İsviçre’de turizm eğitimi ile ilgili okullar: Luzern, Bern, Zürih Kantonlarında bulunmaktadır. Bu okullar şöyle sıralanabilir:

Turizm Meslek Yüksek Okulu; bu yüksek okulu okuma süresi 2 veya 3 yıldır. Eğer yanı sıra bu meslekle ilgili bir yerde çalışıyorsa 3 veya 4 yıl da sürebilir. Bu yüksek okullara gidebilmek için çıraklık eğitiminden geçmek ve sonunda sınavı başarmak gerekmektedir. Bu yüksek okullara her lise mezunu veya ticaret diplomalı okullardan mezun herkes gidebilir.

Restoranda Aşçılık; Zorunlu eğitimden sonra restoran mutfağında aşçı olabilmek için 3 yıl aşçılık okulunu okumak ve yanı sıra 3 yıllık çıraklık eğitimini yapmak gerekir. Restoranda servis eğitimi; zorunlu eğitimden sonra 2 yıllık çıraklık eğitimi yeterlidir. Otelde servis eğitimi; turizm ortaokulundan sonra 3 yıllık çıraklık eğitimini yapmak gerekmektedir.

Otel Resepsiyonculuğu, İdarecilik, Rehberlik: Bu alanda çalışabilmek için zorunlu eğitimden sonra 3 yıllık ticaret ortaokulunu, özel ticaret okulunu bitirmek veya mesleki olgunluk yapmak gerekmektedir.

Otel İdareciliği: Turizm ortaokulundan sonra 3 yıllık otelcilik asistanlığı okumak gerekmektedir veya zorunlu eğitimden sonra 2 yıllık otelcilik asistanlığı okumak gerekmektedir. Turizm, seyahat bürosu, seyahat organizatörü, ticaret ortaokulu, özel ticaret okullarından sonra direk bu 3 yıllık bu turizm okuluna gitmek mümkündür. Ayrıca, zorunlu eğitimden sonra meslek ortaokuluna gitmek ve daha sonra 3 yıllık turizm okulunda okumak ve aynı zamanda çıraklık eğitimi yapmak gerekiyor. Turizm, Ulaşım Büroları, Turizm Tesisleri: Bu alanlarda çalışabilmek için önce ticaret ortaokulunu veya özel ticaret okulunu bitirmek ve daha sonra 3 yıllık turizm okulunu bitirmiş olmak gerekmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2003:39). Meslek birlikleri, dernekler, özel sektör okul ve kursları ile federal kantonsal eğitim kurumları arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini kantonlardaki eğitim daireleri tarafından yürütülmektedir. Bütün mesleki eğitim kurumlardaki koordinasyonu devlete ait eğitim ofisleri sağlamaktadır. İşbirliği gerektiğinde bütün mesleki eğitim kuruluşları bu ofislere

başvurmaktadır. İsviçre’de turizm eğitimi veren okulların müfredatları çok çeşitlidir. Bu müfredatlar genellikle; otelcilik meslek yardımcılığı, servis personeli, mutfak personeli, otel sekreterliği, otel yöneticiliği, otel yöneticiliği yardımcılığı eğitimi veren kurumlardır. Bu okullarda amaç kişinin kısa zamanda sektörde istihdamıdır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2003:15).

1.4.2. Amerika’da Mesleki Turizm Eğitimi

ABD’de Durum: ABD dünyanın en gelişmiş turizm ve otelcilik endüstrisine sahip ülkedir. Bundan dolayı bu ülkedeki turizm eğitimi, pek çok ülkeden ileri düzeydedir. Çok sayıda ülke ABD’deki turizm eğitimini kendi ülkesi için örnek olarak almakta ve uygulamaya çalışmaktadır.

ABD’de turizm ve otelcilik eğitimi, hem devlet hem de özel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır ve 4 farklı seviyeden söz etmek mümkündür. Birinci seviyede, diploma ya da sertifika veren programlar bulunmaktadır. Turizm ve otelcilik sektörünün ihtiyacı olan alt kademe elemanlarının yetiştirildiği kurs programları, turizm ve otelcilik alanında çeşitli düzeylerde örgün eğitim veren okullar ve oteller veya seyahat acenteleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Oteller ve seyahat acenteleri, kendi müesseselerinin ihtiyacı olan, elemanları uygulamaya koydukları bu kurslarla temin etme yoluna gitmektedirler. Kursların süresi, günde 2-3 saatlik derslerle 8-10 hafta devam etmektedir. Teorik dersleri işbaşında uygulamalar izlemektedir. Bu programlarda genellikle bir aydan iki yıla kadar süren mesleki turizm eğitimi verilmektedir.

Ancak söz konusu programlarda ağırlığın iki yıllık programlarda olduğunu söylemek mümkündür. Kurslardan sonra ortaöğretim düzeyinde eğitim yapan iki yıllık otelcilik, seyahat acenteciliği eğitiminin verildiği okullar gelmektedir. Bu programlarda otelcilik, seyahat acenteciliği ve turizm dersleri yanı sıra tarih, psikoloji, coğrafya, satış sanatı, insan ilişkileri dersleri de verilmektedir (Alemdar, 1992:356).

İkinci seviyede meslek yüksekokulları yer almaktadır. Meslek yüksekokulları, lise mezunlarına yükseköğrenim sağlayan ve bu öğrenimi tamamlayanlara önlisans diploması veren okullardır. Bunlar değişik ve geniş kapsamlı mesleki programlar ve

üniversite transfer dersleri önermektedirler. Meslek yüksekokulları ile aynı kategoriye giren “teknik okullar” ve “tekniker enstitüleri” de lise üzerine iki ya da üç yıllık öğretim yapılan yüksek tahsil kurumlarıdır ve bütün bu okullar, başlıca iki hedefe yönelik olarak faaliyette bulunurlar. Birincisi, mesleğe yönelik kısa süreli bir öğrenim neticesinde ara eleman yetiştirmek, ikincisi ise, lisans öğreniminin ilk senesine denk gelen akademik öğrenim vermektir (Demirel, 2000:100).

Bu tür ön lisans yüksek okullarından birisi San Francisco ‘daki City Kolejdir. City Kolej devlet okuludur ve California Eyaleti tarafından desteklenmektedir. City Kolej ‘den mezun olan öğrenciler genellikle San Francisco Üniversitesine veya Golden Gate Üniversitesine transfer olmaktadır (Güneş, 1994:24-29). ABD’de yaklaşık olarak 1200 ön lisans yüksek okulu bulunmaktadır.

Üçüncü seviye lisans, dördüncü seviye ise master ve doktora programlarından oluşmaktadır. ABD’de turizm ve otelcilik alanındaki üniversite düzeyindeki ilkököl 1922 yılında Cornell Üniversitesinde açılmış olup, bu program günümüzün en önde gelen turizm ve otelcilik programlarından birisi durumundadır.

ABD’de turizm ve otelcilik ile ilgili eğitim yapan 100’den fazla üniversite düzeyinde program bulunmaktadır. Master ve doktora düzeylerinde de çok sayıda program bulunmaktadır. Başta Cornell Üniversitesi olmak üzere, turizm dalında öğretim yapan bütün okul ve kurslar çok sayıda ders programı geliştirmişlerdir. Bununla birlikte üniversiteler ile turizm sektörü temsilcilerinden oluşan ve gönüllü bir turizm örgütü olan Committee of Hotel and Restaurant Investigation Establishment (CHRIE) de üniversiteler konaklama ve turizm işletmeciliği alanında programlar önermektedir (Alemdar, 1992:358).

ABD’deki birçok üniversitede turizm sektörünün bir dalında uzmanlaşmaya yönelik temel ana bilim dalları oluşturulmuştur. Bu anabilim dalları; Turizm Finansmanı, Turizm Pazarlaması, Turizmde Teknoloji Gelişimi, Turizm Planlaması ve Gelişim Projeleri, Turizm Mimarisi ve Tasarımı, Turizm Ekonomisi gibi alanlardır (MSU, Web). Bu programlardaki teorik dersleri, okulların anlaşmalı veya kendilerine ait tesislerde uygulamalı dersler izlemektedir. Bu üniversite ve kolejlerin en ünlüsü Cornell Üniversitesi'nin Otel Yönetimi Okuludur.

Lisans düzeyindeki turizm programları otelcilik ve rekreasyon sektörlerinin ihtiyacı olan ve yönetim kademelerinde istihdam edilebilen elemanları yetiştirecek şekilde yapılmışlardır. Bu programların tümü, profesyonel yöneticilerin hepsi için gerekli olan yönetim vasfını, yeteneğini ve ehliyetini geliştirme noktasına yönelik benzer müfredat programlarına sahiptir. Turizm sektörünün üst düzeyde yönetici gereksinimini karşılayacak oranda mezunlar veren bir nitelikte yapılmışlardır (Alemdar, 1992:358).

A.B.D.'de her Turizm ve Otel işletmeciliği Yüksekokulu bulunduğu bölgedeki otel, restaurant gibi turizm işletmeleriyle işbirliğinde bulunmakla birlikte, kendini kanıtlamış yüksekokullar dünyaca ünlü, uluslararası otel ve restaurant işletmelerinin de desteğini alırlar. A.B.D.'de turizm sektörü, üniversite mezunu kişileri gelecekte kadrolarını dolduracak kaliteli işgücü olarak görmekte ve onların eğitimlerine katkıda bulunacak her türlü desteği sağlamaktadır (Alemdar, 1992:358).

Ülke gerçekleriyle bağdaşık ve sektörle entegrasyon yönünde önemli adımlar atılmıştır. A.B.D'de, Konaklama İşletmeciliği ve Turizm İşletmeciliği diğer ülkelere kıyasla daha iyi entegre edilmiştir. Bu sistemde öğrencilerin ders seçimlerinde daha esnek davranabildiklerini, ders programları modüler biçimde düzenlendiği için başka alanlarda eğitim gören öğrencilerin de turizm bölümünden ders seçebildiği görülmektedir.

Kanada'da Durum: Kanada'da ileri turizm derslerinin turizm öğrencilerine daha alt sınıflardan itibaren verilmesine yönelik bir çalışma başlatılmış ve son yıllarda uygulanmaktadır. Bu çalışma, derinlemesine bir analiz ve değerlendirme yeteneğinin öğrencilere kazandırılmasına katkıda bulunmaktadır (Kibedi, 1984:103). Kanada turizm eğitiminde ders içerikleri oluşturulurken uzmanlık dereceleri dikkate alınarak sektörün ihtiyaçlarına ağırlık verilmiştir. 1990'lı yıllardan sonra yüksek öğretim kurumlarında ders içeriklerinin standardizasyonu konusunda önem verilmektedir (UNWTO, 1996:135).

A.B.D'deki çalışmalara benzer bir biçimde yüksek öğretim programlarının kalitesi kurumdan kuruma birçok anlamda farklılık göstermektedir. Bu kurumlardan mezun olan öğrencilerin büyük bölümü stajyer yönetici pozisyonlarında çalışmaya başlamaktadırlar (Var, 1987:33). Bu deneyimlerden de açıkça anlaşılmaktadır ki mezunların eğitim gördükleri yüksek öğretim kurumlarının eğitim kalitesi son derece değişkendir (UNWTO, 1996:135). Temel alanlar; Turizm, Restoran Yöneticiliği, Seyahat Acentaları

ve Otel Yöneticiliğidir. Kanada’da yüksekokullar üst kademe yöneticiler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca çeşitli bölümlerce yürütülen kuramsal ve uygulamalı araştırmaları üstlenirler. Simon Fraser Üniversitesi gibi bazı üniversiteler belirli istekleri karşılamak için sürekli açık eğitim dersleri de verirler. “MC Gill Üniversitesi” turizm ağırlıklı iş idaresi yüksek lisans derecesi vermektedir. Kanada’da üniversite düzeyinde turizm eğitimi, bölgesel ve ulusal işgücü standartlaşmaya yönelik eşgüdümlü bir çaba içinde ele alınmaktadır(Var, 1987:33).

1.4.3. Uzak Doğu’da Mesleki Turizm Eğitimi

Japonya’da ortaöğretim düzeyinde başlayan meslek eğitimi, meslek liseleri yanında genel lise programlarında da yer almaktadır. Bu ülkede liseler üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar (Ünsür, 1998:33):

- a) Tam gün öğretim yapan liseler,
- b) Yarım gün öğretim yapan liseler,
- c) Mektupla öğretim yapan liselerdir.

Meslek liselerinin amacı, öğrencilerin gelecekte meslek olarak seçecekleri özel mesleki alan eğitimi vermektir. Bu liselerde; tarım, endüstri, balıkçılık, ev ekonomisi, hemşirelik, fen-matematik gibi programlar bulunmaktadır (Türkoğlu, 1998:489-490). Japonya’da zorunlu eğitim sonrası formel eğitim dışında da mesleki eğitim verilmektedir (Ünsür, 1998:35-36). Japonya’da okul-sanayi arasındaki ilişkiler alt düzeyde ve önemsizdir. Bu durum Japon işadamlarının genel birtakım becerilere sahip işçileri seçerek daha sonra şirketin ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmelerinden kaynaklanmaktadır (TİSK, 1997:94).

1.4.4. Orta Asya’da Mesleki Turizm Eğitimi

Rusya’da Durum: Temel mesleki eğitim ve orta mesleki eğitim, yüksek mesleki eğitim ve yüksek eğitim sonrası mesleki eğitim bulunmaktadır (<http://yayim.meb.gov.tr>).

Bu ülkede öğrenciler, 9 yıllık bir program olan temel genel eğitimi tamamladıktan sonra final sınavlarına girerler. Sınavı geçmeleri durumunda kendilerine Temel Genel Eğitim Sertifikası verilir. Bu sertifika, öğrencinin genel ortaöğrenim veya üniversite seviyesinde olmayan bir yükseköğretim programında mesleki eğitim görmeye

uygunluğunu gösterir (<http://www.uluslararasıegitim.com>).

Kazakistan'da Durum: Bir taraftan yaygın ve özellikle de örgün öğretim şeklinde, kamu ve özel eğitim kurumlarında turizm eğitimi verilirken diğer taraftan eğitim kurumlarının yanı sıra, bölgede faaliyet göstermeye başlayan zincir oteller de istihdam ettikleri ve edecekleri personeli eğiterek personel yetiştirilmesi çabalarına belirli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Turizm eğitiminde temel amaç, bireylere gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması iken, bölgedeki yükseköğretim kurumlarının birçoğunda öğrenciler teorik bilgilerle donatılmakta, uygulamadan uzak kalınarak beceri geliştirme boyutu ihmal edilmekte ve özellikle sektörün ihtiyaç duyduğu ara eleman yetiştirilmesi göz ardı edilmektedir. Diğer taraftan turizm eğitimi veren Yükseköğretim düzeyindeki örgün öğretim kurumlarının birçoğunda fiziksel donanımın oldukça yetersiz olmasının yanı sıra, mesleki ve uygulamalı dersleri yürütecek nitelikli öğretim elamanı eksikliği de ayrı bir problem oluşturmaktadır (Seval ve Oktay, 2003).

Kırgızistan'da Durum: 1995 yılında eğitime başlayan Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi 1999–2000 Eğitim Öğretim yılında Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulunu açarak öğrenci kabul etmiş, 2001-2002 akademik yılında Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği programından ilk mezunlarını vererek ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanmasına önemli katkılarda bulunmaya başlamıştır.

Yüksekokulda şu anda halen Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği programının yanı sıra Otel İşletmeciliği ve Turist Rehberliği programları eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmektedir. Özellikle, bölgedeki eğitim seviyesinin yüksek olması ve sosyal ve kültürel yapı sonucu insanların esnek bir düşünce yapısına sahip olarak yeniliklere açık olması nitelikli işgücü yetiştirilmesindeki en önemli avantaj olarak ortaya çıkmaktadır (Seval ve Oktay, 2003).

1.4.5. Güney Asya'da Mesleki Turizm Eğitimi:

Avrupa Birliği ülkeleri dışında da çok başarılı mesleki ve teknik eğitim modelleri bulunmaktadır. Örneğin; Kore, Malezya, Singapur, Tayvan ve Çin gibi Güney Asya ülkelerindeki mesleki eğitim bulgu ve sonuçları bu ülkelerde de yalnızca tekli eğitimin uygulanmadığını göstermektedir. Bu ülkeler mesleki eğitim giderlerinin vergi dışı

tutulması ve özel eğitimin cesaretlendirilmesinin yararlarını zaman içerisinde fark etmişlerdir. Ayrıca bu ülkelerde, eğitim kurumlarının, öğrenci seçimi elaman kaydetme ve derslerin seçiminde bir otonomiye sahip olması düşüncesi hakimdir. İşveren geniş bir şekilde mesleki eğitimin birçok evresinde çalışmalara katılmaktadır. Bu çalışmalarda eğitim politikalarının düzenli evreleri yer almakta ve bunların sonuçları insan kaynakları alanında alternatif müdahaleler ile karşılaştırılmaktadır.

21. Yüzyılın başlarından itibaren beceri gelişiminde önemli bir yarış görülmekte ve beceri kazanma yöntemleri üzerinde uzun araştırmalar göze çarpmaktadır. Bu araştırmalarda, yeni yaklaşımlar ve birlikte çalışma alışkanlıklarının kazandırılması ön plana çıkmıştır. Beceri geliştirme ve gelişim işbirliğinin çok kolay olamadığı görülmüştür. Beceri gelişimi ve birlikte çalışma alışkanlıklarının kazandırılması ile hem fakirlik azalmakta hem de büyüme artmaktadır.

Hong Kong toplumunda ekonomik zenginliğin yüksek beklentileri ve teknolojik gelişim eğilimleri gitgide artmaktadır. Hizmet sağlayan kurumların yetkilerin daha da genişletilmesine ihtiyaç vardır. Kaynakların dağıtılması ve eğitim merkezlerinin yönetsel kararlarının bu bağımsız kurumlarca verilmesinde büyük yarar beklenmektedir. Kısaca, karar verme mekanizmasının çok iyi çalışmasına rağmen sistemde reformlar yapılmasına gerek duyulmaktadır. Bu değişimin nasıl yürütüleceği bu süreçte belirsizdir. Çalışma verimliliğinin gelişmesi çok basit bir problem değildir. Gelişmiş toplumların, ekonomik refahının temininde, çalışma verimliliği geç fark edilen politik role sahiptir.

Brunei'de eğitimin başarının anahtarı olduğu fikri çok yaygındır. Bu noktadan hareketle Brunei hükümeti sadece petrol kaynaklarının gelişme için yeterli bir unsur olmadığını ve mesleki eğitimin geliştirilmesinin gereğini anlamıştır. Hükümet insan gücü gelişimi ve dengeli kalkınmanın bir parçası olarak mesleki teknik eğitimi görmektedir. Dolayısı ile halkın ekonomik bağımsızlığı için petrol yanında mesleki ve teknik eğitimin günün koşullarına göre yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca ülke serbest ekonominin gelişmesi için yabancı sermayenin daha fazla yatırım yapmasını destekleyerek mesleki eğitimin gelişimi sağlamıştır (Binici ve Arı, 2004;386-389).

1.4.6. Uzak Doğu'da Mesleki Turizm Eğitimi

Çin'de 1978'te ekonomik reform ve açılımdan sonra hem gezi hem de modern amaçlı turizm başlamıştır. Çin turizm eğitimi beklemede kaldıktan sonra hızla büyüyen turizm endüstrisinin gereği olarak doğmuştur. Tam gün turizm eğitimi 1978'te başlamıştır. Turizm okulları ve yüksekokulları olmadan önce sadece mesleki eğitim veriliyordu. Kasım 1978'de, Jiangsu Turizm Teknik Okulu (Tourism Technical School –şimdilerde Nanjing Tourism School), ikinci bir meslek okulu kuruluyor ve Kasım 1979'da Çin'in ilk turizm yüksek öğrenim okulu –Şangay turizm Enstitüsü -Shanghai Institute of Tourism – kuruluyor. Bu iki okul sayesinde Şangay'da Çin' de tam gün eğitimin ilk adımları atılmış oluyor. O günden sonra okul ve üniversiteler mantar gibi yayılmaya başladılar. Mesela; Sichun Tourism School, Guilin Specialized Tourism Institute, Beijing Institute of Tourism.

1980'de, Pekin İkinci Yabancı Dil Üniversitesi – Beijing Second Foreign Language University (şimdilerde Pekin Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi – Beijing International Studies University) Çin Ulusal Turizm Yönetimine bağlanmıştır. (China National Tourism Administration – CNTA).1980'lerin başından beri CNTA ülkedeki üniversitelere fon ve kaynak sağlamaktadır. Mesela Dalian Foreign Language Institute, Nankai University ve Northwest University. Yüksek eğitimleri yeterli düzeyde olan turizm profesyonelleri ile sektördeki acil ihtiyaca cevap vermek için turizm programlarını sağlamaya çalışmaktadır.

1990'larda ülkedeki kapsamlı yüksek eğitim reformları, Çin turizm sanayisinin hızla büyümesi, yüksek eğitilmiş profesyonellerin taleplerinin daha da artması, ülkedeki çoğu yüksek okulun yürürlükte bulunan planın temelleri üzerine geliştirmeler yapmasını ve yeni planlar oluşturmasını sağlamıştır. Çin turizm eğitim sistemi 1990'dan sonra çok hızlı bir döneme girmiştir. Çin'deki “Turizm İstihdam Amaçlı Eğitim” tek işe dayalı basit el işlerinden ülkenin her yerinde hizmet verebilecek bir turizm elemanı eğitimi programından destek alır. Bu sistem ise üç seviyede incelenir; ülke, yerel idare ve girişimciler.

Çin'in ekonomik reformuna borçlu olan turizm eğitiminin gelişmesi üç aşamada olmuştur.

- İlk aşama; 1949'dan 1978'deki reform ve açılıma kadar olan süre,
- İkinci aşama 1978'den 1990'ların ortalarına kadar olan dönem.
- Üçüncü aşama 1990'ların ortalarından günümüze kadar olan dönem.

2003 yılı sonu itibarı ile turizmle ilgili okul sayısı 1207 ve öğrenci sayısı 459,000 olmuştur. 1990'dan beri turizm eğitimi artmasına rağmen 1997'den beri de düşmeye başlamıştır. Taleplerde kalitenin yükselmesi, pazardaki talep niteliğinin artması eğitimin neden yavaşladığının göstergesi olabilir. İnsanlar artık diploma veya derecelerini TV Üniversitelerinden, akşam okullarından, şirket okullarından, belge imtihanlarından almaktadırlar ve üzücü yanı ise bunlarla ilgili hiçbir kayıt olmaması istatistik bilgiler oluşmasını engellemektedir (CNTA, 2003).

Okullardan 199,682 öğrenci yüksek eğitimini 494 enstitüde yapmaktadır. 713 turizm okulunda ise 259,322 öğrenci okumaktadır. %70'i diploma alırken, bunlardan %35'i aynı seviyede kalmış, %10'luk bir bölümü de yüksek veya doktorasını yapmayı tercih etmiştir (Yang, 2003).

Çin'in turizm eğitimi piramit tip program olarak çalışmaktadır. Alttan üste doğru orta öğretim, diploma programı, lisans altı eğitim, lisansüstü eğitim, doktora programı. CNTA üç seviyeli eğitim programı yayınlamıştır. Bunlar eyalet, bölge idareleri ve eğitim enstitüleri veya turist girişimciler. Her seviye turizm eğitiminde farklı fonksiyonlara sahiptir. Eyalet turizm müdürlüğünde makro idare ve GM eğitimi, bölge turizm bürolarında bölge müdürlüğü ve orta düzey idareci eğitimi, turist bürolarında ise çalışanların eğitimi verilecektir (China National Tourism Administration, 2003)

1.4.7. Afrika'da Mesleki Turizm Eğitimi

Güney Afrika'da Durum: Turizm sanayisinin iş alanı oluşturmada devasa bir potansiyele sahip olduğunu fark eden devlet, uluslar arası yarışmalardan geri kalmamak için uygun nitelikli ve tecrübeli eleman ihtiyacı olduğunu farkına varmıştır. Uygun eleman ihtiyacı projesi ve eğitim-öğrenim için yeterli fiziksel ve mali kaynak aktarımına gidilmediğinde turizm sektöründe yetersiz elemandan dolayı kötü durumlarla yüzleşebileceğini görmüştür. Turizm öğretimi ve eğitimi Güney Afrika'daki gelişmekte olan yeni tip turizm anlayışının temel direkleridir. Eğitim ve öğretimi idareye ulaşmanın

ana kuralları aşağıdaki gibidir (Government of South Africa Department of Environmental Affairs and Tourism, 2006):

- Eğitim ve öğretimdeki özel sektör ve özel sektör enstitülerinin ödüllendirilmesi
- Eğitime niyetli özel sektörün sayısının artması için heveslendirmek,
- Daha evvel reddedilen bina kapasitelerini arttırmak ve buraları adres göstererek küçük, mikro, orta ölçekli girişimci firmalara destek vermek
- Bu gruplardan daha evvel reddedilenleri işlevsel hale getirmek,
- Toplumun her katmanında turizmin her türlü farkındalığını ödüllendirmek.
- İthal becerilere ihtiyaç duymayan, kendi kendine yeterli olabilen eğitim sistemlerini araştırıp bulmak ve yatırım yapmak.
- Yerel medyayı ve NGO'yu desteklemek ve heveslendirmek. Bunların G. Afrika'nın turizm eğitimine ve farkındalığı çalışmasına ortak etmek.
- Toplum içerisindeki daha evvel reddedilen grupların uygun, etkin, konum, maliyet, süreklilik gibi eğitim aldıklarından emin olunmasını sağlamak,
- Ulusal ve bölgesel yönetimlerle uygun ve bağlantılı olmasının sorumluluğunu paylaşacak eğitim alınmasını sağlamak.

Mısır'da Durum: Mecburi eğitim 6 yaşında başlar ve 5 yıldır. Sonrasında öğrenciler yüksek okula hazırlanmak için 3 yıllık 2. Seviye temel okul yada teknik okullara gidebilmektedir. 20yy son çeyreğinde turizm eğitimi hızla artmıştır. 27 yılda,1951~52 den 1978~79' a kadar, % 1400 artarak öğrenciler devlet üniversitelerinde eğitim almıştır.

1989-1990 yılları itibarı ile 14 devlet üniversitesinden yaklaşık 700.000 öğrenci okumuştur. 4 özel okul 1996' da açılmış ve 612,844 öğrencisi vardır. Bunlardan 231,065'i kadındır. 1993-1994 itibarı ile 33,100 akademik unvanlı çalışanları vardır. 200 yılı itibarı ile senede 150,000 mezun vermektedir.

1992'den beri iki sömestrelili sisteme geçilmiştir. Üniversitenin akademik yılı 30 çalışma haftasıdır. Sosyal bilimler, eğitim, hukuk, ticaret, ekonomi ve politik bilimler,

haberleşme, sosyal servisler, turizm ve otelcilikte Arapça kullanılır. Ecza, ilaç, dişçilik, mühendislik, tıp alanında ise yaygın olarak İngilizce kullanılır.

Turizm ve otelcilik eğitimi 1962’de iki enstitü ve otelcilik eğitim merkezi kurulunca (2 yıl turizm ve 2 yıl otelcilik enstitüsünde) başlamıştır. 1968’de bu enstitüler 4’er yıllık yükseköğretime geçmişlerdir. 1975’te bu enstitüler Helwan Üniversitesi turizm ve otelcilik fakültesi adı altında birleştirilmişlerdir. "Faculty of Tourism and Hotels (FTH), Helwan University". FTH orta doğuda ilk kurulan turizm ve otelcilik fakültesi olarak bilinir.1983’e kadar böyle devam etmiş ama sonraları devlet ve özel olarak Mısır ve orta doğuda başka okullar da açılmıştır. Yinede son yıllarda seyahat acenteleri, oteller veya benzeri kurumların daha kaliteli eleman talebi, eğitimde daha yüksek kalite istenmesi sonucunu doğurmuştur. FTH ise bunun sonucu olarak eğitim sistemini gözden geçirip değişiklik yoluna gitmiştir. Konuyla ilgili olarak, dünya çapında standartlar, belirli beklentiler, imalat yöntemleri, eğitimde standartlar, boşlukları belirleme ve problemleri çözme gibi turizm bağlantılı beklentileri çözme amaçlı eğitim programını revize etmiştir. Öbür tarafta ise Mısır turizmi incelendiğinde çok az çalışmanın olduğu, turizm eğitiminle ilgili bil bulgu olmadığı, FTH haricinde kıstasların bulunmadığı görülür. Böylece bu araştırmalar sonucunda FTH tarafından yerleştirilen turizm programının incelenmesi gerekliliği doğar (Shann, 1992)

2. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ VE STAJ

2.1. Türkiye’de Turizm Eğitiminin Genel Yapısı

Mesleki Turizm Eğitimi, turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu kişilere mesleki yenilikleri, mesleki becerileri kazandırmayı hedefleyen bir eğitim şeklidir. İktisadi kalkınma içinde turistik kalkınmayı gerçekleştirecek insan gücünün, tüm katmanlarıyla birlikte profesyonel anlamda turizm eğitimine tabi tutulması gerekmektedir. Bu nedenle, turizm alanındaki kalkınmanın şartlarının başında turizm eğitimi gelmektedir (Boylu ve Ünlüöner, 2005:31).

Mesleki eğitim, bireye içinde bulunduğu toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda üretken olabilmesi için gereken bilgi ve becerinin kazandırılmasıdır. Türkiye’de turizm sektörünün gösterdiği olumlu gelişme seyri, turizm işletmelerini nicel ve nitel yönden geliştirirken, bu işletmelerde çalışacak bireylerin eğitim ihtiyacını da beraberinde getirmiştir (Öncüer, 2006:47).

Mesleki turizm eğitiminin amacı, turizm kesiminin gereksinimi olan kuramsal-pratik bilgilere sahip, beceri kazanmış kalifiye personeli yetiştirmektir. Turizm eğitimi, her düzeydeki öğrencilere turizm bilincini, misafirperverliğin temel prensiplerini vermek, turizm endüstrisinde çalışan personelin; genel ve mesleki bilgilerini artırmak ve turizm endüstrisine yönetici, araştırmacı niteliklerinde uzman, uygulayıcı, teknisyen yetiştirmek için yapılan her türlü faaliyetlerdir (Olalı, 1973:10).

Türkiye’de turizm eğitimi, 1953 yılında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın işbirliği yapması sonucu Ankara ve İzmir Ticaret Liselerinde Turizm Meslek Kurslarının açılmasıyla, bazı turizm derneklerinin de tercüman rehberlik kurslarını düzenlemeleriyle başlamış, sonrasında da kademeli olarak gelişme göstermiştir. Turizm eğitimi, diğer mesleki eğitim şekillerinden farklıdır.

Turizm eğitiminde temel öge insandır. Turizm bir hizmet endüstrisidir. Turizmde hizmetin standartları vardır ve çoğunluğu uluslararası özellikler taşır. Bu nedenle turizmde insan ve işgücü eğitimi bir ayrıcalık arz eder. İnsanın iyi bir eğitimden

geçmesi temel bilgiler alması ile gerçekleşir. Hizmetin temel unsurları olan profesyonellik, beceri, verimlilik ve nezaket tesadüfen kazanılamaz; bütün bu özellikler, eğitim ve öğretim yatırımlarının bir sonucudur (Dalli, 1998:1).

Modern ekonomik yapıda hizmetler sektörü içinde yer alan turizm sektörü, diğer sektörlerden farklı olarak bir sektörler kesiti görünümündedir. Konaklama, yiyecek - içecek, ulaştırma, haberleşme, eğlence, sağlık ve benzeri ekonomik faaliyet alanlarında üretim yapıldığından sektörel yapı oldukça yaygın ve karmaşık bir özellik göstermektedir. Turistik mal ve hizmet üretiminin spesifik özellikleri ve sektörün yapısal bütünleşmesinde hakim olan emek yoğun üretim tarzı nedeniyle makineleşme ve otomasyona gidilmesi bazı üretim dallarında belli oranlar dışında mümkün olmadığından insan faktörü ön plana çıkmaktadır (Yağcı, 2001:38).

Turistik tüketim sırasında mal ve hizmet üretiminin yapılması, stok imkanlarının sınırlı olması gibi sektörel özelliklerin etkisi ile çağdaş turizmin gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleşmesi, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen personelin genel mesleki formasyonuna ve teknik öğretim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. Bu yönüyle turizm ekonomik bir olay olduğu kadar, sosyolojik bir takım özellikler de taşımaktadır.

Sektörde istihdam edilen personel, müşteriye hizmet vermeye çalışırken, işletmede mevcut personelle belli standart ve kalitede bir hizmetin müşteriye verilmesini amaçlamaktadır. Mümkün olan en kaliteli hizmetin, emek gücünden ekonomik ve sosyal bakımdan optimal bir biçimde yararlanılarak verilmesi esas olduğundan, kullanılan işgücünün istenilen düzeyde ve yeterli bir eğitim almış olması gerekmektedir.

Turizmin makro düzeyde planlanmasında önemli aşamalardan birisi, personel ihtiyacının belirlenmesi ve bu ihtiyacın karşılanması için gerekli eğitim ve öğretim planlamasının yapılmasıdır. Özellikle sert bir rekabetin cereyan ettiği uluslararası turizm piyasasına standart ve kaliteli hizmetle girmek, toplum düzeyinde bir turizm bilinci kadar, yetenekli ve yeterli düzeyde personelin varlığına, bu hedef ise eğitim ve öğretime bağlıdır (Timur, 1992:47). Türkiye’de turizm eğitimini öncelikli olarak toplum düzeyinde turizm eğitimi ve meslek formasyonu veren turizm eğitimi olarak incelemek gerekmektedir.

Tablo 1: Türkiye’deki Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısı

Kaynak: Avcıkurt, Cevdet. **Turizmin Güncel Sorunları**, Ders Notu, Balıkesir, 2003: 16-23’ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Toplum Düzeyinde Turizm Eğitimi Bu eğitimin amacı, toplumda turizm şuuru yerleştirmek, turizmin yaratıcı kaynaklarını koruyacak sevgiyi ve anlayışı geliştirmek, turiste karşı eşit ve dürüst hizmet etmenin ahlak ve terbiyesini vermek, gerçek saygıya ve samimi konuk severliğe dayalı bir davranış biçimini oluşturmaktır. Toplumsal düzeyde turizm eğitiminin araçları; İlköğretim, lise ve yükseköğretim kurumlarında eğitim ve öğretim programlarına turizm konularının eklenmesidir. Bu yöntem, 1960’lı yılların ortasında turizm derslerinin ticaret liseleri ve üniversite programlarında, 1970’li yılların sonunda ise diğer liselerin eğitim programlarında yer almasıyla gerçekleştirilmiştir. İlköğretimde de Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Coğrafya

derslerinde turizm bilincinin yerleşmesine yönelik konulara yer verilmektedir. Diğer taraftan Bakanlıklar, KİT'ler, TRT, askeri birlikler, yerel yönetimler, işyerleri dolaylı ve dolaysız ilgileri ölçüsünde turizm eğitim programları düzenlemiştir (Sevgi, 1992:24).

Meslek Formasyonu Veren Turizm Eğitimi Bu eğitimin amacı, turizm endüstrisinin ve turizm mesleklerinin değişik faaliyet ve ihtiyaçları için bilgili, becerili, yetenekli, verimli ve hizmet etmenin ahlaki bir değer taşıdığı bilincine sahip eleman yetiştirmektir. Meslek formasyonu veren turizm eğitimi; amaçları ve araçları birbirinden farklı eğitim kademelerinden oluşmaktadır (Olalı,1984; 15).

- Birinci kademe, işletmelerde çalışan personelin eğitilmesidir.
- İkinci kademe, eğitim merkezlerinde düzenlenen turizm eğitimidir.
- Üçüncü kademe, orta öğrenim düzeyinde yapılan meslek eğitimi olup, amacı işletmeler için işi gerçekleştirecek elemanı ve nezaretçiyi yetiştirmektir.
- Dördüncü kademe, lise üzerinde iki yıllık eğitim dönemini kapsayan kademedir.
- Beşinci kademe, yine lise üzerine dayalı dört yıllık yüksekokullarda yapılan turizm eğitimidir.
- Altıncı kademe, üniversiteler düzeyinde fakültelerde dört yıllık turizm ve otelcilik lisans eğitimidir.
- Yedinci kademe, lisans eğitimi üzerine dayalı ihtisas programları ile yüksek lisans ve doktora veren turizm işletmeciliği programlarıdır.

Türkiye'de turizm eğitimi için, görevli ve sorumlu belli bir kurum bulunmamaktadır. DPT, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, TOBB, gibi birçok kurum ve kuruluş, birbirinden bağımsız bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'de turizmle ilgili ilk ciddi çalışmaların izlerine 1940'lı yıllarda rastlanmaktadır. Eğitim konusuna, 1950'li yılların başında Ankara ve İstanbul'da garson ve aşçı yetiştirmek üzere iki kısa süreli kurs ile eğilinmiştir. Bu kursların bir dönem devam edebildiği ve daha sonra kapatıldığı bilinmektedir.

Turizm konusunun bir bakanlık düzeyinde organize edilmesi 1957 yılına rastlamaktadır. Bunu takip eden yıllarda turizmle ilgili konularda yoğun çalışmalar yapıldığı

anlaşılmaktadır. Geniş bir tabanda çok sayıda ilgili kuruluşun aktif katılımlarıyla "Turizm Danışma Kurulları" oluşturulmuştur. Uzun bir dönem, her yıl yenilenen bu kurul toplantılarında turizm, tüm sorunlarıyla tartışılmış, çözüm önerileri ileri sürülmüştür (Külahçı, 1992:62).

2.1.1. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç katılmamış ya da herhangi bir kademesinde bulunan ya da kademelerin birinden ayrılmış olan bireylere verilen eğitim şeklidir (Erdoğan, 2006:369). Yaygın eğitim toplumsal düzeyde yapılan ve yaş, düzey vb olgulara bakılmadan şartları uygun olan herkesin katılabileceği eğitim programlarıdır. Yaygın turizm eğitimi; toplumsal düzeyde verilen turizm eğitimi çalışmaları ile turizm işletmelerinde çalışmalarına rağmen mesleki turizm eğitimleri olmayan kişilere meslekleri ile ilgili bilgilerin verilmesi, yeteneklerin kazandırılması yönünde yapılan eğitim olup, geniş halk kitlelerinin turizmle ilgili belirli konularda eğitilmesini de ifade etmektedir (Bozok, 1992:44). Genel olarak yaygın eğitimin temel amaçları şunlardır (Hacıoğlu, 1989:6);

1. Kişilere çağımızın teknolojik, bilimsel, kültürel, iktisadi ve sosyal gelişmelerine uymaları için gerekli eğitim imkânları saptamak
2. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, tanıtıcı ve geliştirici eğitim sistemini uygulamak
3. Boş zamanları en faydalı şekilde değerlendirme alışkanlığını kazandırmak
4. Ekonominin gelişmesini ve istihdam politikasına uygun meslek edinmeyi sağlayıcı eğitim imkânlarını ortaya çıkarmak
5. Toplu halde yaşama, yardımlaşma ve birlikte çalışma anlayışı ve alışkanlıklarını benimsemek
6. Çeşitli iş kollarında çalışan kişilerin hizmet içi ve mesleklerinde başarılı olabilmeleri için bilgi ve becerilerini arttırmak

Yaygın eğitimin meslek gruplarında branşlaşma ve uzmanlaşmayı sağlaması, teknolojik gelişmeleri daha yakından takip edebilme imkânı sağlaması, atıl işgücüne yeni imkânlar sağlaması gibi pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır (Oral ve diğerleri, 2004:224). Turizm olayının gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşması, halk ve toplumun kurum ve

kuruluşları tarafından benimsenip yayılması ancak turizm eğitimi ile toplumun bilinçlendirilmesi ile mümkün olmaktadır. Turizm sektörünün bir hizmet sektörü olması insan faktörünü ve emeği ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle topluma dayalı eğitimin önemi daha belirgin şekilde Milli Eğitime yansımaktadır (Bezirci, 1996:29). Ülkemizde yaygın turizm eğitimi veren kurumlar şunlardır;

2.1.1.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaygın Eğitim Kursları

Kültür ve Turizm Bakanlığı, toplumda turizm bilincini geliştirmek amacıyla, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, turizm sektörü ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yaparak seminer, panel, konferans, atölye çalışmaları, toplantı vb. faaliyetler düzenler. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın son yıllarda turizm alanında yürüttüğü yaygın eğitime yönelik bir dizi olumlu projeleri ve aktiviteleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>):

- Bölgesel Eğitim Seminerleri: Kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticilerinin, belediye yetkililerinin, turizmle ilgili gönüllü kuruluşların yöneticilerinin bilgilendirilmesi,
- Esnaf-Turist İlişkileri Bilgilendirme Seminerleri: Turistle doğrudan ve dolaylı ilişkide bulunan esnafın turizm konusunda bilinçlendirilmesi,
- Jandarma Bilgilendirme Toplantıları: İçişleri ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın talepleri doğrultusunda turizmin yoğun olduğu yerlerde görev yapan jandarma personelinin turizm konusunda aydınlatılması,
- Gençlik Turizmi Bilgilendirme Seminerleri: Gençlik turizminin yaygınlaştırılması amacıyla bazı üniversite öğrencilerinin (Gaziantep, Zonguldak Karaelmas, Mersin Üniversiteleri vb.) bilgilendirilmesi,
- Butik Otel Kavramı ve Pazarlaması: Turizm sektörü temsilcileri ve sivil toplum örgütleri başkanları ve ilgili kurum temsilcilerine "Butik Otel Kavramı ve Pazarlaması" konulu bilgilendirme semineri gibi faaliyetlerdir.

Yukarıda belirtilen tüm çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülmekle birlikte, zaman zaman diğer bakanlıklar da turizme yönelik kendi mensuplarını bilgilendirme toplantıları ve eğitim seminerleri gerçekleştirmektedirler.

Örneğin; “ İçişleri Bakanlığı 2001 yılında üniversitelerle işbirliği yaparak, sınır kapılarında kendi bakanlığı bünyesinde görevli gümrük çalışanlarını turizm konusunda bilinçlendirmeye yönelik bir dizi etkinlik gerçekleştirmiştir” (Boyacıoğlu & Küçükaltan, 2002:291).

Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; turizm sektörünün eğitilmiş eleman ihtiyacını tespit eder, karşılanması için gerekli önlemleri alır ve eğitim programlarının hazırlanarak uygulanmasını sağlar. Bu görevlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde düzenlenen kurslar şunlardır (Sarı, 2001:45):

İşgücü Yetiştirme Kursları, İşletmeler Bünyesinde Düzenlenen Eğitim Programları, Profesyonel Turist Rehberliği Kursları, Uluslararası Eğitim Faaliyetleri ve Projeler

İş Gücü Yetiştirme Kursları

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından, her hangi bir meslek bilgisine sahip olmayan ve kuruma kayıt yaptırmış olan işsizlerin işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan mesleklerde yetiştirilmeleri amacıyla, İşgücü Yetiştirme Kursları düzenlenmektedir. Turizm Eğitim Merkezi Müdürlükleri ile Türkiye İş Kurumu'nun Şube Müdürlükleri arasında imzalanan protokoller çerçevesinde ön büro, yiyecek ve içecek servisi, kat hizmetleri ve yiyecek üretimi branşlarında kurslar açılmaktadır.

Üç ay teorik ve işletmelerde yapılan iki ay pratik eğitim olmak üzere toplam beş aydır. Turizm Bakanlığı'nın, ilk olarak 1991 yılında düzenlemeye başladığı bu kurslar bugüne kadar toplam 1547 kişiye eğitim verilerek, mezunların sektörde istihdamları sağlanmıştır (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>).

İşletmeler Bünyesinde Düzenlenen Eğitim Programları

Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde çalışan personelin eğitimini sağlamak üzere, Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü / Mesleki Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından aşağıdaki eğitim programları düzenlenmektedir:

İşbaşı Eğitim Kursu: Turizm işletmelerinde ön büro, yiyecek ve içecek servisi, kat hizmetleri ve yiyecek üretimi branşlarında çalışmakta olan personelin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla taşınmaktadır. Kurslar, dokuz gün eğitim, bir gün sınav

olmak üzere on gün sürelidir. Teorik ve uygulamalı olarak yapılan eğitim günde üç saat olmak üzere toplam 27 saat sürmektedir. Kurs sonunda yapılan bitirme sınavında başarılı olan kursiyerlere Turizm Bakanlığı tarafından 'Başarı Belgesi' verilmektedir (Üzümcü ve Bayraktar, 2004).

Yöneticileri Eğitici Olarak Yetiştirme Kursu: Turizm işletmelerinde bölüm müdürü, müdür yardımcısı ve şef düzeyinde görev yapan personele, sahip oldukları alan bilgileri ile deneyimlerini, alt kademe çalışanlara etkin bir şekilde iletme yollarını öğretmektir (Tutan, 2002). Kurslar 6 gün sürelidir ve dersler günde 4 saat olmak üzere toplam 24 saat sürmektedir. Kurs sonunda katılımcılara Turizm Bakanlığı tarafından 'Katılma Belgesi' verilmektedir.

Sosyal Davranışlar Semineri: Turizm işletmelerinde çalışan personelin hizmet standardının yükseltilebilmesi için iletişim prensipleri ve teknikleri konusunda bilgi vererek, çalışanların sosyal becerilerini geliştirmektir. Kurslar 3 gün sürelidir ve dersler günde üç saat olmak üzere toplam 9 saat sürmektedir. Kurs sonunda katılımcılara Turizm Bakanlığı tarafından 'Katılma Belgesi' verilmektedir (Üzümcü ve Bayraktar, 2004).

Ev Pansiyonculuğu Eğitim Kursu: Ev pansiyonculuğu yapmakta veya pansiyonda çalışmakta olanlara, işlerini daha bilinçli olarak yürütmelerini sağlamak üzere gerekli bilgi ve beceriyi kazandırmaktır. Kurslar altı gün sürelidir ve dersler günde üç saat olmak üzere toplam 18 saat sürmektedir. Kurs sonunda katılımcılara Turizm Bakanlığı tarafından 'Katılma Belgesi' verilmektedir (Üzümcü ve Bayraktar, 2004).

Turist Sağlığı Faaliyetleri: Turizm İşletmeleri çalışanlarına yönelik olarak kişisel hijyen ve çevre sağlığı konularını içeren eğitim seminerleri, ulusal ve uluslararası nitelikte düzenlenerek ve kılavuz kaynak materyaller üretilerek ülkemizin tanıtımında olumlu bir imaj yaratılmasına neden olabilecek davranışları/tutumların pekiştirilmesine katkıda bulunulmuştur (Odabaşı, 2003;469).

Kişisel Gelişim Seminerleri: Kurumsal gelişimin temeli olarak çalışanların motivasyonlarını artırmak ve hizmet kalitesini yükseltmek amacı ile düzenlenen bilgilendirme seminerleridir. Kişisel gelişim seminerleri; Kişilerarası iletişim,

Motivasyon, Takım çalışması, Beden Dili, Zaman Yönetimi, Kurum Kültürü ve Kişisel İmaj ile ihtiyaç duyulan diğer konularda düzenlenir (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>).

Profesyonel Turist Rehberliği Kursları

Profesyonel Turist Rehberliği kursları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetim ve gözetimi altında 02.07.1986 tarih ve 19152 sayılı resmi gazetede yayınlanan Profesyonel Turist Rehberliği yönetmeliğine göre açılmaktadır (Sarı, 2001:45). Ülkeyi yerli ve yabancı turistlere en iyi şekilde tanıtacak ve onlara gezi süresince yardımcı olacak ve doğru bilgileri verecek Profesyonel Turist Rehberliği Kursları düzenlenmektedir (Dilek 1994:17).

Bakanlık dışında hiçbir kurum ve kuruluş rehberlik kursu açamaz. Ülkemizi ziyaret eden turist profilinin değişmesi ve nadir dillerde ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde Bakanlık tarafından Rehberlik Kursları açılır. Kursların süresi toplam 560 ders saati ve 7 aydır. Kurslar ülke çapında ve bölge çapında olmak üzere iki türde açılır. Ülke çapındaki kurslarda, Türkiye'nin tüm bölgelerinde rehberlik yapabilecek özellikte eleman yetiştirilir. Bölge çapındaki kurslarda, kursun açıldığı İl Müdürlüğü Türkiye'nin 7 coğrafi bölgenin hangisinin içine giriyorsa, o coğrafi bölge için rehber yetiştirilir. Ülke çapında kurslar, kazanan aday sayısının en az 75, bölge çapında kurslar ise kazanan aday sayısının en az 35 kişi olması halinde açılır (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>).

Kurslarda verilecek dersler şunlardır: Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, Turist Rehberliği Meslek Dersi, Türkiye'nin Turizm Coğrafyası, Arkeolojik Bilgiler, Sanat Tarihi, Mitoloji, Din, Folklor, Sosyoloji, Türk Tarihi, Edebiyat, İlk Yardım. Ülke çapında ve bölge çapındaki kurslarda ders grupları aynıdır. Bu derslerin ülke çapında ve bölge çapındaki kurslarda kaçar saat okutulacağı, hangi konuları kapsayacağı ve hangi konularda (bu derslere ek olarak) kaçar saat konferans verileceği bir talimat ile belirlenir. Halen, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na kayıtlı 13241 rehberin illere göre dağılımı Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1: Profesyonel Turist Rehberlerinin İllere Göre Dağılımı

İl Adı	Ülkesel Aktif	Ülkesel Pasif	Bölgesel Aktif	Bölgesel Pasif	Bay	Bayan	Toplam
ADANA	75	12	7	47	85	56	141
ANKARA	1047	938	0	1	1278	708	1986
ANTALYA	1433	301	24	101	1379	480	1859
AYDIN	220	10	2	0	137	95	232
BALIKESİR	26	2	0	0	18	10	28
BURSA	135	20	12	87	169	85	254
ÇANAKKALE	65	8	23	50	87	59	146
DENİZLİ	17	0	0	0	13	4	17
DİYARBAKIR	10	2	2	10	17	7	24
ERZURUM	13	1	0	0	8	6	14
GAZİANTEP	73	10	19	67	120	49	169
HATAY	47	6	0	0	28	25	53
İSTANBUL	3440	1159	52	99	3050	1700	4750
İZMİR	1363	639	28	80	1276	834	2110
KONYA	81	6	2	16	77	28	105
MERSİN	90	41	1	10	77	65	142
MUĞLA	303	68	0	0	247	124	371
NEVŞEHİR	464	91	16	68	477	162	639
SAMSUN	17	0	0	0	7	10	17
SİVAS	3	1	0	0	4	0	4
ŞANLIURFA	29	27	0	0	45	11	56
TRABZON	48	10	5	37	63	37	100
VAN	23	1	0	0	17	7	24
TOPLAM	9022	3353	193	673	8679	4562	13241

Kaynak: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/belge/1-85425/2012-yili-illere-gore-rehber-sayilari.html>

Uluslararası Eğitim Faaliyetleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), üniversiteler ve turizm meslek birliklerinin işbirliğiyle uluslararası turizm eğitimi faaliyetlerine 1988-2001 yılları arasında yürüttüğü projelerle altyapı oluşturmuş ve bu eğitim faaliyetlerini 2000 yılından itibaren de Karadeniz Ekonomik İşbirliğine (KEİ) üye ülkeler ile SSCB'nin dağılmasından sonra kurulan yeni cumhuriyetlere yönelik olarak münferit ülke bazında veya karma olmak üzere çeşitlendirerek sürdürmüştür (Odabaşı, 2002,471).

2012 yılına kadar organize edilen 35 uluslararası turizm eğitimi faaliyetine, KKTC, Gürcistan, Tacikistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Yunanistan, Moldova, Ukrayna, Kırgızistan, Özbekistan, Moğolistan, Romanya, Arnavutluk,

Bulgaristan, Rusya, Ermenistan, Kazakistan ve Filistin'den toplam 1294 turizm çalışanı katılmıştır (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>). 2000 yılından beri gerçekleştirilmekte olan etkinlikler, ülkemizin bölge ülkeleri arasında turizm eğitimi konusunda öncü rolü üstlenmesini sağlamıştır. Programlar esnasında ve sonrasında katılımcı ülkelerle yapılan görüşmelerde, faaliyetlerden duyulan memnuniyetin dile getirilmiş olması nedeniyle etkinliklerin geliştirilerek sürdürülmesi hedeflenmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin ortaklaşa yürüttüğü televizyonla "Turizm Eğitim Programı" da yaygın turizm eğitimi faaliyetlerindedir (Avcıkurt, 2003:21).

2.1.1.2. Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kursları

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Türk Milli Eğitiminin temel amaç ve ilkeleri doğrultusunda yaygın ve mesleki eğitim olanakları sunmaktadır. Bunlar halk eğitim merkezleri, Çıraklık eğitim merkezleri vb halka ulaşılabilecek birçok alanda yeni bir anlayış olarak 365 gün tam zamanlı eğitim kapsamında ele alınmaktadır.

a) Halk Eğitim Merkezleri Kursları

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitim Merkezleri'nce ihtiyaç dahilinde açılacak mesleki kursları aşağıda belirtilmektedir. Otelcilik ve Turizm Eğitimi, Otel Resepsiyoncusu Yetiştirme, Amatör Turist Rehberliği, Aşçılık-Sıcak Mutfak, Aşçılık Soğuk Mutfak, Transfer Elemanı (Turizm) Yetiştirme, Tur Operatörlüğü, Turistik Eşya Yapımcılığı, Turizm Danışma Elemanı Yetiştirme, Türk Mutfağı, Yat Kaptanlığı kurslarıdır. Amatör Turist Rehberliği, Tur Operatörlüğü kursları Turizm Bakanlığı, Yat Kaptanlığı Kursu ise Liman Başkanlıkları işbirliğiyle düzenlenebilecek kurslardır (<http://cygm.meb.gov.tr>).

b) Çıraklık Eğitim Merkezleri Kursları

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Çıraklık Eğitim Merkezleri'nde yaygın eğitim kapsamında aday çırak, çırak ve kalfalara Otelcilik alanında; Resepsiyon (Ön Büro), Servis(Garsonluk), Yiyecek İçecek Pişirme alanında; Aşçılık, Fırıncılık, Pastacılık, Tatlıcı, Şeker, Et Ürünleri ve Et İşletmeciliği, Süt ve Süt Ürünleri

İşletmeciliği eğitimleri verilmektedir (<http://cygm.meb.gov.tr>).

c) Meslek Liselerinde Uygulanmakta Olan Sertifika Programları

Kız Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri'nde ve diğer Meslek Liseleri'nde yörenin ihtiyaçları doğrultusunda aşağıdaki sertifika programları yürütülmektedir. Ağırhane ve Gıda Teknolojisi Barmen/Barmaid, Catering Servis İşletmecisi, Çamaşırhane Elemanı, Fırıncı, Garson, Gıda Satış Elemanı, Kasap ve Et Hazırlayıcısı, Kuru Temizleme Makine Operatörü, Lekeci, Pansiyon İşletmecisi, Pastacı-Tatlıcı, Peynir imal İşçisi, Pişirici Konserveli, Stewart, Temizlik Elemanı, Temizlik Şirketi İşletmecisi Yoğurt İmal İşçisi, Perakende Satış Elemanı yetiştirme sertifika programları mevcuttur. Seyahat Acenteciliği Biletleme Elemanı, Otel Rehberi, Tur Rehberi, Transfermen, Animatör Rehber, Hava Alanı Sorumlusu yetiştirme sertifika programları mevcuttur. Yat turizmiyle ilgili program geliştirme çalışmaları devam etmektedir (<http://cygm.meb.gov.tr>).

Yetişkinlerin turizm eğitimini gerçekleştirmek üzere, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin bünyesinde kısa adı YOTEM olan "Yetişkinler Otelcilik ve Turizm Eğitimi Merkezleri" faaliyet göstermektedir. YOTEM'ler turizm sektörünün gereksinim duyduğu nitelikli personeli kısa sürede yetiştirmek ve mevcut turizm işletmelerinde görev yapan personelin niteliğini artırmak amacıyla eğitim veren yaygın eğitim kurumlarıdır. Bu eğitim merkezlerinde yörenin istek ve gereksinimi doğrultusunda genel turizm kursları düzenlenebileceği gibi resepsiyon, servis, mutfak, kat hizmetleri, seyahat acenteciliği, animasyon vb. kurslar da düzenlenebilmektedir (<http://cygm.meb.gov.tr>).

d) Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Kursları

Turizm Eğitim Merkezleri; 3046 sayılı Kanunu'nun 17. maddesinin (d) bendi hükmü yasal dayanak yapılarak Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan ve gençlere "ön büro-reception", "kat hizmetleri-housekeeping", "servis hizmetleri" ve "mutfak" uzmanlık alanlarında mesleki formasyon kazandırmak amacı ile kurs niteliğinde eğitim veren kuruluşlardır. 2007 yılının başında Turizm bakanlığı ile MEB arasında düzenlenen protokolle TUREM'ler Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Türkiye genelinde Turizm Eğitim Merkezleri'nin sayısı 10'dur. Turizm İşletmelerine Personel Yetiştirme

Temel Eğitim Kursları; Ön Büro, Kat Hizmetleri, Yiyecek İçecek Servisi ve Yiyecek Üretimi konularında eğitim vermektedir. Her yıl eylül ayı içerisinde açılmakta olan kurslar otuz hafta sürelidir. eğitim programı bir hafta okulda teorik ve uygulamalı eğitim, bir hafta işletmelerde staj eğitimi şeklinde dönüşümlü olarak sürdürülmektedir. Bu dersler Tablo4'te gösterilmiştir.

Ön büro bölümü için en az lise veya dengi okul mezunu, Yiyecek ve İçecek Servisi, Kat Hizmetleri, Yiyecek Üretimi bölümleri için en az ilköğretim okulu mezunu olmaları, seçme sınavlarının yapıldığı yıl itibariyle 21 yaşından gün almamış olmaları, 20 yaşından gün almış olan erkek adayların askerlikle ilişkilerinin bulunmadığını ya da ertelendiğini belgelendirmeleri, ön büro bölümü için bir yabancı dil bilmeleri ve evli olmamaları gerekmektedir. Kursları tamamlayanlara MEB tarafından “Başarı Belgesi” verilmektedir. Kursiyerler mezun olduktan sonra 1,5 yıl içerisinde gördükleri eğitim süresi kadar mecburi hizmet yapmak ve belgelerini eğitim gördükleri TUREM'e iletmek zorundadırlar. Mecburi hizmet sonrasında MEB tarafından sektörde işe yerleştirilmektedirler, ([http:// www.turizm.gov.tr](http://www.turizm.gov.tr)) Durumları yukarıdaki koşullara uyan adayların, şartlarını yerine getirdikten sonra Tablo 5'teki TUREM merkezlerinden birine başvurabilmektedirler.

Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) koruma ve gözetimi altında, Yetiştirme Yurtlarında barındırılan ve herhangi bir örgün eğitim kurumuna devam edemeyen gençlere de belirli bir kontenjan dahilinde, Turizm Eğitim Merkezlerinde eğitim görme imkanı tanınarak meslek edinmelerine olanak sağlanmaktadır.

e) Turizm Eğitime Yönelik Projeler

METGE Projesi: Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nce 1993 yılından beri devam eden proje; bölgesel ihtiyaçlara duyarlı, çevrenin katılım ve iş birliğini sağlayan, eğitim ihtiyaçları doğrultusunda modüler öğretim programları geliştirebilen, mesleğe yönelik standartları eğitime taşıyabilen, bu sayede mesleki ve teknik eğitim kurumlarını çağdaş bir yapıya kavuşturma amacını taşıyan bir özellik göstermektedir. Projede çalışmalar araştırma-uygulama-geliştirme yaklaşımı ile sürdürülmektedir. Program çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalar; eğitim ihtiyaçlarını belirleme, program

geliştirme, öğretim-öğrenim materyalleri hazırlama, uygulama, değerlendirme, geri bildirim, insan kaynaklarını geliştirme ve tanıtımdır. Bu proje 2006-2007 eğitim öğretim yılında el sanatları proje tabanlı beceri yarışması olarak devam etmektedir.

Kardeş Okullar Projesi: Çeşitli ülkelerden kuruluşlarla işbirliği içinde yürütülen projeye 1994 yılında başlanmıştır ve halen çalışmaları sürmektedir. Amaç; yurt dışından dönen öğrenciler ile Türkiye'deki otelcilik ve turizm alanlarında eğitim görmek isteyen öğrencilerin meslekî eğitimlerinin geliştirilmesini sağlamaktır. Turizm Eğitimi Geliştirme Projesi (TEGP) Proje 1995 yılında Avrupa Konseyi'yle yürütülmüştür. Mersin, Kuşadası, Marmaris, Manavgat Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin inşaatlarının tamamlanması, atölye ve uygulama otellerinin donatımı ve öğretmenlerin eğitiminin sağlanması amaçlanmıştır.

Turistik El Sanatları Üretimi Projesi: Olgunlaşma Enstitülerince 1999 yılında başlatılan proje halen yürütülmektedir. Turistik el sanatları üretiminin yaygınlaştırılması, hazırlanan ürünlerin tanıtım ve pazarlamasının gerçekleştirilebilmesi ve dolayısıyla ülke ekonomisine katkı sağlanması amacını taşımaktadır (www.ktogm.meb.gov.tr).

2.1.1.3. Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Mesleki Turizm Eğitimi Kursları

Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV), 12 Ocak 1985 tarihinde Turizm Bakanlığı, konaklama ve seyahat sektörünün temsilcileri, eğitim kuruluşlarının üyelikleri tarafından kurulmuş, kamu yararına çalışan bir eğitim ve araştırma vakfıdır (Tüylüoğlu, 2003:47). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve Turizm Eğitimi Dünya Birliği (AMFORT) üyesidir. TUGEV'in öncelikli görevleri;

- Ülke koşullarına ve dünya standartlarına uygun eğitim sistemini kurmak,
- Türk turizm potansiyelinin analizini yapmak ve turizmi bilimsel yöntemlerle incelemek,
- Turizm politikalarının oluşturulmasında yardımcı olmak için temel amaç ve çalışmaları oluşturmaktır.

TUGEV bünyesinde çeşitli zamanlarda farklı eğitim programları uygulamaktadır. Bu programlar aşağıda gösterilmektedir.

Yönetici Olmayan Personel İçin Mesleki İşbaşı Eğitim Programları: Bu programlar sektöre yeni girmiş ve mesleki eğitim görmemiş personele işbaşında gerçekleştirilmektedir ve beceri geliştirmeye yöneliktir.

Nezaretçi Eğitim Programları: Bu programlar, nezaretçi kademesinde yeni terfi etmiş ya da terfi etmeye aday olan elemanlar için hazırlanmış olup, bir nezaretçide bulunması gerekli bilgi ve beceri kalitesinin kazandırılması amacına yöneliktir.

Orta ve Üst Düzey Yönetici Geliştirme Programları: Bu programlar yönetim kademesine yeni terfi eden veya terfi etmeye aday yöneticilere yönelik olup yöneticilik beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Eğiticilerin Eğitimi Programları: Bu program, işyerindeki diğer personele eğiticilik yapacak olan nezaretçi ve yöneticilere eğitici olma niteliklerini kazandırma amacıyla hazırlanmıştır. Program içinde; eğitim ihtiyacını belirleme yolları, eğitim yöntemleri, eğitim programlarının hazırlanması, eğitim öncesi hazırlıklar, öğrenmeye heveslendirme, eğitim sonrası etkinlik ölçümü gibi konular bulunmaktadır.

İhtiyaç hissedilen eğitimin türü ve konusu işyeri tarafından TUGEV Genel Sekreterliği'ne bildirilir ya da TUGEV Eğitim Uzmanları ön çalışma yapıp, işletmenin ihtiyaçlarını saptarlar. TUGEV'in Üniversitelerle işbirliği yaptığı süreli eğitim programları aşağıdaki kurumlarla devam etmektedir.

Otel Yönetimi Sertifika Programı-Boğaziçi Üniversitesi

Seyahat ve Tur Yönetimi Sertifika Programı-Boğaziçi Üniversitesi

Turizm ve Otelcilik Sertifika Programı-Uludağ Üniversitesi

Trakya Üniversitesi ile işbirliği çalışmaları devam etmektedir.

TUGEV'in amacını gerçekleştirmesi için kültür, turizm ve eğitim ile ilgili resmi ve özel kişi ve kurumlarla işbirliği ve müşterek çalışmalar yapmaya, yerli ve yabancı uzmanlar ve eğiticilerle işbirliği içinde eğitim müesseseleri açmaya ve yönetmeye, kurslar, seminerler, konferanslar, sempozyumlar, kongreler gibi amacına yönelik toplantılar düzenlemeye, ödüller vermeye, yarışmalar düzenlemeye, sergi, balo gibi toplantı ve

geziler düzenleyerek her türlü basın yayın ve iletişim araçlarından yararlanarak film, broşür, bülten, gazete, dergi vs. her türlü yayını yaparak amacı doğrultusunda görüşlerini açıklamaya ve turizm eğitimini yaygınlaştırmaya, eğitilecek ve eğitilmiş personelin envanterini ve arşivini oluşturmaya, bu personele ve turistik tesislere uygulamada da yardımcı olmaya ve tanımının gerçekleştirilmesi için faydalı ve gerekli görülen faaliyetleri gerçekleştirmeye yetkilidir (Aydın, 2004:58).

Diğer turizm eğitimi veren yerler ise Türkiye İş Kurumu, MEKSA (Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme) Türk-Alman Turizm ve Otelcilik Eğitim Merkezi, Polyteknik Özel Eğitim Kurumu, Turizm ve Seyahat Acentaları Vakfı, Türk Hava Yolları, Uluslararası Turizm Eğitim Merkezi (Avcıkurt, 2003:21-22), belediyeler, sendikalar vb. kurumlardır.

2.1.2. Örgün Eğitim

Örgün eğitim; belli bir yaş grubunda ve birbirine yakın seviyedeki bireylere yönelik, belli bir amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında yapılan düzenli eğitim şeklinde tanımlanabilmektedir (Erdoğan, 2005:9).

Örgün eğitim, okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Bazı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında turizmin önemini vurgulamak amacıyla okutulan seçmeli turizm dersleri de bu kapsamdadır (Öztaş, 2002:94). Örgün eğitimin temel amacı; toplumu oluşturan bireylerin uyumlu bir biçimde yaşamaları için ihtiyaç duyulan temel davranışların geliştirilmesidir (Sezgin, 1998:28). Örgün eğitimin amaç ve görevleri milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak (Güneş, 1994:32);

- o Bütün Türk çocukların iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri ve davranış ile alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek,
- o Bütün Türk çocuklarını ilgi, eğilim ve yetenekleri yönünden yetiştirmek ve yüksek öğrenime hazırlamaktır.

Örgün turizm eğitiminin amacı; kapsamında yer alan ilk ve ortaöğretim ve ayrıca yüksek öğretim kurumlarının eğitim programlarına turizm konularının fazlasıyla

eklenerek, toplumda turizm bilincini ve turizm şuurunu yerleştirmek, turizm kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak gayesi ile bilinçlendirmek, turistlere karşı hakkaniyeti devamlı olarak sağlayabilecek anlayışı meydana getirebilmektir (Olalı, 1984:15-16).

Diplomaya yönelik olan örgün turizm eğitimini; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri ile YÖK'e bağlı Meslek Yüksekokulları, Yüksekokullar, Yüksek lisans ve Doktora programları oluşturmaktadır.

2.1.2.1. Turizm Eğitimi Veren Ortaöğretim Kurumları

Turizm sektörüne kalifiye personel yetiştirmeyi amaçlayan Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı okullardır. Turizm sektöründe görev alacak olan orta kademe insan gücü örgün eğitimde Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri'nde yetiştirilmektedir. Yaygın eğitimde ise bu görevi "Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezleri" gerçekleştirmektedir (İnce,2002:201).

a) Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri

Hizmet sektörü içerisinde en önde gelen ve ülke ekonomisini kalkındıracak döviz girdisinde en büyük paya sahip olan turizm sektörünün; Yiyecek içecek Hizmetleri, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri, Eğlence Hizmetleri, Gıda Teknolojisi ve Hasta-Yaşlı Hizmetleri alanlarında sektörde görev alacak veya kendi başına iş yapabilecek, yabancı dil bilir nitelikli elemanları yetiştiren, ilköğretim üzerine 4 yıl eğitim veren okullardır (meb.gov.tr, 2008).

Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri 1961-1962 öğretim yılında "Otelcilik Okulu" adıyla ilk olarak Ankara'da, ikincisi 1967-1968 öğretim yılında İstanbul'da, üçüncüsü 1975-1976 öğretim yılında Kuşadası'nda açılmıştır. Bu okulların adı, 1975 yılında "Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi" olarak değiştirilmiştir. 1984-1985 öğretim yılında bir kısım derslerin öğretimini yabancı dille yapan "Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri" açılmıştır. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri 2005 yılına

kadar Resepsiyon, Servis, Mutfak, Kat Hizmetleri, Seyahat Acenteciliği olmak üzere 5 bölüme ayrılmıştır (<http://ttogm.meb.gov.tr>).

Ülke ekonomisini kalkındıracak döviz girdilerinin en büyük kaynaklarından olan turizm ve bunun temel alt yapısını oluşturan konaklama sektörünün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilir nitelikli elemanları yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hem de yükseköğrenime hazırlayan Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri modüler eğitim uygulamasına 2006-2007 yılında kademeli olarak geçmeye başlamıştır. Bu modüller şunlardır (<http://ttogm.meb.gov.tr>):

- Yiyecek içecek hizmetleri
 - Mutfak,
 - Servis,
 - Pastacılık
 - Bar
 - Host - Hosteslik (uçak, tren ve otobüs)dalları yer almaktadır.
- Konaklama ve Seyahat Hizmetleri,
 - Ön Büro,
 - Kat Hizmetleri,
 - Rezervasyon Elemanı,
 - Operasyon dalları yer almaktadır.
- Eğlence hizmetleri,
 - Animatörlük,
 - Çocuk animatörlüğü dalları yer almaktadır.

Öğretim Programı ile öğrencilere, alan ve dallar ile ilgili temel bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra yeniliğe ve değişime uyum sağlayabilen, çevresindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurabilen, hedeflerini belirleyip bunlara ulaşmak için girişimlerde bulunabilen, yaratıcı, eleştiriye açık ve mesleki yeterliklere sahip bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir.

Program 4 yıl olarak tasarlanmıştır. 9. sınıfın dersleri tüm genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında ortaktır. 9. sınıfın sonunda öğrenci ilgi duyduğu alanı belirler

ve 10. sınıfta bu alanda eğitim-öğretime başlamaktadır.

Programın temel yapısı oluşturulurken 9 ve 10. sınıflarda ortak dersler ile alan ortak dersleri, 11 ve 12. sınıflarda ise dallara özel derslerin öncelikli olarak okutulması planlanmıştır. Bu liselerde dördüncü dönemden sonra branşlaşmaya gidilmekte ve öğrenciler bundan sonraki eğitimlerini uzmanlaşarak sürdürmektedir (Sevgi, 1992:24). Bu derslerin içerikleri belirlenirken ulusal ve uluslararası iş gücünden beklenen temel yeterlikler, sektör araştırmaları ve mesleki yeterlikler dikkate alınmaktadır.

Alanda yer alan tüm dallara yönelik ortak yeterlikleri kazandıran dersler ağırlıklı olarak 10 ve 11. sınıfta verilmektedir. 12. sınıfta diplomaya götüren dala ait yeterlikleri içeren dersler yer almaktadır. 10. sınıfın sonunda, bölgesel ve sektörel ihtiyaçlar, okulun donanımı, öğretmen ve fizikî kapasitesi ile öğrencilerin mesleki yeterlikleri de dikkate alınarak dal seçimi yapılır. Öğrencilerin alan ve dal seçimlerinde bölgesel istihdam olanakları dikkate alınmaktadır (Gürdal, 1994).

Her okul sektör beklentilerini, değişen koşulları ve mesleklerin gelişimini programa yansıtabilir. 10. sınıfta alan ortak dersleri içerisinde tüm dallar ile ilgili modüllerin yer aldığı derste; öncelikle okulda açılacak dallara özgü modüller uygulanabilir. Gerektiğinde 11 ve 12. sınıfta mesleğe özgü dersler, modüller ve modül içerikleri değiştirilip geliştirilebilir. Bu değişiklikler, koordinatör öğretmen, zümre öğretmenleri ve sektörden meslek elemanları ile iş birliği içinde yapılır (<http://ttogm.meb.gov.tr>).

Değişiklikler ile ilgili yapılan çalışma bilgi için bakanlığa, okulun bağlı bulunduğu ilgili öğretim dairesine gönderilir. Haftalık ders çizelgelerinde; ortak dersler, alan/dal dersleri ve seçmeli dersler belirtilmiştir. Alan/Dal dersleri modüllerden oluşmaktadır. Bu derslerdeki her modülün içeriğini öğrencilere kazandırmak için tasarlanan toplam öğrenme süresi 40 saat olarak planlanmıştır. Bu süre; öğretmen rehberliğinde ve öğrencinin kendi kendine çalışacağı süreleri kapsamaktadır. Örneğin 40/32 olarak belirlenmiş bir modülün; 32 saati öğretmen rehberliğinde çalışılacak süreyi, kalan 8 saat ise öğrencinin kendi kendine bağımsız olarak çalışacağı süreyi göstermektedir.

Programı tamamlayarak mezun olan öğrenci, iş hayatına yönelebilir veya yükseköğrenime devam edebilir. Öğretim programının herhangi bir yılından ayrılan

öğrencinin kazandığı yeterlikler, sertifika programlarında değerlendirilir. Programlar, uluslararası meslek sınıflandırması doğrultusunda, meslek standartları, eğitim standartları ve mesleklerin yeterliklerine göre hazırlanmıştır.

Uygulamada bu standartlar ve yeterlikler sürekli dikkate alınmalıdır. Çerçeve öğretim programları ve haftalık ders çizelgelerinde yer alan meslek ve Anadolu meslek liseleri; kız meslek, endüstri meslek, ticaret meslek, iletişim meslek, otelcilik ve turizm meslek vb. mesleki ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren programların uygulandığı tüm orta öğretim kurumlarını ifade etmektedir (<http://ttogm.meb.gov.tr/>).

1986 yılında yürürlüğe konulan 3308 sayılı kanun gereğince meslek liselerinde başlatılan uygulamalı eğitim Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde sektörün özelliği de dikkate alınarak turizm bakımından hareketsiz olan Ekim- Mart ayları arasındaki altı aylık sürede okulda, Nisan-Eylül ayları arasındaki ikinci altı aylık dönemde ise turizm işletmelerinde gerçekleştirilmektedir (İnce, 2002:200).

Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerine ilköğretim okulu mezunu kız ve erkek öğrenciler merkezi sınav sistemi ile gündüzlü olarak kabul edilmektedir. Erkek öğrencilerin bu okullarda parasız yatılı olarak öğrenim görme olanakları da bulunmaktadır.

b) Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi

İlk olarak 1985-1986 öğretim yılında Bolu Mengen'de bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi açılmış, daha sonra İzmir Çeşme'de 1994-1995 öğretim yılında ikinci Aşçılık Meslek Lisesi faaliyete geçirilmiştir. Daha sonra sayılan dörde yükselen bu okullar, Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen okul türlerinin azaltılması çalışmaları kapsamında, 2001-2002 öğretim yılından itibaren Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin bölüm programı haline dönüştürülmüştür (<http://ttogm.meb.gov.tr/>).

c) Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri

2006-2007 Eğitim ve öğretim yılında yeni değişikliklerle uygulanmaya başlayan METGE projesi dahilinde modüler eğitim sistemi içerisinde Anadolu Meslek ve Kız

Meslek Liselerinin Turizm eğitimi içerisinde var olan programları ve uygulama alanları şunlardır (<http://ttogm.meb.gov.tr>);

- Gıda Teknolojisi Alanı Çerçeve Öğretim Programı
 - Gıda Kontrol,
 - Süt İşleme,
 - Sebze ve Meyve İşleme,
 - Hububat İşleme,
 - Zeytin İşleme,
 - Çay Üretimi ve İşleme dalları yer almaktadır.

Bu altı alandan Gıda Kontrol programı turizm eğitimi alanına ait bir eğitimidir.

- Denizcilik Alanı Çerçeve Öğretim Programında;
 - Gemi Yönetimi,
 - Makine Zabitliği,
 - Gemi Elektronikleri Ve Haberleşme,
 - Gemi Otomasyonu,
 - Yat Kaptanlığı,
 - Balıkçı Gemisi Kaptanlığı,
 - Su Ürünleri Üretimi dalları yer almaktadır.

Bu yedi alandan Yat Kaptanlığı programı turizm eğitimi alanına ait bir eğitimidir.

- Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Alanı Çerçeve Öğretim Programında;
 - Ön Büro,
 - Kat Hizmetleri,
 - Rezervasyon Elemanı,
 - Operasyon dalları yer almaktadır.

Anadolu Meslek ve Kız Meslek Liselerinin Turizm eğitimi alanında ele aldıkları bu modüller ile öğrencilere, alan ve dallar ile ilgili temel bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra yeniliğe ve değişime uyum sağlayabilen, çevresindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurabilen, hedeflerini belirleyip bunlara ulaşmak için girişimlerde bulunabilen, yaratıcı, eleştiriye açık ve mesleki yeterliklere sahip bireyler yetiştirilmesi

hedeflenmiştir. Program 4 yıl olarak tasarlanmıştır. 9. sınıfın dersleri tüm genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında ortaktır. 9. sınıfın sonunda öğrenci ilgi duyduğu alanı belirler ve 10. sınıfta bu alanda eğitim-öğretime başlarlar (Şahin ve Okumuş, 2002).

Programın temel yapısı oluşturulurken 9 ve 10. sınıflarda ortak dersler ile alan ortak dersleri, 11 ve 12. sınıflarda ise dallara özel derslerin öncelikli olarak okutulması planlanmıştır. Bu derslerin içerikleri belirlenirken ulusal ve uluslararası iş gücünden beklenen temel yeterlikler, sektör araştırmaları ve mesleki yeterlikler dikkate alınmaktadır.

Alanda yer alan tüm dallara yönelik ortak yeterlikleri kazandıran dersler ağırlıklı olarak 10 ve 11. sınıfta verilmektedir. 12. sınıfta diplomaya götüren dala ait yeterlikleri içeren dersler yer almaktadır. 10. sınıfın sonunda, bölgesel ve sektörel ihtiyaçlar, okulun donanımı, öğretmen ve fizikî kapasitesi ile öğrencilerin mesleki yeterlikleri de dikkate alınarak dal seçimi yapılır. Öğrencilerin alan ve dal seçimlerinde bölgesel istihdam olanakları dikkate alınmalıdır. Her okul sektör beklentilerini, değişen koşulları ve mesleklerin gelişimini programa yansıtabilir. 10. sınıfta alan ortak dersleri içerisinde tüm dallar ile ilgili modüllerin yer aldığı derste; öncelikle okulda açılacak dallara özgü modüller uygulanabilir.

Gerektiğinde 11 ve 12. sınıfta mesleğe özgü dersler, modüller ve modül içerikleri değiştirilip geliştirilebilir. Bu değişiklikler, koordinatör öğretmen, zümre öğretmenleri ve sektörden meslek elemanları ile iş birliği içinde yapılır. Değişiklikler ile ilgili yapılan çalışma bilgi için Bakanlığa, okulun bağlı bulunduğu ilgili öğretim dairesine gönderilerek işleme konulmaktadır.

Haftalık ders çizelgelerinde; ortak dersler, alan/dal dersleri ve seçmeli dersler belirtilmiştir. Alan/Dal dersleri modüllerden oluşmaktadır. Bu derslerdeki her modülün içeriğini öğrencilere kazandırmak için tasarlanan toplam öğrenme süresi 40 saat olarak planlanmıştır. Bu süre; öğretmen rehberliğinde ve öğrencinin kendi kendine çalışacağı süreleri kapsamaktadır.

Programı tamamlayarak mezun olan öğrenci, iş hayatına yönelebilir veya yükseköğrenime devam edebilir (<http://ttogm.meb.gov.tr>). Öğretim programının herhangi bir yılından ayrılan öğrencinin kazandığı yeterlikler, sertifika programlarında değerlendirilmektedir. Programlar, uluslararası meslek sınıflandırması doğrultusunda, meslek standartları, eğitim standartları ve mesleklerin yeterliklerine göre hazırlanmıştır. Uygulamada bu standartlar ve yeterlikler sürekli dikkate alınmalıdır.

Çerçeve öğretim programları ve haftalık ders çizelgelerinde yer alan meslek ve Anadolu meslek liseleri; kız meslek, endüstri meslek, ticaret meslek, iletişim meslek, otelcilik ve turizm meslek vb. mesleki ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren programların uygulandığı tüm orta öğretim kurumlarını ifade etmektedir (<http://ttogm.meb.gov.tr/>).

Bu okulların dışında özel okul statüsünde turizm eğitimi veren okullar da mevcuttur (Avcıkurt, 2003:23-25).

2.1.2.2. Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumları

Akademik turizm eğitimi; iki yıllık ön lisans ve dört yıllık lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardan oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde bir yıl İngilizce hazırlık eğitimi verilmektedir. Yüksekokulların kontenjanları YÖK tarafından belirlenir. Maalesef, yüksekokullara fiziki kapasitelerinin üzerinde öğrenci alınmaktadır, bu da eğitimin verimliliği ve niteliği açısından düşündürücüdür.

a) Önlisans Meslek Yüksekokulları Turizm Eğitim Programları

Üniversitelerin bünyesinde açılmış olan iki yıllık meslek yüksekokulları ön lisans programına yöneliktir ve Türkiye çapında YÖK'e bağlı 53 üniversitede toplam 98 meslek yüksekokulunda 179 programda Turizm eğitimi verilmektedir. Türkiye'de önlisans düzeyinde turizm eğitimi veren okulların amacı, turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu tecrübeli, becerikli, yabancı dil bilen insan gücünü ve orta kademe yöneticisini yetiştirmektir (Avcıkurt, 2003:27).

Ön lisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin amacı; öğrencilere bilgi ve beceri bileşenini vererek, onlara turizm sektöründe çalışan ara kademe elemanların sahip

olması gereken nitelikleri kazandırmaktır (Rutter, 1991:356). Meslek Yüksekokulların Turizm ve Otelcilik, Turizm Rehberliği, Turizm Yönetimi, Yatçılık ve Yat İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği ve Tur Operatörlüğü, Yiyecek- İçecek İşletmeciliği, Turizm Animasyonu, Otel Yöneticiliği programlarında turizm eğitimi verilmektedir.

Meslek Yüksekokulları verdikleri turizm eğitimiyle; sektöre teknik becerilerle donatılmış, turistik işletme organizasyonlarında alt kademe çalışanları ile üst yönetim arasında iletişimi sağlayabilecek, bilgili, yetenekli orta kademe yönetici adayları yetiştirmeyi amaçlamaktadırlar.

Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu işbirliği çalışmasıyla, ülkemizde ilk defa Meslekî ve Teknik Ortaöğretim ile Yükseköğretim arasında şimdiye kadar kurulamamış olan somut ilişki kurulmuş, titiz ve kapsamlı araştırma ve analizler ışığında, mesleği ilgilendiren her çevrenin görüş ve önerilerinin değerlendirildiği çalışma tamamen sanal ortamda yapılmıştır.

Bu proje ile meslek yüksekokullarındaki 15 programın müfredatlarının yeniden yazılması kararlaştırılmıştır. Turizm ve Otelcilik Programı da bu 15 programdan birisi olarak belirlenmiştir. Ancak yapılan çalışmalarda komisyon, 17 farklı isimde faaliyette bulunan turizm ile ilgili programları iki ana program başlığı altında toplanmasına yönelik karar almıştır:

- Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
 - Önbüro ve Kat Hizmetleri
 - Yiyecek - İçecek ve Mutfak
- Turizm ve Seyahat İşletmeciliği
 - Seyahat acenteciliği
 - Ulaştırma Hizmetleri (Host ve Hosteslik)

Proje, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere komisyonca 31/05/2002 tarihi itibariyle Proje Başkanlığı'na teslim edilmiş, 2002-2003 eğitim-öğretim yılı itibariyle de uygulanmaya başlanmıştır. Bilimsel gerçeklere göre hazırlanan bu program, iki yıl süreli olarak planlanmıştır. Haftada 26 veya 28 ders saat/yarıyıl ön

görülmüştür. Program her eğitim yılının sonunda 6'şar haftalık endüstriye dayalı eğitimle desteklenmiştir. Bu müfredat programı kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu ara meslek elemanını ve ayrıca kendi iş yerini açabilecek fertleri yetiştirmek amacıyla hazırlanmıştır (<http://www.osym.gov.tr>).

Projede, 4702 sayılı kanunla Meslek Liselerinden Meslek Yüksekokullarına sınavsız geçiş sağlandığı için Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Liselerinin müfredatları analiz edilmiş ve orta öğretim dersleri kendi içerisinde teori, uygulama ve piyasa geçerliliği açısından sorgulanmış ve sonuçlar bir rapora bağlanmıştır.

Meslek Yüksekokulundan mezun olan öğrencilerin ilgili fakültelere dikey geçiş yapma imkânları da olduğu için 10 fakültenin haftalık ders dağılımları ve Turizm ve Otel İşletmeciliği çalışmaları için; yurt dışı 5 ülkede 8 meslek okulunun; Turizm ve Seyahat İşletmeciliği çalışmaları için; yurt dışı 5 ülkede 10 meslek okulunun haftalık ders dağılımları incelenmiştir.

Ayrıca, her iki programın çalışma kapsamında, piyasanın ihtiyacı için Proje Başkanlığı'nca genel bir anket uygulanmıştır. Derslerin belirlenmesinde "pramitsel yaklaşım" benimsenmiş 1. yılda dersler ortak, 2. yılda ise uzmanlığa doğru bir daralma esas alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre dönemler itibariyle derslerin isimleri, haftalık saatleri, teori ve uygulamaları belirlenmiştir. Müfredatların uyumluluğu iki yönlü olarak sağlanmaya çalışılmıştır. Bunlar;

Gelişen teknoloji ve piyasa uyumluluğu, Ortaöğretimden Meslek Yüksekokullarına geçiş ve MYO'lardan lisans eğitimine geçiş. Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Turizm ve konaklama sektöründe hizmet üretim süreçlerinde görev alabilecek ve yönetime yardımcı olacak veya kendi adına işyeri açıp çalıştırabilecek nitelikli ara insan gücünü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyıllık bir yükseköğretim programıdır.

Turizm ve Seyahat İşletmeciliği Programı, Turizm ve seyahat sektöründe hizmet üretim süreçlerinde görev alabilecek ve yönetime yardımcı olabilecek veya kendi adına iş yeri açıp çalıştırabilecek nitelikli ara insan gücünü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyıllık bir yüksek öğretim programıdır (<http://www.cmyo.ankara.edu.tr>). Üniversitelere bağlı yüksekokullarının bünyesinde bulunan bu programlar, turizm

sektörünün gerek duyduğu orta kademe yöneticileri yetiştirmektedir (Timur, 1992:50).

b) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulları

Eğitim süresi dört yıl olan ve lisans düzeyinde eğitim veren kuruluşlardır. Ülkemizde lisans düzeyinde turizm eğitimi genellikle yüksekokullarda verilmekle birlikte, bazı fakültelerin turizm bölümleri de bulunmaktadır (yok.gov.tr, 2008). Lisans düzeyinde eğitim veren yüksekokulların amacı; Turizm sektörünün, Turizm Bakanlığı'nın ve ihtiyaç duyacağı yönetici adaylarını ve de üniversitelerde araştırma ve kariyer yapabilecek geleceğin bilim adamlarını yetiştirmektir (Gürdal,1994;167).

Dört yıllık turizm eğitimi veren Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokullarının amacı; sektörün yöneticisi olacak şekilde eğitim görmüş mezunlar vermektir (Yağcı, 2001: 38). Timur'a (1992) göre lisans düzeyindeki turizm eğitimi; modern turizmin sosyal, ekonomik ve teknik özellikteki karmaşık sorunlarını çözebilecek, teorik ve pratik bilgilerle donatılmış, turizm sektöründe istihdam edilmek üzere yetenekli, yabancı dil bilen ve yüksek düzeyde bilgi, beceri, sevk ve irade yeteneği olan değişik faktörlerin etkinliğini değerlendirerek soyutlama, sentez, karar verme gücüne sahip elemanların yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

Pauze (1993), lisans düzeyinde turizm eğitiminin amacını; turizm sektöründe başlangıç düzeyinde yöneticiler yetiştirmek olarak ifade etmiştir. Türkiye'de 1992 yılından itibaren yeni üniversitelerin açılması ile turizm lisans programlarının sayılarında büyük bir artış olmuştur (Ünlüöner, Boylu, 2005:21).

Günümüzde dünyadaki turizm eğitimi programları incelendiğinde iki çeşit yaklaşımla karşılaşılmaktadır. Bunlar; uygulama yönelimli yaklaşımlar ve yönetim yönelimli yaklaşımlardır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki turizm işletmeciliği eğitimi veren okulların çoğu yönetim yönelimli yaklaşımı uygularken, İngiltere'deki okullar uygulama yönelimli yaklaşımı daha ağırlıklı olarak uygulamaktadırlar (Eser,2001:4). Ancak ülkemizde turizm eğitiminin örgütleniş biçimi oldukça karmaşık bir görüntü arz etmektedir (Ural ve Pelit, 2003:7). Günümüzde, yüksekokul ve fakülte bünyesinde bölüm biçiminde örgütlenen lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların amaç ve yapılarında farklılıklar gözlenmektedir (Ural ve Pelit, 2003:8).

Turizm İşletmeciliği programında turizmin ulaştırma, seyahat, konaklama ve yiyecek-içecek gibi çeşitli bölümlerinde görev alabilecek orta ve üst düzey yöneticileri yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Turizm ve Otel İşletmeciliği programları ile Turizm ve Otelcilik programı genel olarak öğrencilerin turizm ve konaklama işletmeleri alanında bilgilerinin artırılmasını; düşünce ve yeteneğini geliştirerek, edindiği becerilerle turizm sektörüne etkin bir şekilde katılımına olanak hazırlamayı, turizm ve otelcilikle ilgili konulara duyarlı ve sorunları çözebilecek nitelikte orta ve üst kademe yöneticiler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu programlardan mezun olan öğrenciler, kendi işletmelerini açabilmenin yanı sıra, aşağıda belirtilen işletmelerde değişik kademelerde ücretli olarak çalışabilme olanağına sahiptirler (nevsehir.edu.tr, 2008);

- Konaklama işletmelerinde; Otel Müdürü, Ön büro Müdürü, Yiyecek- İçecek Müdürü, Bar Yöneticisi, Restoran Şefi, Garson, Resepsiyon Şefi, Resepsiyonist, Kat Hizmetleri Yöneticisi, Kat Şefi gibi otel işletmelerinin sağladığı değişik mevkilerde çalışma imkânı.
- Yiyecek-içecek işletmelerinde, Restoran Müdürü, Restoran Şefi, Şef Garson, Barmen, Barmaid vb. mevkilerde çalışma imkânı.
- Seyahat acentelerinde tur yöneticiliği, enformasyon memurluğu vb. mevkilerde çalışma imkânı.
- Hediyelik eşya mağazalarında, mağaza müdürlüğü, satış elemanı vb. iş imkânları.
- Turizm Bakanlığının çeşitli kademelerinde görev ve kamuya ait turistik tesislerde de iş imkânları.
- Başarılı ve yatkın öğrenciler için akademik kariyer imkânı.
- Turizm sektörü dışındaki iş alanlarında çalışma imkânları. Özel bankalarda, ihracat-ithalat işletmelerinde ve diğer kamu ve özel sektör işletmelerinde çalışma imkânları.

Konaklama İşletmeciliği programının amacı, konaklama işletmelerinde orta ve üst kademe yönetim kadrolarında çalışmak üzere yabancı dil bilen, temel işletmecilik bilgileri ile donatılmış konaklama sektörünün yapısını bilen; konaklama işletmelerinin

işleyişine vakıf ve bu işletmeleri yönetebilmek için gerekli bilgi ve beceriye sahip, sorunları ve nedenlerini tespit edip çözüm getirebilen kalifiye personel yetiştirmektir (www.mu.edu.tr).

Turist Rehberliği ile Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği programları; turizm sektöründe seyahat hizmetlerini yürüten işletmeler için yönetici yetiştirmenin yanında; iyi derecede yabancı dil bilen, Türkiye'yi tarihi, kültürü ve coğrafyasıyla en iyi şekilde tanıyan, iyi insan ilişkileri kurabilen, analitik düşünebilen, sorun çözme, yönetim ve organizasyon yeteneği gelişmiş, hoşgörü, nezaket, saygı, dürüstlük gibi temel sosyal değerlere sahip, liderlik ve temsil yeteneği olan nitelikli turist rehberleri yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Bölümden mezun olmak için öğrencilerin belirtilen sürelerde A ve B grubu seyahat acentelerinde staj yapması gerekmektedir. Turist Rehberliği Bölümü mezunlarının Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan Profesyonel Turist Rehberi Belgesi alabilmesi için aşağıdaki şartlar yerine getirilmelidir (nevsehir.edu.tr, 2008);

- Turist Rehberliği Bölümü'nden başarı ile mezun olmak.
- Kamu Personeli Dil Sınavından (KPDS) 70 ve üzerinde puan almak.
- En az 5 yıl deneyimli bir ulusal turist rehberi eşliğinde Kültür ve Turizm Bakanlığının öngördüğü Türkiye turuna katılmak ve bunu belgelemek.

Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği programı mezunları bağımsız turist rehberliği, seyahat acentesine bağlı turist rehberliği, seyahat acentelerinde enformasyon memurluğu ve müze rehberliği gibi çeşitli iş olanaklarına sahiptirler. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların sayısının hızla artış gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Okul sayılarına doğru orantılı olarak, lisans düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrenci sayılarında da artış olduğu görülmektedir.

d) Yüksek Lisans ve Doktora Programları

Lisansüstü turizm eğitimi; “yüksek lisans derecesi” ve “doktora derecesi” olarak iki aşamada ele alınmaktadır. Yüksek lisans derecesi öğrencilerin bir kariyere yönlendirilmiş bireyler olarak turizm işletmelerinde üst düzey yönetici, eğitimci,

danışman, akademik düzeyde de turizm endüstrisini bütün yönleri ile iyi bir araştırmacı olmasını sağlamaktadır.

Yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi ile gelecekte sektörde çalışacak olan kişilerin eğitimini sağlayacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, sektörün sorunları ve gelişimi gibi konuları araştırmak için araştırmacı yetiştirilmesi ve bunun yanında analiz ve değerlendirme yaparak turizmin geleceğine yön verecek kişilerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Sözer ve diğerleri, 2002:71).

Doktora derecesi ise “Bireye analiz edebilmeyi, turizm disiplininde akademik başarı için araştırma yapmayı ve problem çözmeyi, öğretim ve iletişim yeteneklerini geliştirmeyi akademik olarak en yüksek standartlarda bilgiyle donanmayı ve tanınmayı sağlar” (Olsen ve Khan, 1989:26).

Türkiye'de 12 üniversitenin sosyal bilimler enstitüsü bünyesinde ana bilim dallarında turizm ile ilgili yüksek lisans programı mevcuttur. Söz konusu bu programların çoğunluğu Turizm Anabilim Dalı olmakla birlikte, bazıları işletme ana bilim dalı altında turizm işletmeciliği bilim dalı olarak eğitim vermektedirler (Demirkol, 2002:87)

Turizm alanında lisansüstü eğitim üniversitelerin bünyesinde bulunan Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Yüksek lisans programlarının temel amacını, öğrencilerin belirli bir kariyere yönlendirilmiş bireyler olarak turizm endüstrisinde orta ve üst düzey yönetici, danışman ve turizm endüstrisinin bütün yönleri ile iyi bir araştırmacı olmasını sağlamak; doktora programının temel amacını ise, turizm disiplininde akademik başarı için araştırma yapmak ve problem çözmek, öğretim ve iletişim yeteneklerini geliştirerek akademik olarak yüksek standartlarda bilgiyle donanmak oluşturmaktadır (Olsen ve Khan, 1989:16).

Yüksek lisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin süresi asgari olarak iki yıl, doktora düzeyinde verilen turizm eğitiminin süresi dört yıl olup, yüksek lisans bir uzmanlık derecesi olarak görülebilmektedir (Demirkol ve Pelit 2002). Yüksek lisans programlarında genel olarak İşletme ve İktisadın temel bilim dalları olan Finansman, Pazarlama, Araştırma Yöntemleri, İşletme Kararları ve Yöneylem araştırmaları gibi

derslerin yanı sıra; Turizm Sektörünün Analizi, Turizm Eğitiminin Analizi gibi turizm içerikli dersler de verilmektedir (halic.edu.tr, 2007). Doktora programlarında ise benzer dersler daha geniş kapsamlı ele alınmakta ve İnsan Kaynakları Yönetimi, Turizm Sektörel Analizi, Turizm Sosyal Psikolojisi gibi derslere de yer verilebilmektedir.

Yüksek lisans ve doktora eğitiminin amacı, ülkemizin turizm politikası ve planlaması konusunda bilimsel araştırma yapabilecek, turizm sorunlarını akılcı yaklaşımlarla analiz edip çözümlenecek uzmanları ve turizm eğitimi veren okulların öğretim elemanlarını yetiştirmektir (Koçak, 1998:86).

2.2. Turizm Eğitiminde Staj

Stajlar, bir mesleğe yönelik eğitim alanların kuramsal bilgilerini uygulama olanağı buldukları ortamlardır. Mesleki turizm eğitiminde de; sertifika programları, otelcilik ve turizm liseleri, meslek yüksekokulu turizm programları ile lisans düzeyindeki turizm işletmeciliği programlarında okuyan öğrenciler de, ilgili yönetmelikler gereği staj yapmak zorundadırlar. Her yıl binlerce öğrenci turizm işletmelerinde staj yapmaktadır.

Turizm alanında eğitim veren okullardaki staj uygulamalarına bir göz atıldığında, örgün turizm eğitimi veren kurumlarda, öğrencilerin staja gönderilmesi ile ilgili günümüzde iki farklı uygulama mevcuttur. Birincisi, “3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası”; ikincisi ise, “yüksek öğretim kurumlarında uygulanan staj yönetmelikleri”dir. Bunlardan birincisi, Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi öğrencilerinin stajlarını yapmaları konusunda bağlayıcı nitelikler taşımaktadır. Bu kanun, öğrencileri yasal koruma altına alarak onların pratik bilgilerini artırıcı yöndedir.

Yükseköğretim kurumlarında uygulanan “staj yönetmeliği” ise, yüksek öğretim kurumları içerisinde turizm işletmeciliği ve otelcilik eğitimi alan öğrencilerin staj sorunlarını ve istihdamlarını kapsamaktadır. Söz konusu bu yönetmelikte turizm eğitimi alan yüksekokul öğrencileri için 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası’nda olduğu gibi stajlarla ilgili, işletme ve okulun sorumluluklarını ve stajyerin hakları düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Sadece üniversite senatosunun aldığı kararla staj mecburiyeti uygulamaya sokulmaktadır (Gökdeniz, 1991;8).

Stajlar, aynı zamanda, öğrencilerin turizm sektöründeki çalışma yaşamı ile ilk tanıştıkları dönemlerdir. O nedenle ki; öğrencilerin turizm sektörünü sevmeleri ve benimsemeleri için “ilk staj dönemleri”nin çok çok önemli bir işlevi ve rolü vardır. Yapılan araştırmalar ve gözlemler gösteriyor ki, öğrencileri gelecekte sektörde çalışma veya çalışmama düşüncesine yönelten en önemli etkiler, staj döneminde ortaya çıkmaktadır. Yani, pek çok öğrenci staj döneminden sonra, turizm sektöründe çalışma veya çalışmama kararlarını vermektedirler.

Öğrenciler stajı, öğrenimin bir parçası ve devamı mahiyetinde teorik olarak işledikleri derslerin pratikte uygulanışını görmek, mesleki bilgi ve beceri kazanmak, işbaşı eğitimi, sektörde tecrübe ve deneyim kazanmak olarak algılamak; pek çok işletme stajyer öğrencileri daha çok geçici ve ucuz işgücü olarak algılamaktadır(Buluç, 1992;365).

Konuyla ilgili olarak yapılan çeşitli araştırmalarda, öğrencilerin turizm işletmelerinden beklentileri ise şu şekilde özetlenebilir; Çok uzun çalışma saatlerinden dolayı turizmde çalışmanın yorucu ve stresli olduğu, aile yaşamının bundan olumsuz etkilendiği veya aile oluşturulamadığı belirtilerek, daha kısa veya standart çalışma saatlerinin düzenlenmesi beklenmektedir. Standart çalışma saatlerinin dışında da çalışılmasına rağmen bunun karşılığının mesai ücreti olarak alınmadığı belirtilerek, çalışma saatlerine karşılık mesai ücreti verilmesi istenmektedir. Çok yorucu ve çok uzun çalışma saatlerine rağmen iş için ödenen ücretin düşük olduğu ve tatmin edici bir yaşam sürmeye elverişli olmadığı, turizm sektöründe işlerin mevsimsel olmasından dolayı sürekli ve istikrarlı bir iş bulmanın zorluğu belirtilmekte, sürekli ve istikrarlı bir iş konusunda işletmelerden talepte bulunmaktadır (İçöz, 1991;15-18).

2.2.1. Stajın Tanımı ve Önemi

Eğitimin amacı bireyin değer yargılarını, tutum ve davranışlarını güçlendirmek, kimi kez de bunları formal ve informal bilgi akışıyla yönlendirmektir; kısacası bireyin kendini geliştirmesinde yardımcı olmak, kültürlü, bu konuda uzmanlaşmış bireyler üretmektir. Resmi eğitimde birey başarılı eğitimi sonucunda alacağı geçerli sertifika veya diploma ile modern ekonomi toplumundan iş talep etmeyi kendinde doğal hak olarak görür. İşveren dünyası ise, hizmet sektöründeki arzuladığı potansiyel çalışan tasvirini yaparken, insan ilişkilerinde başarılı, şevk dolu ve pratik bilgilerle

donanmış bir birey olmasını yeğler (Alemdar, 1992).

En basit tanımıyla uygulamalı eğitim, öğrencilere öğrendiklerini birinci elden uygulayabilecekleri faaliyet ve işleyişin var olduğu bir ortamın ve fırsatların sağlanmasıdır. Staj, Türk Dil Kurumunca; kişinin mesleki bilgisini artırmak için geçici olarak bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Daha geniş bir tanımlamayla staj, kuramsal meslek bilgisine sahip kişilerin, aldıkları akademik bilgileri gerçek yaşamda kullanma ve deneme, diğer bir deyişle, edindiği bilgileri, yaparak-yaşayarak davranışa dönüştürme deneyimidir (Çetin, 2005;154).

Staj ise uygulamalı eğitimde kullanılan en önemli ve etkili araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Staj esnasında öğrenci birinci elden bilgi almakta ve henüz eğitim sürecinde iken kariyer olanaklarını tespit edebilmektedir. Gerçek iş dünyasında tecrübe kazanmak, özgeçmişinde bu tecrübenin yer alması, sektörün beğenisini kazanmak, vasıfsız çalışanın hislerini anlayabilmek ve kuram uygulama arasındaki boşluğu kapatmak öğrencinin stajdan sağladığı faydalar arasındadır (Azaltun ve Emeksiz, 1992).

İşveren, stajyer öğrenci kabul ettiği zaman eğitim kurumunu desteklemekte, öğrencilere gerçek bir çalışma alanındaki atmosferi yaşatmakta, topluma karşı sosyal bir görevi yerine getirmekte, öğrencinin o anki seçimini çalıştığı departman olarak, doğru yapıp yapmadığı hakkında yardımcı olmakta, pratik bilgi transferinde bulunmaktadır. Aynı işveren, stajyer öğrenciyi ücretsiz çalıştırdığında veya normal bir ücretli kadar maaş ödemediğinde giderlerini daha iyi kontrol etmekte, öğrenciden teorik bilgi transferi yapmakta, öğrenciden memnun kalır ise öğrenciyi potansiyel bir yeni çalışan olarak yakın bir gelecekte kadrosuna katmasıyla kazançlı olmakta, iş verdiği stajyerlerin eksik hizmet sunması halinde ise işini bir nebze de olsa riske atmış olmaktadır. Staj, bir meslek veya sanat dalı ile ilgili alınan eğitimi uygulamak ve yürütülen etkinliktir. Stajyer ise, staj etkinliğini bir ücret önkoşulu olmaksızın yerine getiren kimsedir (Alemdar, 1992).

Günümüzde staj, sektörü tanımak ve iş tecrübesi kazanmak için kullanılan çok yaygın ve popüler bir öğrenme aracıdır. Pek çok okul mezuniyet için stajın yapılmış olmasını

şart koşmaktadır. Yapılan bir çalışmada, çeşitli ülkelerdeki staj uygulamalarının hem ülke içinde hem de ülkeler arasında farklılıklar gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır (Downey ve Deveau, 1987).

Staj, turizm ve otelcilik alanındaki mesleklere yönelik bir uygulama dönemidir. Aynı zamanda da mesleki turizm ve otelcilik eğitim-öğretimi etkinliklerinin belki de en önemli aşamasıdır. Staj döneminde yaşanan deneyimler öğrencilerin mezuniyet sonrasında başka alanlarına kayma düşünceleri üzerindeki önemli bir faktördür. Zira staj, öğrencinin ileride görev yapacağı çalışma alanıyla ilk kez iletişim kurduğu dönemdir. Dolayısıyla, bu ilk dönemde kurulan iletişimin olumsuz olması, öğrencinin sektörden ayrılması ile sonuçlanabildiği, yapılan araştırmalarla ve gözlemlerle ortaya çıkmaktadır.

Stajyerler, işçi gibi işverene bağımlı olarak çalışırlar, ancak bilgisini artırma, uygulama yapma ve deneyim sahibi olma amaçlarına dönük olarak kısa dönemli istihdam edildiklerinden iş kanunu kapsamı dışında tutulurlar. Ancak, herhangi bir iş kazası veya meslek hastalığı halinde Borçlar Kanunu'na göre işverenin ihmali söz konusu olduğunda tazminat hakları saklıdır (www.turizm gazetesi.com.tr.).

2.2.2. Turizm Eğitiminde Okul-Sektör İşbirliği

Okul ve işletmelerin ortaklaşa yürüttükleri eğitim, işletmelerle işbirliği ve işletmelerin eğitim sorunlarının çözümüne katılması esasına dayanır. Bu durumda okul yönetimi, koordinatör öğretmenler, işletme yöneticileri ve staj yapan öğrencilere eğitim süresince belli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

a) Okul Yönetiminin Görev ve Sorumlulukları;

Okul ve işletme arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde okul yönetiminin görev ve sorumlulukları esasen çok boyutlu ve kapsamlıdır. Personel yönetiminden eğitim programına, okul işletmesinden çevreden destek sağlamaya kadar birçok konu bu kapsamda yer alır. Okul yönetiminin birçok kararı anında alabilmesi ve uygulamaya dönüştürebilmesi gerekir. Okul yönetiminin görev ve sorumlulukları şunlardır(Doğan, Ulusoy ve Hacıoğlu, 1997:101);

- İşletmelerle protokol hazırlayarak eğitimin uygulama esaslarını sıralamak,
- İşletmelerde eğitilecek öğrenci sayılarını belirlemek
- İşletmelerle sözleşme yapmak,
- Öğrencilerin sigorta işlemlerini yürütmek,
- Koordinatör öğretmenleri seçmek ve denetlemek,
- İşletmelerde eğitim programını yürüterek, staj eğitiminin öğretim programına uygunluğunu sağlamak.

b) Koordinatör Öğretmenin Görev ve Sorumlulukları;

Okul sektör ilişkileri programın bir bölümünün okul dışında yeni eğitim ortamlarında uygulanmasını ve öğretim süreçlerinin değiştirilmesini gündeme getirmiştir. Bu durum atölye ve meslek dersi öğretmenlerine rutin çalışmaları dışında yeni roller yüklemiştir. Koordinatörlük görevi verilen bir öğretmenden öğrencileri işyerlerine yerleştirme dışında beklenen sorumluluklar vardır. Koordinatör öğretmenlerin görev ve sorumlulukları şunlardır(Doğan, Ulusoy ve Hacıoğlu, 1997:106);

- Öğrencileri uygun işletmelere yerleştirmek,
- İlgili gruplar arasında koordinasyon sağlamak,
- Öğrencileri işyerlerinde belli aralıklarla izlemek,
- İşletmelerde eğitimin programa uygunluğunu denetlemek,
- İşletmelerin eğitim olanaklarını değerlendirmek,
- İşletmelerde çalışan mezunları izlemek,
- Öğrencilerin beceri gelişimini değerlendirmek,
- Öğrencilerin ve işletmelerin eğitim ihtiyaçlarını saptamak.

c) İşletme Yöneticisinin Görev ve Sorumlulukları;

İşletme ortamının hem işverene hem öğrenciye hem üretime yararlı olması olabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu konuda en önemli husus, çalışanlar ve öğrencilerle ilgili olarak yasalara uyulup uyulmamasıdır. İşletmelerde mesleki eğitim süresince genellikle işletme yöneticisi sorumlu ve yetkilidir. Programın yürütülmesinde işletmede bulunan eğitici personeli görevlendirir. Ayrıca okul yöneticileri ve koordinatör öğretmenlerle sürekli görüş alışverişinde bulunarak iletişim sağlar. İşletme

yöneticisinin görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir(Doğan, Ulusoy ve Hacıoğlu, 1997:115);

- Okul ile protokol hazırlayarak, işletmedeki eğitim alanlarını ve eğitimin uygulama esaslarını belirlemek,
- Okul ile sözleşme yaparak, yasaya uygun ücret miktarını ve işletmenin diğer sosyal olanaklarını belirlemek,
- Koordinatör öğretmenlere yardımcı olmak,
- Öğrencilerin devam, sağlık, eğitim vb. durumlarını izlemek ve bunlara ilişkin değerlendirme sonuçlarını okula bildirmek,
- Öğrencilere mazeret, sınav, tatil vb. durumlarda ücretli veya ücretsiz izin vermek,
- İşletmede programa uygun eğitim yaptırmak ve programın belli esaslara uygun yürütülmesini sağlamak,
- Staj eğitiminin ölçütlere uygun olarak değerlendirilmesini gerçekleştirmek.

İşletmelerin bu sorumlulukları doğrultusunda; IX. sınıf öğrencileri resepsiyon, servis, mutfak ve kat hizmetleri birimlerinde tesisin imkanları oranında rotasyon sistemine göre, X. sınıf öğrencileri ise, okudukları bölümde yer alan uygulama dersi programları esas alınarak beceri eğitimine tabi tutulmaktadır. Bu durumda öğrenciler, beceri eğitimi programı ile bölüm ve mesleği dışında işlerde çalıştırılmamalıdır. Staj sonunda İşyeri yetkilileri tarafından her öğrenci için bir dosya tutularak, yapılan uygulamalar, öğrencinin disiplin, düzen ve beceri nitelikleri ile her türlü olumlu ve olumsuz davranışları bu dosyaya işlenmektedir.

d) İşletmede Eğitim Gören Öğrencilerin Görev ve Sorumlulukları;

Okul ve işletmelerin ortaklaşa yürüttükleri eğitim programı, ilgili yasa çerçevesinde, öğrencilere hem okulda hem de işletmede eğitim imkanı vermektedir. Öğrenciler okulda programın teorik yönüne ilişkin davranışları kazanırken, işletmede mesleki becerilerini geliştirme olanağı bulurlar. İşletmelerde meslek eğitimi programında eğitilen öğrencilerin okul yönetimi, koordinatör öğretmenleri işletme yönetimi ve kendisine karşı sorumlulukları vardır.

Öğrencinin görev ve sorumlulukları şunlardır(Doğan ve diğerleri, 1997:110);

- İşletmedeki eğitime başlamadan önce ilgili mevzuat, işletme kuralları ve eğitim süreci hakkında yeterli bilgi edinmek,
- İşletme eğitimi süresince koordinatör öğretmeni ile iletişim sağlamak,
- İşletme yönetimini tanımak ve sorumluluklarının bilincinde olmak,
- İşletmede geçerli mevzuat ve kurallara uymak,
- İşletmede mesleğinin gerektirdiği kılık kıyafete özen göstermek ve çalışma saatlerine uymak,
- İşyerinde kendisine sunulan imkanlardan yararlanmaya istekli olmak,
- Kendisine yapılan eleştirileri olumlu karşılamak ve düzeltmek için çaba harcamak,
- Meslek eğitimi süresince devamsızlık yapmamaya özen göstermek.

2.2.3. Turizm Eğitiminde Staj Faaliyetleri

Öğrencilerin eğitim süresi içinde teorik olarak aldıkları bilgilerde pratik kazanması, iki yöntem ile gerçekleşebilmektedir. Bunlardan birincisi; eğitim gördüğü kuruma ait uygulama alanı ve tesislerinde göreceği uygulamalar, ikincisi ise; otel işletmelerinde yapacağı stajdır. Turizm eğitimi kademelerinin her seviyesinde teori ile pratik birlikte yürütüldüğü zaman daha fazla verimlilik elde edilebilir (Buluç, 1992:367).

Eğitim kurumlarının en önemli misyonu, öğrencileri gerek teorik açıdan gerekse pratik açıdan verimli bir şekilde yetiştirmek olmalıdır. Bu bağlamda okulda verilen derslerle beraber, öğrencilerin teoride öğrenmiş oldukları bilgileri pekiştirmelerine ve sektör bazında uygulamalarına olanak tanıyan stajlar oldukça önemli bir yere sahiptir.

Staj, mesleki bilgisini arttırmak için bir kimsenin, geçici olarak bir kurumun bir veya birçok servisinde çalışarak geçirdiği devredir. Stajlar öğrencilere gerçek uygulamaları ve çalışma koşullarını görmek, mesleki gelişimleri için gerekli yetkinlikleri öğrenmelerini sağlamak, mesleki çevre edinmek gibi birtakım avantajlar sağlamaktadır (İlgaz ve Çakar, 2002: 385).

Eğitim kurumları ve öğrenciler, stajı, öğrenimin bir parçası ve devamı olup, teorik olarak gözledikleri derslerin pratikte uygulanışını görmek, mesleki bilgi ve beceri

kazanmak, işbaşı eğitimi, sektörde deneyim kazanmak olarak algılarken pek çok işletme, stajyer öğrencileri daha çok geçici ve ucuz işgücü olarak algılamaktadır. Öğrencilerin staj süresince değişik departman ve işlerde rotasyon usulü işbaşı eğitimi görmek ve uygulamak üzere işletmede buldukları hususuna fazla önem vermemektedir. İşletmelerde bilinçli, sistemli, amaca uygun olarak gerçekleştirilecek bir staj, öğrencilerin mesleklerine ve geleceğe çok daha uygun ve iyi hazırlanmalarını sağlayacaktır. Öğrencilerde iş disiplini ve meslek ahlakı duyguları gelişirken, üretime yaptıkları katkı karşılığı ücret alacaklar, mesleklerinde kendilerini geliştirmek için uygun bir ortam ve olanağa sahip olacaklardır (Buluç, 1992: 367).

2.2.4. Turizm Eğitiminde Staj Faaliyetlerinin Önemi

Okul sektör işbirliğine dayalı mesleki eğitim programları, öğrenciyi belirli eğitim hedefleri (genel ve mesleki) yönünde yetiştirmek üzere, programla ilgili grupların karşılıklı işbirliğine dayalı düzenlenmiş bir eğitim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar bu programların normal programlara göre daha ekonomik, eğitim yönünden geçerli, mezunları işe yerleştirme yönünden daha başarılı olduğunu göstermektedir. Eğitimciler uygulamalı eğitimin, bu eğitime katılan öğrenciler üzerinde bir çok olumlu etkisi olduğunu savunmaktadırlar. Örneğin; gerçek hayatta başarılı olma, olgunlaşma, kendine güven kazanma, sağduyulu ve amaçlı bir şekilde hayata uyum sağlama uygulamalı eğitimin sonuçlarındandır. Ayrıca kişilerin daha bilinçli meslek seçtiklerini, kendi yetenek, ilgi ve yeterliliklerini daha iyi tanıdıklarını ortaya koymuştur (Kazu, 1995:251).

Otelcilik eğitiminde staj faaliyetlerinin yararlarını ayrıntılı olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Anon,1995:27-30);

- Çalışanların iş bilgisi ve becerilerini arttır.
- Çalışanların moralini güçlendirir.
- Çalışanların işletmenin beklentilerini daha iyi anlamasını sağlar.
- İşletme imajını olumlu yönde etkiler.
- Çalışanlar arasında açıklık, dürüstlük ve karşılıklı güven duygusunu geliştirir
- İşin yapılması ile ilgili teknik yöntemlerin geliştirilmesinde olumlu katkı sağlar
- İşletme politikalarının daha iyi anlaşılmasını sağlar.

- Motivasyon, işletmeye sadakat, liderlik bilgi ve becerileri, tutum ve davranış geliştirilmesi gibi çalışanı başarılı olmaya yönelten vasıf ve özellikleri geliştirir.
- İşçi ve işveren ilişkilerini olumlu yönde etkiler.
- Modern katılımcı, önerilere açık yönetim tarzını teşvik eder.
- Kişisel tanınma, saygı görme, başarı gösterme, ilerleme, sorumluluk yüklenebilme gibi motivasyonel faktörlerin işlerlik kazanmasına ortam hazırlar.
- Çalışanın sorun çözümü ve karar verme etkinliğini artırır.
- Çalışanın liderlik bilgileri, iletişim etkinliği, tutum ve davranışları olumlu yönde geliştirebilmesi için gerekli bilgiler kazanmasını sağlar.
- Eğitilene kişisel gelişme yolu belirler ve kendi mesleki geleceği ile ilgili söz hakkı sağlar.
- Kişisel iş ilişkilerini düzenleyerek, kişinin amaçladığı hedeflerine doğru ilerlemesini sağlar.
- İşletmeyi daha elverişli bir çalışma ve yaşam yeri haline dönüştürür.
- Öğrenme, gelişme ve koordinasyon için elverişli ortam hazırlanmasına yardımcı olur (Anon,1995:27-30).

Görüldüğü üzere, okul sektör işbirliğine dayalı olan staj eğitimi, çalışanlara ilerde yüklenecekleri görevlere ilişkin çalışma koşullarını tanıtmaya, işleri öğretme, sorumlulukları aşılama, işe uyum sağlama gibi yararları olan bir eğitim sistemidir. Bunun için staj süresi boyunca stajyerlere bilgi vermek, işin zorluklarını ve teknik inceliklerini öğretmek, staj süresi sonunda da stajyerlere başarılı yönlerini olduğu kadar yanlışlarını ve eksiklerini de bildirmek gereklidir (Çetinkaya, 2004:78).

2.3. Turizm Eğitiminde Yapılan Stajlarla İlgili Araştırmalar

Mesleki turizm eğitiminde uygulanan beceri eğitimi hakkında birçok araştırma yapılmış ve konu çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

Olalı'nın (1984, s. 15-21), "Türkiye'de Turizm Eğitiminin Yapısı ve Sorunları" adlı araştırmasında elde edilen bulgular şunlardır;

Türkiye'deki turizm eğitiminin yapısı; eğitim süresince karşılaşılan sorunlar, turizm eğitimi politikası ve planın boyutları ele alınmıştır. Turizm eğitimine olan ihtiyacın

saptanması, ayrıca beş yıllık planlarda konaklama kapasitesinde beklenen gelişme hedefleri doğrultusunda personel ihtiyacının belirlenmesi, eğitimin bu ihtiyaca göre yönlendirilmesi; turizm endüstrisi ile turizm eğitim kurumları arasında işbirliğinin sağlanması turizm ve otelcilik faaliyetlerinin yasal olarak bir meslek karakterine, haysiyetine ve ahlakına kavuşturulması önerilmiştir.

Turizm eğitimi ile ilgili şu sorunlar belirlenmiştir;

- Turizm eğitim politikası ve planlaması ile ilgili eksiklikler vardır,
- Turizm endüstrisi ile turizm eğitim kurumları arasında işbirliği zayıftır,
- Turizm eğitiminde entegrasyon ve koordinasyon zayıftır,
- Eğitilmiş turizm personelinin yasal himaye altına alınması gibi bir takım sorunlar mevcuttur.

Karhan'nın (1984, s. 22-24), "YÖK'ün Türkiye'de Öngördüğü Turizm Eğitimi" konulu araştırmasında elde edilen bulgular şunlardır;

Türkiye'de yükseköğretim düzeyinin her kademesinde turizm eğitimine imkan sağlanmıştır. Önlisans, lisans ve yüksek lisans olarak sıralanan bu kademelerde turizm eğitimi desteklenmiştir. Yükseköğretim Kurulunun önlisans kademesinde ara insan gücü yetiştirmek için sürdürmekteki öğretime öncelik tanıdığı, bunun turizm alanındaki eğitimi de kapsadığı vurgulanmaktadır. Turizm alanında ara insan gücü yetiştirmek için meslek dallarının tespitinde ve öğretim uygulama imkanlarının sağlanmasında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Yükseköğretimin işbirliği önerilmektedir.

Turizm faaliyeti ekonominin diğer alanlarının olduğundan çok fazla toplumun yaşayış düzeni ile ilgilidir. Bu düzen gelecek turistlerin alıştığına altında ise, onları tatmin edecek bir ortam sağlanamaz. Turizm eğitimi diğer alanlardaki eğitimden farklı bir nitelik taşır, diğer alanlarda bilgi aktarması yeterli geldiği halde, turizmde bilgi aktarmasının yanı sıra eğitim görenin bu bilgileri içine sindirmesi de gerekir. Türkiye turizm alanındaki gelişmeleri eğitim yolu ile sağlamak zorundadır. Eğitimin bir bütün olarak ele alınması ve sürekli uygulanması gerekir. Bunun içinde eğitim kurumları yanı sıra her turizm kuruluşunun hizmet içi eğitimle personelinin verimini arttırmaya gayret göstermesi gerekir.

Türkiye’de mevcut yükseköğretim düzeni turizm eğitime her kademede imkan sağlayan bir ortam bulunmaktadır. On lisans kademesinde meslek yüksek okullarında turizmin ara insan gücüne ihtiyaç duyulacak her dalında öğretim programları düzenlenebilir. Lisans kademesinde eğitim yapan kurumlarda turizmle ilgili opsiyon programları tertiplenebilir.

Bütün bunların dışında lisans kademesinde eğitim yapmak üzere tarihi zenginliği ve turistik imkanları bulunan bölgelerde yükseköğretim kurumu kurulmuş bulunmaktadır. Lisansüstü öğretim gerek bu yükseköğretim kurumlarının bağlı bulunduğu üniversitelerin enstitülerinde gerekse diğer üniversitelerin enstitülerinde yapılabilir.

Akoğlan ve Okumuş (1991, s. 32-33), “Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Stajla İlgili Sorunları” konulu çalışmasına göre; Öğrencilerin staj yerlerini kendilerinin buldukları, staj süresince denetlenmedikleri, tesislerde iş bası eğitimi verilmediği, okulun başlama, bitiş ve bitirme tarihleri nedeniyle öğrencilerin stajlarını bırakmak veya ara vermek zorunda kaldıkları ve stajın amacına ulaşmadığı tespit edilmiştir.

Alemdar (1992, s. 357-360), “Turizm Eğitiminde Stajlar Konusunda Bir Model” konulu çalışmasına göre; Eğitimin amacı; bireyin değer yargılarını, tutum ve davranışlarını güçlendirmek kimi kez de bunları formal ve informal bilgi akısıyla yönlendirmektir, kısacası bireyin kendisini geliştirmesinde yardımcı olmak, kültürlü, bir konuda uzmanlaşmış bireyler üretmektir. Resmi eğitimde birey, başarılı eğitimi sonucunda alacağı geçerli sertifika veya diploma ile modern ekonomi toplumundan iş talep etmeyi kendinde doğal hak olarak görür.

İşveren dünyası ise, hizmet sektöründeki arzuladığı potansiyel çalışan tasvirini yaparken, insan iliksilerinde başarılı ve pratik bilgilerle donanmış bir birey olmasını yeğler. Buradaki hassas nokta artık işverenlerin turizm gibi uygulamalı bir bilim dalından alacakları işgücünden teorik ve pratik alanda bilgili olmalarını tercih etmeleri, turizm yükseköğretim kurumlarının öğrencilerine gerçek iş deneyimi kazandıracak olan stajlara ne kadar önem vermelerinin gereğini açıkça ortaya koyar.

Staj, meslek bilgisini arttırmak için bir kimsenin, geçici olarak bir kurumun bir veya birçok servisinde çalışarak geçirdiği devredir. Stajyer ise staj yapan kimseye denir. Turizm işletmeleri sürekli, kaliteli personel seçimini arzularken turizm eğitimi veren okullarda sürekli kaliteli potansiyel personel mezun etmenin çabası içindedirler. Birbirlerinden et ve tırnak misali ayrılması mümkün olmayan bu iki kurum öğrencilerin eğitimi esnasında birbirleriyle olumlu işbirliği içerisinde bulunmalıdırlar. Bu olumlu işbirliğinin Latent (Gözükmeyen) ve Manifest (Görsel) fonksiyonları ise her iki taraf için kazanç sağlayıcı ve birbirini tamamlayıcıdır.

İşveren, turizm okullarından altı aylık öğrenci alıp çalıştırdığında, Manifest (Görsel) olarak branşındaki turizm okulunu desteklemekte, öğrencilere gerçek bir çalışma alanındaki atmosferi yaşatmakta, topluma karşı sosyal bir görevi yerine getirmekte, öğrencinin o anki seçimini –çalıştığı departman olarak- doğru yapıp yapmadığı hakkında yardımcı olmakta, pratik bilgi transferinde bulunmaktadır.

Aynı işveren Latent (Gözükmeyen) olarak turizm okulları öğrencisini normal bir ücretli kadar maaş ödemediğinde giderlerini daha iyi kontrol etmekte, öğrenciden teorik bilgi transferi yapmakta, öğrenciden memnun kalır ise öğrenciyi potansiyel bir yeni çalışan olarak yakın bir gelecekte kadrosuna katmasıyla kazançlı olmakta, işbirliğinde bulunduğu turizm okuluna karşı haklı bir ciddiyet ve gurur içinde bulunmakta, iş verdiği stajyerlerin eksik hizmet sunması halinde isini bir nebze de olsa riske atmış olmaktadır.

Özkan (1992: 361-363), “Yüksekokul Düzeyindeki Turizm Eğitim Kurumlarında Öğrenci Staj ve Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” konulu çalışmasına göre;

Turizm işletmelerinin ve sektörün geleceği açısından büyük önem taşıyan personeli yetiştiren eğitim kurumlarında, özellikle yüksek okul düzeyinde eğitim veren kurumlarda öğrencilerin staj ve uygulamaları konusunda önemli problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemler kısaca;

- Yüksek okulların bölgesel dağılımında olan dengesizlik, öğrencilerin uygulamaları konusundaki sorunları ortaya çıkarmaktadır.

- Yükseköğretim kurumlarında uygulanan ders programları genellikle teorik olup, uygulamalı derslere pek fazla zaman ayrılmamaktadır.
- Staj için ayrılan süre yetersizdir.
- Staj yapan öğrenci eğitim kurumları tarafından yeterince denetlenmemektedir. Staj yapılan işletmelerin bir çok il ve ilçeye dağılması, öğretim elemanları sayısının yetersizliği ve maddi imkanların kısıtlı olması gibi nedenlerle denetlemeler genellikle yapılmamaktadır.
- Öğrenciler staj yapacakları işletmeyi bulmakta da bir hayli zorlanmaktadır.
- Eğitim kurumları ile turizm işletmelerinin staj ve stajyerden beklentileri birbirinden farklıdır. Eğitim kurumları için staj, eğitimin bir parçası ve devamıdır. Buna karşılık sektör öğrenciye ucuz ya da bedava iş gücü olarak bakmaktadır. Öğrenciye emeğinin karşılığında bir ücret ödemek istememektedir.
- Sektör, geleceği açısından uygulamalı eğitimin zorunlu olduğuna inanmakta, fakat yeterince ilgi göstermemektedir. Bir dönem boyunca staj yapan stajyere genellikle, niteliksiz elemanın yapacağı basit işler yaptırılmaktadır. Belirli bir süre bu işleri öğrenebilmeleri için fırsat verilmemektedir. Bu da öğrencide bıkkınlığa neden olmakta, öğrencileri sektörden soğutmakta ve okul bittikten sonra başka alanlara yönelmesine neden olabilmektedir.

Bu sorunları gidermede yardımcı olabilecek çözüm önerileri ise;

- Turizm eğitimi veren yüksekokulların uygulama ve stajların verimliliği açısından, turizm yönünden gelişmiş, tesis yoğunluğu fazla olan bölgelerde kurulması yoluna gidilmelidir.
- Eğitim programlarında, sektörün getirdiği özellikler dikkate alınarak, çağdaş turizm eğitimine imkan veren düzenlemelere gidilmelidir.
- Ancak birkaç yüksekokulda bulunan, turizm eğitiminin gerektirdiği eğitim araçları ve laboratuvarları ile öğrencinin uygulama yapabileceği uygulama otelleri yaygınlaştırılmalıdır. Otel-Okul sistemi ile teorik ve uygulamalı derslerin işbaşı eğitimiyle desteklenmesi, öğrencinin mezun olup sektörde çalışmaya başladığında uyumunu kolaylaştıracaktır.

- Öğrencilerin staj yeri bulma ile ilgili sorunları Turizm Bakanlığı tarafından da desteklenen işletmelere stajyer öğrenci alınması konusundaki yasal hükümlerle çözülebilir.
- Öğrenci stajlarının denetlenmesi konusunda, işletmeler ve yüksekokullar işbirliği içinde bulunmalıdır. Eğitim kurumlarının stajyeri denetlemediği durumlarda işletmeler devreye girmelidir. İşletmeler stajyer öğrencinin stajını, staj eğitim programı çerçevesinde denetlemeli ve sınırlı da olsa rotasyona tabi olarak yapılmasına özen göstermelidirler.
- Staj yapan öğrenci işletme tarafından ucuz ya da bedava işgücü olarak görülmemelidir. Stajyerlerin işletmedeki yaşam koşulu, iş yükü dengesi, çalışma ve ücret koşulları ile sosyal hakları, Çıraklık Kanunu'nda olduğu gibi hukuki bir temele oturtulmalıdır.

Tüm bu sorunlar, eğitim kurumlarında uygulanan eğitim politikalarından, sektörün staja ve stajyer öğrenciye yeterince önem verilmemesi ve sektör ile eğitim kurumları arasında yasalarla desteklenen bir işbirliğine gidilememesinden kaynaklanmaktadır.

Buluç (1992, s. 365-367), “Turizm ve Otel İşletmeciliği Eğitiminde Stajın Önemi” adlı çalışmasına göre elde ettiği bulgular şunlardır; Turizm ve otelcilik işletmeciliği eğitimin her kademesinde öğrencilerin pratik bilgi ve becerilerle donatılması zorunludur. Bu bilgi ve becerilerin eğitim sonrası kullanılması aşamasında ortaya çıkan fark belli mesleki kademelerde bunların bir fiil fiziksel olarak uygulanması ile kazanılan bu bilgi ve beceriler ışığında yönetim ve denetim faaliyetlerinin sürdürülmesidir.

Her ne amaçla ve hangi mesleki kademede kullanılırsa kullanılsın turizm eğitiminin her kademesinde teori ile uygulama birbirini tamamlayarak bir bütün oluşturacak şekilde yürütülmek zorundadır. Eğitim kurumları ve öğrenciler stajın öğrenimin bir parçası ve devamı olup teorik olarak gözledikleri derslerin pratikte uygulanışını görmek, mesleki bilgi ve beceri kazanmak, işbaşı eğitimi sektörde tecrübe ve deneyim kazanmak olarak algılamak pek çok işletme stajyer öğrenciler daha çok geçici ve ucuz işgücü olarak algılamaktadır. Öğrencilerin staj sürelerince değişik departman ve işlerde rotasyon usulü is bası eğitim görmek ve uygulamak üzere işletmede buldukları hususuna fazla önem vermemektedirler.

İşletmelerde bilinçli, sistemli, amaca uygun, nitelikli ve belli bir yasal çerçeveye oturtularak gerçekleştirilecek bir staj, öğrencilerin mesleklerine ve geleceğe daha uygun ve iyi hazırlanmalarını sağlayacaktır. Bunun sonucu olarak da turizm endüstrisi, becerikli ve nitelikli insan gücüne olan gereksinimini karşılamış olacaktır. Mevcut kaynaklardan daha verimli olarak yararlanılabilecektir. Yükseköğretim kurumları ve turizm işletmeleri işbirliği ile turizm eğitiminin etkinliği artacak bu da hizmet kalitesinin yükselmesini sağlayacaktır.

Öğrencilerde is disiplini ve meslek ahlakı duyguları gelişirken üretime yaptıkları katkı karşılığı ücret alacaklar, mesleklerinde kendilerini geliştirmek için uygun bir ortam ve olanağa sahip olacaklardır.

Özmerzi ve Ayata (1992, s. 369-373), “Akdeniz Üniversitesi Antalya Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Programı Öğrencilerin Ağırlama Sektöründe Yaptığı Uygulama ve Stajlar” konulu çalışmasına göre; Okul-Sektör işbirliğinin daha etkili olabilmesi için yasal düzenlemelere gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Okullarda verilen eğitimin kalitesini arttırabilmek için bazı ülkelerde uygulanan sistemin Türkiye’ye uyarlanmasının gerektiğini belirtmiştir. Sektör, okuldan sadece iyi eleman istemekle kalmayıp, bunların eğitilmesi için gerekli desteği de sağlamasının gerektiğini belirtmiştir.

Örneğin, Türkiye’de turizm belgeli tüm tesislerden belirli oranda eğitim vergisi alınmalıdır. Bunun uygulamaları değişik olabilir. Kardan belirli bir pay alabileceği gibi, ya tesis başına ya da çalışan personel başına belirli bir miktar da olabilir. Buradan sağlanan gelirler de değişik seviyelerde eğitim veren kurumların bina, teçhizat, laboratuvar, uygulama alanları, malzeme vs. gibi imkanlarının karşılanması için harcanabileceğini belirtmiştir.

Türk turizm sektörü her şeyi devletten beklemeyi de bırakmalı ve eğitim için kendi katkısını mutlaka ortaya koymalıdır. Turistik tesislere yasal düzenlemelerle öğrenci çalıştırma zorunluluğu getirilmelidir. Turizm ve otelcilik okullarına öğrenci yetiştiren mevcut sistemde değişiklikler yapılmalıdır. Lisans ve on lisans eğitim veren bu okullarda öğrenci seçilirken değişiklik yapılmalı ve mülakat sınavı da konulmalıdır. Bu

yolla gerçekten turizmde çalışabilecek kişilerin secimi yapılacak ve aynı zamanda kaynak israfı da önlenmiş olacaktır.

Çetin (1995: 22-34), “Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Eğitim ve Öğretim Sorunları” isimli çalışmasında stajlara iliksin aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır; Öğrenciler ağırlıklı olarak önbüro, bar ve restoranda bölümlerinde staj yapmaktadırlar. Öğrencilerin yaklaşık yarısı stajda geçici personel statüsünde ve bolum çalışanı olarak çalışmışlar ve çok azına özel staj programı uygulanmıştır. Öğrencilerin çoğu halen uygulanan staj suresini yeterli bulurken, bir bolumu de staj suresinin uzatılmasından çok “her yıl belirli bir süre staj yapılmasını” istemektedirler.

Öğrenciler yaptıkları işlerle ilgili bilgi eksikliği duymaktadırlar. Öğrenciler staj sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Öğrenciler, staj çalışmalarının daha verimli ve etkili olabilmesi için okul yetkilileri tarafından denetlenmesini, staj yerlerini okul yetkililerinin saptamasını, rotasyon yöntemi ile staj yapılmasını, yurt dışında staj yapabileme olanaklarının sağlanmasını önermektedirler.

Altınay (1996: 1-13), “Doğu Akdeniz Üniversitesi’ndeki turizm öğrencilerin beklentileri” ni ortaya koyduğu çalışmasına göre; Öğrencilerin stajın yararına inandıklarını, aldıkları eğitimin staj sırasında yararlı olduğunu, stajın sektörün tanınmasına ve iş bulmaya yardımcı olduğunu düşündüklerini ve gerekirse tekrar staj yapmaya istekli olduklarını tespit etmiştir. Öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmelerde işe; çalışma karşılığı ücret, uyumlaştırma, rotasyon, sürekli ilgi ve eğitim öne çıkan beklentiler olmuştur.

Fırat (1997), “Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Öğrencilerinin Staj Faaliyetlerinin Organizasyonu, Sektör Beklentileri ve Öğrencilerin Tatmin Düzeyinin Ölçülmesi” konulu tez çalışmasına göre; Bu çalışma, Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri öğrencilerinin yaz döneminde otel işletmelerinde yürüttüğü staj faaliyetlerinde, amaca ne oranda ulaştığını ölçmek, işletmelerin beklentilerini ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin iş bilgisinin sektörün beklentilerinin altında olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, mesai arkadaşlarıyla işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Öğrenciler yeni metotları öğrenmeye

isteklidirler. Yabancı dilleri konusunda bir takım problemler yaşamaktadırlar. Öğrencilerin okulda almış oldukları teorik ve uygulamalı eğitimin yetersizliği ortaya çıkmıştır.

Otel müşterileri stajyer öğrencilerin hizmetlerinden memnun kalmışlardır. Öğrencilere sunulan yeme-içme, lojman gibi imkanlar nitelik ve nicelik açısından istenilen seviyede değildir. Otel işletmeleri staj programına ve öğrencilerin yeteneğine göre değil, ihtiyaç duyduğu alanlarda öğrencileri istihdam etmemektedirler. Eğitim kurumları her öğrenciye staj yeri bulmakta güçlük çekmektedir. İşletmelerin staj uygulama programları yoktur. Bazı işletmeler stajyerleri ucuz işgücü olarak görmektedirler. Stajyer öğrenciden kadrolu çalışan personelden beklenen verimlilik istenmektedir.

Çakır (1998: 178-196), “Türkiye’de Lisans Düzeyi Turizm Eğitiminde Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri” konulu araştırmasına göre; Öğrenciler staj sürelerini yeterli bulmaktadır. Staj sürecinde yapılan denetimleri yetersiz görmektedirler. Öğrencilere göre, yüksek okullarda verilen eğitim, staj esnasında fazla yarar sağlamamaktadır ve stajın sektörü tanımaya katkısı yüksektir. İşletmeler stajyerleri ucuz işgücü olarak görmeleri gibi sonuçlara ulaşmıştır. Öğrenciler staj süresince karşılaştıkları sorunlar önem sırasıyla; ücret, barınma, işyeri tesislerinden yararlanma, yeme-içme, katı kurallar, ulaşım ve diğer sorunlardır; fazla çalışma saatleri, sosyal güvenlik, personel yönetiminde adaletsizlik, kendini kanıtlama fırsatının verilmemesidir. Öğrenciler stajdan memnun değildir ve bir daha staj yapmak istememektedir.

Kozak, A. M. (1999: 37-44), “Eskişehir Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Stajları Üzerine Bir Araştırma: Turizm-Otelcilik ile Diğer Programların Karşılaştırılması” konulu çalışmasına göre; Öğrencilerin staj yaptıkları sektör ve iş yeri hakkında insan ilişkileri, fiziksel koşullar ve yöneticilerin stajyer öğrencilere bakış açıları, rutin işlerde çalıştırılma, staj süresinin yetersiz olması ve ücretler konusunda genelde “olumsuz” algılar taşıdıkları; yükselme fırsatı, çalışma düzeni uygulama yapabilme tecrübe sahibi olma ve mesleği sevme konusunda ise “olumlu” algılara sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin staj eğitimini yararlı bulduklarını ve staj yaptıkları mesleklerde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Kuşluyan ve Kuşluyan (2000, s. 251-269), “Perceptions and Attitudes of Undergraduate Tourism Students Towards Working in the Tourism Industry in Turkey” konulu çalışmasında; En az üç aylık stajını tamamlamış turizm öğrencilerinin Türkiye’de çalışma konusundaki tavır ve algılama düzeylerini ortaya koyan bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada sektörde çalışma konusu sorgulansa da tespitlerin staj yapan öğrenciler tarafından yapılması ve stajda da öğrencilere personel gibi davranılması nedeniyle çalışma sonuçlarının staj uygulamaları içinde geçerli olduğu düşünülebilmektedir.

Çalışmada öğrenciler, çalışırken kişisel otoritelerini kullanabildiklerini, her gün yeni şeyler öğrendiklerini, kendini bağımsız ve özgür hissettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilere göre turizm sektöründe çalışmanın olumsuz yönleri ise, stresli olması, düzenli bir aile yaşantısına izin vermemesi, uzun çalışma saatleri, yorucu olması, mevsimlik olması, haksız ve yetersiz yükselme koşulları, düşük ücret ve yetersiz sosyal güvence, yetersiz yöneticiler, yöneticilerin davranış ve tavırlarının zayıflığı ve fiziksel çalışma koşullarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışanların kaldığı lojman, yemekhane ve tuvaletlerin kötü ve yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Staj sonrasında öğrenciler beklentilerinin karşılanmadığını ve sektördeki kariyer olanakları konusundaki hayal kırıklığına uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bu da öğrencilerin okuldaki ve mezun olduktan sonra sektörde çalışma konusundaki motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir.

Kucuktopuzlu (2002, s. 335-341), “Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Staj Programlarında Eşgüdümün Sağlanması ve Çözüm Önerileri” konulu araştırmasının anket çalışması sonucunda yüksekokulların temel staj sorunları belirlemeye çalışmıştır. Sorunları; staj yapılan işyerine yönelik sorunlar, stajyer gönderen yüksekokullara iliksin sorunlar ve stajyer öğrenciden kaynaklanan sorunlar olarak ayrı ayrı belirlemeye çalışmıştır.

a. Staj Yapılan İşyerine yönelik Sorunlar:

- İşyerlerinin stajdaki eğitim amacını göz ardı ederek, stajyerleri ucuz işgücü kaynağı olarak görmeleri,

- Stajda çalışılan departmanların çoğu kez sabit olması ve stajyerlerin birçok departmanı hiç tanıyamaması,
- Stajyerlere verilen düşük ücretler, düzensiz çalışma koşulları, saatleri ve sosyal haklarla ilgili sorunlar. Bu konuya ilksin hiçbir yasal düzenleme olamaması ve yasal denetim eksikliği,
- Alaylı- Mektepli çatışmaları sonucunda işyerlerinde yaşanan çalışma sorunları, stajyerlerin eğitim ve deneyim düzeylerine bakılmaksızın vasıfsız islerde çalıştırılması,
- Zaten sayıca az olan denetimlerde, işletmelerin denetleme elemanlarına olan ilgisizliği,

b. Stajyer gönderen yüksekokullara İlişkin Sorunlar

- Staj denetimlerinin yapılmaması ve bunu çözebilecek maddi olanak ve eleman yetersizliği,
- Stajların yapılabilmesi için sektörle uygun işbirliği koşullarının gerçekleşmemesi, iletişim sağlamada yaşanan zorluklar,
- Konaklama bolumu öğrencileri çoğu kez sorun olmadan staj yeri bulurken, seyahat acenteciliği ve rehberlik bolumu öğrencilerinin staj yerleri bulmada sorunlar yaşanması,
- Staj yerlerinin bulunması ve çalışmaya başlamaların sezon basına yetişmesi önceliği nedeniyle sürekli sıkışık akademik takvim ile çalışmanın getirdiği zorluklar,

c. Stajyer öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar

- Stajın öneminin kavranmaması ve stajın bir yük olarak algılanması,
- Uygun ve eğitim sağlanabilecek işletmeler yerine çoğu kez tanıdıklar aracılığı ile düşük kaliteli tesislerde staj yapılması,
- Denetim mekanizmasının da iyi çalışmamasını fırsat bilerek sahte staj yapılmasıdır.

Sonuç olarak bu araştırmada; üniversiteden üniversiteye farklılık gösteren staj suresinin birbirine yakın düzeylere çekilmesi gerektiği, staj kayıt evraklarının benzer olması gerektiği, stajları denetlemek için gerekli maddi kaynak ve eleman sıkıntısının

giderilmesi, bu sorunların çözümü ve denetim için işbirliğinin zorunlu olduğu, yüksekokullar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması gerektiği, derslerin uyguna ağırlıklı olması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Gökdeniz, Çeken ve Erdem (2002, s. 343-367), “Okul-Sektör İşbirliği Çerçevesinde Stajdan Beklentiler, Sorunlar ve Çözüm Önerilerine yönelik Bir Uygulama” konulu çalışmaya göre;

Konaklama işletmelerinin hizmet sektörü içerisinde yer alması, bu işletmelerde müşterilerin tatmin edilmesinde işgörelere önemli görevler yüklemektedir. Çünkü teknolojik gelişmeler, gelir düzeyinin ve yaşam standardının artması gibi nedenler, müşterilerin konaklama işletmelerinden daha kaliteli hizmet beklemelerine neden olmaktadır. Kaliteli hizmet ise ancak iyi eğitim almış personel tarafından yerine getirilebilecek bir unsurdur. Bu durumda konaklama işletmelerinde mesleki turizm eğitimi on plana çıkmaktadır.

Mesleki turizm eğitimi ise; turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu, araştırma ve planlama çalışmalarını geliştirecek, işlerin verimliliğini arttıracak ve bu sektördeki yenilikleri takip edebilecek bilimsel metotların ortaya çıkarılması için yapılan mesleki eğitimidir.

çalışmanın amacı, gerek turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin, gerekse lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin stajdan beklentileri ve yaşanan sorunları tespit ederek bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktır. Yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda çalışma ile ilgili sonuç ve önerileri su şekilde özetlenebilir;

- Konaklama işletmelerinde stajyer öğrencileri ucuz işgücü olarak görmekte ve işletme giderlerini düşürdüğü için tercih etmektedirler. Oysa kaliteli hizmetin sunulması kalifiyeli işgücüne bağlıdır. Bu nedenle konaklama işletmeleri eğitilmiş personel istihdam etmelidirler.
- İşletmelerin büyük çoğunluğu stajyerleri rotasyona tabi tutmaktadırlar. Bu da stajyer öğrencilerin işletmenin farklı departmanlarında bilgi ve tecrübe kazanmasına olanak sağlamaktadır.

- Konaklama işletmelerinin büyük bir çoğunluğu stajyer öğrencilerin yabancı dil bakımından yetersiz kaldığından şikayetçidirler. Bu yüzden yabancı dil konusunda öğrencilerin belli bir seviyeye gelmeleri yararlı olacaktır.
- Konaklama işletmeleri stajyer öğrencilerin eğitim kurumları tarafından denetlenmediğini ifade etmektedirler. Etkin bir denetim için eğitim kurumlarına finansal destek verilmelidir.
- İşletmeler stajyer öğrencilerin staj süreleri, sigortaları ve ücretleri gibi konularda ciddi anlamda belirsizlik olduğunu belirtmişlerdir. Bu gibi sorunların ortadan kalkması konaklama işletmelerine verimlilik sağlayacağı gibi, öğrencilerin de motivasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Böylesi bir durum, işletmelerde personel devir hızının azalmasını da sağlayacaktır.
- Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu stajdan sonra turizm sektörüne ve eğitimine karşı güvenlerinin azaldığını belirtmişlerdir. Bu konuda eğitim kurumları ve sektör temsilcileri arasında bir koordinasyonun sağlanması ve öğrencilerin mevcut sorunlarının tespit edilerek en aza indirilmesi yararlı olacaktır.

Yıldırım (2002, s. 369-384), “Turizm sektörü-Turizm Eğitim Kurumları işbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri:Kocaeli Üniversitesi Derbent MYO’lunda Yürütülen Bir Proje” konulu çalışmaya göre;

Kocaeli ve İstanbul’da faaliyet gösteren 3, 4 ve 5 yıldızlı oteller ziyaret edilerek gerçekleştirilen anket çalışması ile yöneticilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar, çözüm önerileri ve konuya ilksin değerlendirmeler araştırma kapsamına alınmıştır.

3, 4 ve 5 yıldızlı otellerin yöneticileri, öğrencilerde en fazla yabancı dil yetersizliği, bilgisayar kullanımında yetersizlik ve teorik bilgi eksikliği gözlemlediklerini belirtmektedirler. Yöneticiler staj için kabul ettikleri öğrencilerde dürüstlük, nezaket, iletişim becerisi, kendini geliştirme isteği ve ekip çalışmasına yatkınlık gibi kişisel özelliklerin yanı sıra deneyim, mesleki bilgi, dış görünüm, yabancı dil, genel kültür ve bilgisayarı etkin kullanma gibi mesleğin gerektirdiği temel nitelikleri hemen hemen aynı önem derecesinde aramaktadırlar. Anket sonuçlarına göre, staja başlayan öğrenciye eğitim verilmektedir. Eğitim, is yerini tanıtmaya, personel ile tanıştırmaya, staj yapılacak

departmanı tanıtma ve işbaşı eğitim vermeyi kapsamaktadır. öğrenciler staj suresince otel yetkilileri tarafından denetlenmektedir. Yöneticiler otellerinde staj yapan öğrencileri gelecekteki personel adayı olarak ele almaktadır.

Ilgaz ve Çakar (2002, s. 385-389), “Turizm Eğitimi Alan öğrencilerin Staj Problemleri: Başkent Üniversitesi İİBF Turizm İşletmeciliği Bölümü öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir araştırma” konulu çalışmasına göre;

sektörü ayakta tutan ve dış pazarlar ile rekabetini sağlayan en önemli etken kalifiye elemandır. Bu bağlamda sektöre “turizmci” yetiştiren eğitim kurumlarının da önemi on plana çıkmaktadır. Eğitim kurumlarının en önemli misyonu, öğrencileri gerek teorik acıdan gerekse pratik acıdan iyi bir şekilde yetiştirmek olmalıdır. Bu bağlamda okulda verilen derslerle beraber, öğrencilerin teoride öğrenmiş oldukları bilgileri pekiştirmelerine ve sektör bazında uygulamalarına olanak tanıyan stajlar oldukça önemli bir yere sahiptir.

Stajlardaki amaç, ileride bu sektörde çalışacak olan yönetici adaylarına öğrenmeleri gereken bilgileri vermek ve çeşitli alışkanlıkları kazandırmak olmalıdır. Stajların öğrencilerin amaçlarına ve çeşitli gereksinimlerine yönelik olarak gerçekleştirilmesi arzu edilen verimin alınması yönünden oldukça önemlidir. Stajlar öğrencilere gerçek uygulamaları ve çalışma koşullarını görmek, mesleki gelişim için gerekli yetkinlikleri öğrenmelerini sağlamak, mesleki çevre edinmek gibi bir takım avantajlar kazandırmaktadır.

Turizm alanındaki stajyerlerin kendi bilgi ve becerilerini etkin ve verimli bir şekilde ortaya koyabilmeleri için çeşitli acılardan yasal düzenlemelerin sağlanması oldukça büyük önem arz etmektedir. İş güvenliğinin olmayışı ve deneyimli ancak az eğitilmiş personelle yaşanan problemlerin yoğun olarak yaşanması öğrencileri en çok tedirgin eden sorunlardır. öğrencilerin birtakım hukuki boşluklarla karşı karşıya kalmalarından dolayı da gerek sektöre gerekse yapmış oldukları stajlara karşı isteksizlik içinde olmaları durumu söz konusudur.

Yağcı (2001, s.23-39), Turizm eğitiminin kapsam ve gerekliliğini, sorunlarını ele almış ve önerilere yer vermiştir. Turizm eğitiminin hem toplumsal turizm bilincinin

oluşturulması hem de üretimin arz ve talep cephesinde kalite ve verimliliği arttırması nedeni ile Türkiye gibi turizmden önemli beklentileri olan ülkeler açısından azami önem taşıdığına yer vermiştir. çalışmanın sonucunda sektörde çalışanların mesleki eğitim, sosyal güvenlik ve iş probleminden sonra en çok yakındıkları konunun ücret düşüklüğü olduğuna yer verilmiştir. Ayrıca pratikten uzak olma, sektörün ağırlıklı olarak talep ettiği ara insan gücünün hangi pozisyonlarda istihdam edileceğinin yeterince vurgulanmaması eğitim görenlerin iş ortamlarında “çabuk yükselme”, “iş sevmeme ve beğenmeme”, “iş arkadaşları ile uyumsuzluk” gibi problemlerle karşılaşmalarına neden olduğu, personelin yabancı dil yetersizliğinden dolayı sıkıntı çektiğine değinmiştir (Yağcı, 2001, s. 23-39).

Gürdal (2002, s. 391-400), “Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitimi Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri” konulu çalışmasına göre;

Turizm eğitimi; insanın, insana doğrudan hizmet etmesini öğreten, ona bilgi, beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir disiplindir. Turizm, emek-yoğun özelliği olan bir hizmet sektörüdür. Bu sektörde temel öge insandır. Bu itibarla turistik faaliyetlerde insanın, insana doğrudan hizmet etmesi ve turistik tüketicilerin bu hizmetlerden maksimum fayda sağlamaları esastır. Ancak bu durum, özellikle organ turizm eğitimi veren kurumlarda, turizm sektörünün ihtiyaçlarına uygun elemanların eğitilmesiyle ve mesleki formasyona sahip nitelikli insan gücünün sektörde istihdam edilmesiyle gerçekleştirilebilir. Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan itibaren konaklama tesislerinin ve seyahat acentelerinin sayısında sağlanan artışlar, turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli insan gücüne olan talebi olumlu yönde etkilemiştir. Ancak, eğitim ve istihdam politikaları arasında arz-talep dengesinin gerektiği şekilde oluşturulamaması sonucu, turizm eğitimi veren eğitim kurumlarının sayısında eğitim-öğretim kalitesini olumsuz yönde etkileyebilecek gelişmeler gözlenmektedir.

İnsan gücü planlamasında temel amaç, her kademedeki insan gücünün gerek nicelik gerekse nitelik bakımından gelecekteki uzun dönemde arz ve talep dengesinin sağlanmasıdır.

Mesleğe uygun öğrenci secimi, teorik bilgiler yanında uygulamaya dayalı eğitim, staj yerinin secimi ve işyeri denetiminin özenle yapılması, eğitim suresinin turizm sektörüne göre uyumunun sağlanması, personel devir hızının yüksekliği, eğitim öğretim kadrosunun oluşturulması, yeterli istihdam olanakları ve çalışanların is güvencesi kapsamına alınması ile ilgili sorunların çözümü, turizm mesleğine gönül vermiş gençleri özendirmek ve mesleki turizm eğitimi veren turizm okullarına olan ilgiyi arttırmak bakımından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’de mesleki turizm eğitimi almış personel ile ilgili yararlanılamayan (atıl) kapasitenin bulunduğunu ve mezun olan öğrencilerin sadece %15 ile 20’sinin kendi meslek alanlarında çalışabildiklerini ortaya koymaktadır. 2000 yılında çıkarılan nitelikler yönetmeliğinde, 5 yıldızlı otellerde %25, 4 yıldızlı otellerde %15 oranında eğitim görmüş personel çalıştırılması şartı getirilmiş olmakla birlikte, bu uygulamanın tatil köyleri, apart oteller, moteller, hostes ve oberj gibi işletme belgeli diğer konaklama tesislerine, uçak hostesliği, havaalanı yer hizmetleri, turizm polisi, güvenlik ve gümrük görevlileri alanlarına da yaygınlaştırılması ve is güvencesi kapsamına alınması, turizm alanında nitelikli işgücünün istihdam sorununun çözümünde en gerçekçi ve akılcı uygulama olacaktır.

Turizm, kendi iç dinamiğinden kaynaklanan yapısal özelliği ve emek-yoğun üretim sistemiyle otomasyonun her departmanda yeterince uygulanmadığı bir sektördür. Bir turist rehberinin, önbüro, kat ve servis personelinin görevini otomasyon yoluyla hiçbir araca yaptırılmamış olması bu görüşü doğrulamaktadır. Konu bu açıdan analiz edildiğinde turizmin; gerek hizmet eden, gerekse hizmet talep eden açısından temel öğesinin insan olduğu ve burada nitelikli bir hizmet ve hoşgörü sanatının esas alındığı söylenebilir.

Turizm, uluslararası piyasalarda turistik ürün ve nitelikli hizmet bazında yoğunlaşan bir kalite ve rekabet savası haline gelmiştir. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde, kantine yerine kaliteye önem verilmeli ve öğrenci kontenjanları iki aşamalı sınav sistemine göre belirlenmelidir. İkinci aşamada öğrenciler; fiziki durum, genel kültür, yabancı dil, düzgün konuşma yeteneği, insan ve meslek sevgisi gibi konularda genel yetenek sınavı ile seçilerek alınmalıdır.

Yazıcı (2002, s. 407-414), “Turizm Eğitim Bilinci ve Uygulama Dersi: Staj” konulu çalışmasına göre;

Bir işletmeyi oluşturan, canlı tutan ve varlığını sürdürmesini sağlayan en önemli unsur şüphesiz ki “İNSAN” dır. İnsan faktörü özellikle hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde daha da fark edilir bir yere sahiptir. İşletme ile iletişim içinde bulunan iki temel grup vardır; çalışan ve müşteri. Bu ayırım çok net çizgilerle çizildiyse de günümüzde artık çalışan da müşteri rolünü üstlenmektedir. Hizmet sektöründe insanın rolü vazgeçilmez bir unsurdur. Hizmeti alan ve uygulayan insan gücüdür.

Diğer ticari kuruluşlardaki gibi bir alış-veriş mantığı taşımamaktadır. Turizm; duygular, hisler, mutluluklar, üzüntüler, saygı ve sevgi gibi elle tutulamayacak, gözle görülemeyecek ve saklanamayacak özelliklere sahiptir, anlık yaşanır. Bundan dolayıdır ki gerek işleyiş yapısı olarak bütün mesleklerden ayrılır. Staj esnasında yaşanan olumsuz olaylar kişinin bu meslekten uzaklaşmasına hatta yanlış izlenimlerin doğmasına neden olur.

Bu çalışmanın amacı da yapılan stajlar sonucunda stajyerin ve staj yerinin uygulama dersi “staj” hakkındaki görüşlerinin olumlu ve olumsuz etkilerinin yansımalarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma ile “staj ve turizm eğitimi” konusunun araştırmaya acık bir alan olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda staj yerinin öğrenciden beklentileri, öğrencinin stajdan beklentileri, değerlendirme kriterlerinin neler olması gerektiği gibi konular üzerine yoğunlaşılabilir. Staj ile ilgili yapılacak her bir araştırma daha verimli ve uygulanabilir sistemlerin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Çapar (2002, s. 415-426), “Turizm Sektörü-Turizm Eğitim Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri” konulu çalışmasına göre;

Mevcut durum belirlenmeye çalışmıştır. Bu durumlar için gerekli olan mevcut yasalar incelemiştir. Turizm en önemli sorunlarından birisi olan sezonluk çalışmalar araştırmada önemli bir yer tutmaktadır. Turizm işletmelerinde personelle ilgili konulara değinmiştir. özellikle; personel devir oranının fazlalığı ve işletmelerin stajyerleri ucuz iş gücü olarak görmelerine yer vermiştir. öğrenciler, staj sürelerinde koordinatör öğretilerinin yaptıkları denetimlerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Her şey dahil

sistemi nedeniyle öğrencilerin okulda öğrendiği mesleki bilgi ve becerileri tam olarak uygulayamadıklarını belirlemiştir.

Çetin, (2005, s. 153-169), “öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler üzerine Ampirik Bir Değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği” konulu çalışmasına göre;

Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu’nun eğitim-öğretim programında yer alan zorunlu staj çalışmaları kapsamında, öğrencilerin staj suresince çalıştıkları departmanlara ve genel bilgilere (öğrencilerin sınıfı, cinsiyet, statü, ve çalışma suresi ile otelin yıldızı) göre, eğitim- öğretim programındaki derslerden daha çok hangilerinden yararlandıklarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Öğrencilerin akademik eğitimde elde ettikleri kuramsal ve uygulamalı bilgileri staj suresince kullandıklarını, öğrencilerin aldıkları eğitimle uyumlu işlerde ve statülerde kısmen çalıştıklarını, staj suresince genelde çalıştıkları bölümle uyumlu derslerden yararlandıklarını, stajdan elde ettikleri bilgi ve deneyimle okul eğitiminin daha iyi pekiştiğini, sektörü daha iyi tanıdıklarını ve okul sonrasında iş ve işyeri secimi yaparken bu konularda bilgi ve deneyim sahibi oldukları için doğru tercihler yapabileceklerini ortaya koymuştur.

Gören (2005), “Yükseköğrenim Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Vakıf ve Devlet Üniversitelerindeki Staj Uygulamalarına Yönelik Karsılaştırmalı Bir Analiz : Ankara Ali Örneği” konulu yüksek lisans tez çalışmasının amacı; on lisans ve lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sonrası yaklaşımlarının, vakıf ve devlet üniversitesinde eğitim almasına göre farklılıkların belirlenmesidir.

Çalışmanın birinci bölümünde turizm eğitiminin teorik alt yapısının nasıl oluşturulması gerekliliği, hangi bileşenlerden oluştuğu ve pratik uygulamalar ile işyeri staj uygulamalarının öğrencilere katkıları incelenmiştir. İkinci bölümde yükseköğrenim düzeyindeki turizm eğitiminin tarihçesi ile bugünkü durumu kısaca incelenmiş ve on lisans, lisans ve yüksek lisans eğitiminin durumu hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde yükseköğrenim düzeyinde turizm eğitimi veren Ankara’daki üniversitelerin amaçları, hedefleri, stajı destekleyen dersleri, uygulama olanakları gibi

karşılaştırmalara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları belirlenerek toplanan verilere uygulanan istatistik yöntemler açıklanmış, uygulama sonucunda saptanan bulgu ve yorumlar ile sonuç ve öneriler sıralanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulguların sonucunda, vakıf ve devlet üniversitelerinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staja yönelik değerlendirmeleri birbirine göre farklılık göstermiştir. Lisans öğrencilerinin değerlendirmelerindeki farklılıklar, on lisans öğrencilerine göre daha fazla olmuş, genel olarak lisans öğrencileri daha olumsuz yaklaşımlar sergilemiştir. bütün sonuçların genel olarak değerlendirmesi yapıldığında devlet üniversitelerinde eğitim alan öğrencilerin staja yönelik değerlendirmelerinin daha olumsuz, vakıf üniversitelerindeki öğrencilerin staja yönelik değerlendirmelerinin ise daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Gücür ve Pelit (2006, s. 139-168), “Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri üzerine Bir araştırma” konulu çalışmalarında ilk olarak, stajın mesleki açıdan yeri ve önemi, staj yapan öğrencilerin staj yaptıkları süre içerisinde karşılaştıkları temel sorunlar, turizm işletmelerinde staj yapan öğrencilere yönelik turizm işletmeleri yöneticilerinin görüşleri ve akademik turizm-otelcilik programları yöneticilerinin staj konusuna ilksin görüşleri; konu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda ortaya konulmuştur.

Çalışmada; esas amacı ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren okullara öğretmen yetiştirmek olan ve aynı zamanda turizm işletmeciliği eğitimi de verilen Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi turizm ile ilgili programlarda okuyan ve sektör stajlarını yapmış olan öğrencilerin, yapmış oldukları stajlara ilişkin değerlendirmelerini (staj süresindeki memnuniyetleri, stajın katkıları, okulda alınan eğitimin staj süresince katkıları) kapsayan uygulamalı bir çalışmaya yer verilerek, elde edilen bulgular ışığında öneriler geliştirilmiştir (Gücür ve Pelit, 2006,s.141).

Araştırmanın uygulama kısmından çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde, stajlarını yapan öğrencilerin yapmış oldukları stajlarla ilgili değerlendirmelerinde, staj esnasında karşılaştıkları sorunlar sebebiyle, genelde memnun olmayan bir görüntü çizmektedirler. Nitekim, konuyla ilgili yapılan ankete katılan öğrenciler staj süresince; ücret, sigorta

imkanı, hizmet içi eğitim gibi konuları kapsayan ifadelere olumsuz görüş bildirerek memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Oysaki iş tatminini de etkileyen söz konusu bu olanaklardan hoşnut olmayan öğrencinin mesleğe ilk adım attığı sırada, bu yetersizliklerle karşılaşması, onu bu sektörden soğutacaktır.

Konuyla ilgili olarak işletmelere büyük iş düşerken, eğitim kurumlarına da stajyer olarak gönderdiği öğrencilere sağlanan imkan ve koşulların ne olduğunun takibini yaparak müdahale etme hakkına kavuşmaları şeklinde bir takım sorumluluklar yüklemektedir. öğrencilerin staj suresince en olumlu görüş bildirdikleri konular arasında çalışma arkadaşlarının tutum ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu husus, öğrenciyi daha doğrusu genel anlamda personeli işletmeye ve çalışma ortamına bağlayan önemli bir etken olarak görülebilir.

Sonuç olarak; turizm ile ilgili kamu, özel sektör kuruluşları ve eğitim kurumları yıllardır mesleki turizm eğitiminin ve bu mesleki eğitim içerisinde zorunlu bir koşul olan öğrencilerin staj faaliyetleri esnasında karşılaştıkları güçlükleri; bu konu ile ilgili olarak yapılan pek çok araştırmanın aracılığı ile tartıştığına ve büyük oranda bildiğine göre, sayılan önerilere doğru ve planlı bir şekilde işlerlik kazandırılması için atılacak her adım, gerek turizm eğitimi alan öğrencilerin gerekse sektördeki hizmet kalitesinin yükseltilmesi açısından, son derece önemli ve olumlu bir gelişme olarak kabul görecektir.

Zengin ve Şen'in (2011) "Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Konaklama İşletmelerinde Departman Seçimi Tercihlerinin Belirlenmesi: Bir Örnek Olay Analizi" başlıklı çalışmaları, hem literatürde turizm eğitimi alan son çalışma olması hem de araştırma alanı açısından önem arz etmektedir. Zira bu çalışma, turizm lisans eğitimi alan öğrencilerin cinsiyetlere göre departman bazında kariyer tercihlerini değerlendiren, literatürde rastlanabilmiş tek çalışmadır.

Çalışmanın amacı; dört yıllık turizm eğitimi alan öğrencilerin mezun olduktan sonra konaklama işletmelerinde çalışmaları durumunda, cinsiyete göre bölüm (departman) seçiminde anlamlı bir farkın olup olmadığının ve varsa bu farkın hangi departmanlarda söz konusu olduğunun analiz edilmesidir (Zengin ve Şen, 2011:431). Çalışmada literatürde benzer konularda yapılan çalışmalardan da yararlanıldığı görülmektedir.

Araştırmanın evrenini Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümünde eğitim gören 695 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenin %34'üne denk gelen Basit Tesadüfi Örnekleme yöntemiyle seçilmiş 236 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi seçilmiştir.

Öğrenciler, sınıfları açısından incelendiğinde ankete katılan 4. Sınıf öğrenci sayısının çok düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedeni; Sakarya Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği bölümünde 4. Sınıf öğrencileri, bahar yarıyılıının tamamında iş başı eğitimi kapsamında sektörde staj yapmakta olmalarıdır. Bu öğrencilerin tamamına e-posta yoluyla anketler gönderildiyse de gerek sürenin çok kısıtlı olması, gerekse de öğrencilerin iş başı eğitimindeki yoğun çalışma temposundan dolayı geri dönüş oranı çok düşük olmuştur (Zengin ve Şen, 2011:434).

Bunlara ilaveten, öğrencilerin büyük bir kısmı (%60,6) eğitim gördükleri bölümü isteyerek seçtiklerini belirtmişlerdir. Verilen eğitimin sektörde iş bulabilme ve kariyerlerinde başarılı olabilme konusundaki yeterliliği bakımından ise öğrencilerin %33,5'i aldıkları eğitimi yeterli görürken, %38,6'sı ise yeterli görmemektedir. Buna rağmen öğrencilerin büyük bir kısmı (%60,6) gelecekte kariyerlerinin en üst noktasında, kendilerini genel müdür konumunda görebilmektedirler. Öğrencilerin yaklaşık %70'i ise sınavda almış olduğu puana göre tercih yaptığı ve turizm işletmeciliğinin günümüzde geçerli bir meslek olduğunu düşündükleri için eğitim gördükleri bölümü tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Zengin ve Şen, 2011:434).

Çalışma neticesinde, turizm eğitimi alan öğrencilerin cinsiyet gruplarına göre konaklama işletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Güvenlik Departmanlarında departman tercihlerinde anlamlı fark bulunmuştur. Yani öğrencilerin cinsiyetleri, konaklama işletmelerinde bu departmanları tercihlerinde etkili bir unsurdur. Ortalamalar incelendiğinde, bayanların erkeklere göre İnsan Kaynakları Yönetimi Departmanını daha çok tercih ettikleri, erkeklerin ise bayanlara göre Güvenlik Departmanını daha çok tercih ettikleri anlaşılmaktadır (Zengin ve Şen, 2011:436).

Öğrencilerin mezun olduktan sonra, kısa süre içerisinde iyi bir iş bulabilmeleri ve kariyerlerinde başarılı olabilmeleri için üniversitelerde öğrencilere verilen dersler kadar,

öğrencilerin ilgi ve kişisel becerilerine uygun kariyer hedefleri belirlemeleri ve bu hedeflere ulaşmalarını sağlayacak etkili bir kariyer planı geliştirmeleri hayati bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışmanın, öğrencilerin kariyer planlarını yaparken cinsiyetin de bu konuda önemli bir faktör olduğunun bilinmesi ve kariyer hedeflerinin belirlenmesinde göz önüne alınması gerekliliğini irdelemesi açısından bu konuda yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Zengin ve Şen, 2011:434).

Maliyet ve özellikle de süre kısıtı nedeniyle anket uygulama çalışması Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçların, bu konuda yapılmış olan çalışmalara katkı sağlaması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda, daha geniş örneklem kitlesinden alınacak verilerle ve daha etkin istatistiksel analizlerle bu konuda geneli kapsayan sonuçlara ulaşılabilir. Bu çalışmada, turizm eğitimi alan öğrencilerde cinsiyetin konaklama işletmelerinde departman tercihindeki etkisi analiz edilmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda, yiyecek-içecek işletmeleri ve seyahat işletmelerinde cinsiyetin bölüm tercihleri üzerindeki etkisinin analiz edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir (Zengin ve Şen, 2011:437).

BÖLÜM 3: STAJ UYGULAMALARINDA YAŞANAN SORUNLAR ÜZERİNE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm faaliyetleri, müşteriler (turistler) tarafından koşulsuz memnuniyet beklentisiyle içerisinde yer alınan faaliyetlerdir. Bu beklentiyi taşıyan turistlerle beklentiyi en yüksek düzeyde karşılayarak bunu ticari bir gelire çevirmeye çalışan turistik tesisler bu faaliyetlerin iki önemli unsurunu oluşturmaktadır. Turizmden kişisel bir hareket olarak bahsetmek elbette ki mümkün değildir. Turist bireysel hareket etse de tesis bazında turizm kitlesel bir harekettir. Bu hareketi oluşturan tüm bireylerin kültürleri, demografik özellikleri ve dolayısıyla beklentileri elbette ki farklılık arz etmektedir.

Birçok bireyi aynı anda ve aynı faaliyetler çerçevesinde memnun edebilmek son derece profesyonellik gerektiren bir olgudur. Turistik ürün ve hizmetleri sunan işletmeler bu profesyonelliği ancak nitelikli iş gücü ile sağlayabilmektedir. Nitelikli iş gücü gereksinimi turizm eğitimi veren kurumlarla bu eğitimi alan öğrencileri turizm faaliyetlerinin diğer iki önemli unsuru haline getirmektedir. Öğrenciler açısından böylesi çok yönlü ve olabildiğince karmaşık bir yapının içinde nitelikli iş gücü olarak yer alabilmek, ancak başarılı bir adaptasyon süreciyle mümkün olabilmektedir. Bu süreç de kuşkusuz staj uygulamalarıdır. İçerisinde insan ilişkilerinin en yoğun şekilde yaşandığı ve beklentilerin ve yoğunluğun diğer sektörlerle nazaran hayli yüksek olduğu turizm sektöründe ve sektörün önemli bir unsuru olan staj uygulamalarında bir takım sorunların yaşanması kaçınılmazdır.

Bu araştırmanın amacı, bu sorunları belirlemek, yaşanan sorunları öğrenciler açısından ele alarak sorunlara çözüm önerileri getirmek ve böylece stajların verimliliği ve turizm öğrencilerinin sektörde çalışma isteklerine olumlu katkı sağlamaktır. Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemindeki memnuniyetsizliklerinin belirlenerek, çözüm önerilerinin ortaya konulması, öğrencilerin mezuniyet sonrası sektörde istihdam edilmeleri için yapılması gerekenler hakkında fikir verecektir. Bunun yanı sıra öğrencilerin memnuniyetsizliklerinin belirlenmesi eğitim kurumlarının da eksiklerinin giderilmesini ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesi yönündeki çalışmaları hızlandıracaktır.

Katkı sağlanması istenen bir diğer yön de işletmelerin stajyer öğrencilere bakış açısıdır. Çalışmanın bu bakış açısına dair vereceği ipuçları, turizm işletmeleri açısından da stajyerler konusunda bir farkındalık oluşumuna katkı sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Staj uygulamalarında yaşanan sorunlar, daha önce birçok çalışmada tesisler açısından ve eğitim veren kurumlar açısından ele alınmıştır. Öğrenciler açısından sorunların ele alındığı çeşitli çalışmalar da olmuştur. Bu araştırmalar ortaöğretimden lisansa kadar çeşitli düzeylerde ele alınmıştır. Bu konudaki araştırma evreni oldukça geniş olduğundan tüm bu araştırmalarda örneklem yoluna gidilmiştir.

Araştırma evreni; 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde lisans öğrenimi gören ve staj uygulamasını tamamlamış üçüncü ve dördüncü sınıf turizm öğrencileridir. ÖSYM verilerine göre 2009–2010 eğitim-öğretim yılında üniversitelerin lisans düzeyinde turizm alanında eğitim veren programlara kayıtlı toplam öğrenci sayısı 11.166 kişidir (www.osym.gov.tr). Bu öğrencilerin yaklaşık 5200’ü üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisi olup stajlarını tamamlamış öğrencilerdir. Türkiye genelindeki üniversitenin turizm alanında lisans eğitimi veren programına kayıtlı bu öğrenciler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadırlar.

Evrenin tamamına erişim imkanı olmadığından örneklem yoluna gidilmiş ve turizm alanında lisans eğitimi veren üç üniversitenin toplam beş programı bu araştırmada hedef kitle olarak belirlenmiştir. Bunlar; Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Düzce Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu Rehberlik, Yiyecek-İçecek ve Seyahat İşletmeciliği bölümleridir. Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu bölümlere ayrılmayıp tek program olarak eğitim verdiği için ayrıca bölüm belirtilmemiştir. Araştırmaya dahil edilen okulların staj uygulama şekilleri Tablo:3’te görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya Dahil Edilen Eğitim Kurumlarının Staj Uygulama Şekilleri

Eğitim Kurumu	Sakarya Üniversitesi.	Balıkesir Üniversitesi	Düzce Üniversitesi
Staj Süresi	60 İşgünü + 1 Dönem	60 İşgünü	60 İşgünü
Uygulama Şekli	Ara staj + İşbaşı Eğitim	Yaz Stajı	Yaz Stajı

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları saptamak için literatür taranarak anket formu geliştirilmiştir. Anket formu oluşturulurken Pehlivan (2007), Demirci (2007), Sarı (2007), Tüylüoğlu (2003), Güzel (2006), Yer (2006), Kırlı (2006) ve Taşkın'ın (2006) araştırmalarında başvurdukları anket formlarından yararlanılmıştır. Anket formu demografik faktörleri belirlemeye yönelik "A" bölümü, staj sorunlarını belirlemeye yönelik "B" bölümü ve bu sorunları çözmeye yönelik önerilerin yer aldığı "C" bölümü olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunda yer alan önermeler; öğrencilerin staj dönemleri boyunca çalıştıkları koşullarla ilgili, işverenlerle ilgili, birlikte çalıştıkları işyeri personeliyle ilgili ve eğitim aldıkları kurumla ilgili olarak yaşadıkları sorunları tespitiye yönelik hazırlanmıştır. Üç sayfadan oluşan anket formunda sorunların tespitine yönelik önermeler beşli Likert derecelendirmesine (5; kesinlikle hayır, 4; hayır, 3; kısmen, 2; evet, 1; kesinlikle evet) göre düzenlenmiştir. Çözüm önerilerine yönelik önermeler de yine beşli likert derecelendirmesine (5; kesinlikle katılmıyorum, 4; katılmıyorum, 3; kararsızım, 2; katılıyorum, 1; kesinlikle katılıyorum) göre hazırlanmıştır.

Hedef kitleyi oluşturan 3 üniversiteden Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünde öğrenim görmekte olan toplam 162 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisine anket formu bizzat doldurtulmuş, bu anketlerin 131 adedi analiz için uygun görülmüştür. Anket formu çoğaltılarak diğer iki üniversitenin ilgili bölümlerine posta yoluyla ulaştırılmıştır. Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'ndan dönen 170 anketten 138'i ve Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'ndan dönen 194 anketten 163'ü analiz için uygun görülmüştür. Dolayısıyla, hedef kitleyi oluşturan öğrencilerin % 13'ü değerlendirmeye alınmıştır. Verilerin güvenilirliği (Cronbach alpha) test edilerek ölçeğin güvenilirliği 0,784 olarak bulunmuştur. Bu oran ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilere uygulanan Temel bileşenler (principal component) analizinde, varimax seçeneği kullanılmış ve elde edilen özdeğerlerden (Eigenvalue) birin üzerinde olan veriler değerlendirmeye alınmıştır. Eş kökenliliği 0.500 düzeyinin altında olan 11 değişken değerlendirmeden çıkarılarak, değişken sayısı 24'e indirilmiştir. Daha sonra verilerin güvenilirliği (Cronbach alpha) test edilmiştir. Analiz sonucuna göre ölçeğin

güvenirliliği 0,89 olarak hesaplanmıştır. Bu oran ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (Ural ve Kılıç: 2005: 262). Genel güvenilirlikleri ortaya konulduktan sonra, bağımsız çift örneklem t testi (Independent Samples t) ve tek yön Anova (One Way Anova) testleri uygulanmıştır.

3.4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi

Lisans düzeyindeki turizm öğrencilerinin staj yaparken yaşadıkları sorunların ve çözümlerinin saptanmaya çalışıldığı anket formlarından elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre; araştırmaya katılan 432 öğrenciye ait demografik özellikler şöyledir:

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 50,9'u bayan, % 49,1'i erkektir. Bu sonuca göre cinsiyetlere göre eşit oranlı bir dağılım gerçekleştiği söylenebilir. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde ankete katılan 432 öğrencinin 353'ünün (% 81,7) 20 ila 24 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

	Faktör	Frekans (n)	Dağılım (%)
Cinsiyet	Bayan	220	50,9
	Bay	212	49,1
	Toplam	432	100,0
Yaş grubu	19 ve altı	29	6,7
	20-24	353	81,7
	25-29	43	10,0
	30ve üstü	7	1,6
	Toplam	432	100,0

Öğrencilerin %46,8'inin konaklama işletmelerinde, %23,1'inin yiyecek-içecek işletmelerinde, %24,5'inin ise seyahat işletmelerinde staj yaptıkları tüm bu işletmeler dışında staj yapanların oranının ise %5,6 gibi düşük bir oran olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra konaklama işletmelerinde staj yapan öğrenci sayısının, seyahat ve yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapanların neredeyse toplamına eşittir.

“Staj yaptığımız işletmeyi kim buldu” sorusuna ankete katılan öğrencilerin % 8,3'ü okul, % 6,5'i öğretim elemanları, % 19,2'si aile bireyleri, % 1,6'sı bunların dışındaki kişiler yanıtını vermiştir. Kendim buldum diyenlerin oranı ise % 64,4'tür. Bu verilere göre; öğretim elemanları yardımıyla staj yeri bulanların da okul kanalıyla değil öğretim elemanının kişisel tanışıklık ve çabası ile bunu yaptıkları düşünülürse okul bağlantısı

olmaksızın staj yeri bulan öğrenci oranı % 91,7'dir. Bu da okulların staj uygulamalarına müdahil olmadıkları ve staj uygulamaları için işletmelerle işbirliği yapmadıkları anlamına gelmektedir. Stajlar için okul-işyeri işbirliğinin zayıf olması başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Bu durumda okul, öğrencinin staj için seçtiği işletmenin gerçekten staj yapmaya elverişli olup olmadığını denetleyemez. Öğrencileriyle alakalı bir istek veya öneride bulunamaz. İşletme açısından stajyerlerle alakalı tek bağlayıcılık hukukidir yani kanunlardır. Okul-işletme işbirliğindeki eksiklik “naylon staj” olarak tabir edilen işyerinde uygulama yapmadan sadece staj defteri imzalatma yoluyla staj yükümlülüğünden kurtulma gibi olumsuz davranışlara da zemin hazırlayabilmektedir.

Tablo 5: Staj Yapılan İşletmelerin Faaliyet Konularına Göre Dağılımı

Değişken	Frekans (n)	Dağılım (%)
Konaklama	202	46,8
Yiyecek-içecek	100	23,1
Seyahat	106	24,5
Diğer	24	5,6
Toplam	432	100,0

Tablo 6: Staj Yapılan İşletmelerin Bulunma Yollarına Göre Dağılımı

Değişken	Frekans (n)	Dağılım (%)
Okul yönetimi	36	8,3
Öğretim elemanları	28	6,5
Aile bireyleri	83	19,2
Öğrencinin kendisi	278	64,4
Toplam	432	100,0

İşletmelerde staj eğitimi süresince stajyerlerle ilgilenen ve öğrenme süreçlerini yöneten bir usta öğreticinin bulunmasının stajın verimliliğini arttırdığı bilinen bir gerçektir. Ankete katılan öğrencilerin % 43,5'i staj yaptıkları işletmelerde usta öğreticinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu, öğrencilerin yarıya yakınının, okulun belirlediği işletmeler olmasa da staj konusuna profesyonel yaklaşan işletmeleri staj yeri olarak seçtiklerini göstermektedir.

“İşletmede aldığınız mesleki eğitimi yeterli buluyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin % 31,5'i evet, % 18,5'i de hayır cevabı vermiştir. Geri kalan % 50'si ise uygulamayı kısmen yeterli bulmaktadır. Bu sonuç, uygulama eğitiminin genelde yeterli bulunmakla beraber giderilmesi gereken bazı sorunların bulunduğu ipuçlarını vermektedir.

Öğrencilerin % 53,7'si iş ve işlemleri doğru yapıp yapmadığını sürekli izlendiğini, % 29,4'ü genelde izlenmediğini, % 12,3'ü nadiren izlendiğini, % 4,7'si ise hiç izlenmediğini belirtmiştir.

Tablo 7: Ankete Katılanların Staj Yaptıkları İşyeri Hakkındaki Gözlemleri

Faktör		Frekans (n)	Dağılım (%)
İşletmede staj uygulamasını yaptıran	Usta öğretici	188	43,5
	Diğer personel	244	56,5
	Toplam	432	100,0
İşletmede alınan mesleki eğitimin yeterliliği	Yeterli	136	31,5
	Kısmen	216	50,0
	Yetersiz	80	18,5
	Toplam	432	100,0
İş ve işlemlerin doğru yapıp yapılmadığının kontrol periyodu	Sürekli	232	53,7
	Genellikle	127	29,4
	Nadiren	53	12,3
	Hiçbir zaman	20	4,7
	Toplam	432	100,0

Tablo 8'te ankete katılanların staj sorunlara dair görüşlerine yönelik frekans analizi görülmektedir. Güvenilirlik testi sonrası değerlendirilmeden çıkarılan 11 ifade normal yazı karakteriyle, değerlendirmede kalan ifadelerse **koyu yazı karakterleriyle** belirtilmiştir.

“Koordinatör öğretim elemanı sizinle düzenli olarak görüştü mü?” sorusuna kesinlikle evet cevabı veren öğrencilerin oranı % 28, kesinlikle hayır cevabı veren öğrencilerin oranı % 28,7'dir. Öğrencilerin % 16,7'si evet, % 10,4'ü hayır, % 16,2'si de kısmen cevabı vermiştir. Bu oranlar öğrencinin staj sürecinde okul tarafından izlenip izlenmediğinin ölçüsü sayılabilir. İlk bakışta izlenen ve izlenmeyen öğrencilerin oranları yakın gibi görünse de kesinlikle hayır yerine hayır cevabı veren öğrencilerin bile en az bir kez koordinatör öğretim elemanı ile görüştüğü varsayılırsa, staj dönemi boyunca en az bir koordinatör öğretim elemanı ile görüşen öğrencilerinin oranının % 70'in üzerinde olduğu sonucuna varılabilir. Stajın verimliliği ve okul yönetimi tarafından doğru değerlendirilebilmesi için bu oranın % 100 olması beklenmektedir. Zira her stajyer öğrencinin bir koordinatör öğretim elemanının gözetiminde bulunma zorunluluğu vardır.

Tablo 8: Ankete Katılanların Staj Sorunlara Dair Görüşlerine Yönelik Frekans Analizi

İFADELER		Kesinlikle evet	Evete	Kısmen	Hayır	Kesinlikle hayır
		1	2	3	4	5
1. Koordinatör öğretim elemanı sizinle staj süresince düzenli olarak görüştü mü?	n	121	72	70	45	124
	%	28,0	16,7	16,2	10,4	28,7
2. İşyerinde rotasyon sağlandı mı?	n	65	131	152	43	41
	%	15,0	30,3	35,2	10,0	9,5
3. Stajyerler işyerinde ucuz işgücü olarak mı görülüyordu?	n	128	151	98	39	16
	%	29,6	35,0	22,7	9,0	3,7
4. İş yerinde ayak işlerinde kullanıldınız mı?	n	79	130	118	58	47
	%	18,3	30,1	27,3	13,4	10,9
5. Hazırlanan staj raporları sizce staj sürecini tam olarak yansıtıyor mu?	n	59	113	163	56	41
	%	13,7	26,2	37,7	13,0	9,5
6. İş yerinde personelle aynı imkanlardan faydalanabiliyor muydunuz?	n	92	131	129	58	22
	%	21,3	30,3	29,9	13,4	5,1
7. Koordinatör öğretim elemanı iş yerine gelince sizinle görüşüyor muydu?	n	40	95	119	48	130
	%	9,3	22,0	27,5	11,1	30,1
8. İş yerinde sözlü hakarete uğradığınız oldu mu?	n	29	63	108	63	169
	%	6,7	14,6	25,0	14,6	39,1
9. İş yerinde çalışan stajyerler arasında ayırım yapılıyor muydu?	n	37	91	115	77	112
	%	8,6	21,1	26,6	17,8	25,9
10. Staj süresinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	n	104	104	138	52	34
	%	24,1	24,1	31,9	12,0	7,9
11. Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?	n	72	108	157	62	33
	%	16,7	25,0	36,3	14,4	7,6
12. İş yerinde stajyer olarak değil de kadrolu personel gibi mi çalıştınız?	n	93	101	121	59	58
	%	21,5	23,4	28,0	13,7	13,4
13. Aynı işyerinde fazla stajyer çalıştığı için yığılma olup da bu sizin öğrenmenizi etkiledi mi?	n	37	91	114	66	124
	%	8,6	21,1	26,4	15,3	28,7
14. Okulda öğrendiğiniz bilgileri işyerinde uygulayabildiniz mi?	n	42	117	130	86	57
	%	9,7	27,1	30,1	19,9	13,2
15. İş yerinin sosyal imkanlarından yararlanamamak stajınızı olumsuz etkiledi mi?	n	58	124	136	57	57
	%	13,4	28,7	31,5	13,2	13,2
16. Sürekli olarak aynı işleri yapmak sizi stajdan soğuttu mu?	n	100	93	128	74	37
	%	23,1	21,5	29,6	17,1	8,6
17. İş yerindeki yoğun çalışma temposu sektörde çalışma isteğinizi olumsuz etkilediği mi?	n	74	128	124	60	46
	%	17,1	29,6	28,7	13,9	10,6
18. Mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmayı düşünür müsünüz?	n	72	119	155	45	41
	%	16,7	27,5	35,9	10,4	9,5
19. Sizce turizm sektörü kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör müdür?	n	76	122	143	54	37
	%	17,6	28,2	33,1	12,5	8,6
20. İşletme çalışanları ile sorunlar yaşadınız mı?	n	36	93	124	88	91
	%	8,3	21,5	28,7	20,4	21,1
21. Staj, okuldaki öğrendiklerinize uygun bilgi ve beceri kazandırdı mı?	n	72	103	159	69	29
	%	16,7	23,8	36,8	16,0	6,7

Anket verilerine göre öğrencilerin %80'i birden fazla departmanda çalışabilme olanağı bulmuştur. Stajyerlerin işi bütünüyle öğrenebilmeleri için bütün departmanlarda çalışma ve o departmanın işleyişini öğrenmeleri gerekir. İşletmede tek yönlü olarak stajını tamamlamış bir öğrencinin uygulama eğitimini tam anlamıyla tamamladığı söylenemez.

Staj raporunun staj sürecini tam olarak yansıtmadığına dair sorulan soruya verilen cevaplar, bu konunun stajla ilgili en büyük sorunlardan birini teşkil ettiğini göstermektedir. Öğrencilerin sadece % 13,7'si bu soruya kesinlikle evet yanıtı vermiştir. % 26'sının cevabı evet, % 37,7'sinin kısmen, % 13'ünün hayır ve % 9,5'inin cevabı kesinlikle hayır olmuştur. Genel eğilim staj raporlarının staj sürecini tam olarak yansıtamadığı yönündedir.

Ankete katılan öğrencilerin % 21,3'ü personelle bire bir aynı imkanlardan yararlanabildiklerini belirtmiştir. % 30,3'lük bir kesim de büyük oranda personelle eşit şartlardan faydalanabilmiştir. Büyük oranda yararlananlarla bire bir yararlananlar arasındaki en büyük fark ücrettir. Bire bir eşit imkanlara sahip olduğunu belirten öğrencilerin staj süresince de normal çalışan olarak sigortalandıkları ve ücretlendirildikleri anlaşılmıştır. İşletmelerin bunu yapmalarının en büyük sebebi kalifiye eleman sıkıntısı çekmeleridir. Stajyer olarak çalışmaya başlayanların teorik altyapıya da sahip oldukları için çoğu kez müşteri memnuniyeti sağlamak ve verimli çalışmakta daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Ayrıca sezon içinde staj yönetmeliğinin gerektirdiği çalışma saatlerine bağlı kalmak da pek mümkün değildir.

İşverenler stajyerler de dahil tüm personeli sezon içinde en uzun süre ve en yüksek verimlilikle çalıştırmak istemektedirler. Stajyerleri çalıştırmak normal ücretle dahi olsa daha karlıdır. Çünkü sezonluk iş gören istihdam edip çıkarmak zaman zaman iş hukuku açısından birtakım problemler doğurabilmektedir. Oysa stajyer sezon bitiminde okuluna dönmekle yükümlü olduğu için çıkışla ilgili bir sorun yaşanmayacağı neredeyse kesindir. Diğer taraftan da staj süresi çoğu zaman sezonun tamamını kapsamamaktadır. Stajyer öğrenciyi staj bittikten sonra da sezon sonuna kadar, hatta diğer resmi tatiller ve ileriki sezonlarda da çalıştırabilmek için bu gibi ücret politikaları benimsenmektedir. Öğrencilerin % 29,9'u personelin haklarından ancak bir kısmından yararlanabildiklerini, % 13,4'ü yararlanamadıklarını, % 5,1'i ise mağduriyet derecesinde yararlanamadıklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin % 87'si stajyerlerin işyerlerinde ucuz iş

gücü olarak görüldüğünü düşünmekte ve yarısından fazlası personelle stajyer arasında ayırım yapıldığını belirtmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin% 48,4'üne göre staj süresi yeterlidir. Geri kalan % 51,6'lık kesim ise bu süreyi çeşitli düzeylerde yetersiz görmektedir. Öğrencilerin % 66'sı öğrendiklerini uygulama imkânı bulduğunu, % 76'sı işletmede kazandığı bilgi ve becerinin okulda öğrendikleriyle örtüştüğünü söylemektedir. Bu ifadelerden ankete katılanların verdiği cevapların tutarlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Fakat stajın teorik bilgiyi pratiğe çevirme süreci olduğu düşünülürse bunun düşük bir oran olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin % 80'e yakını turizmin kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör olduğunu düşünmekte ve yine aynı oranda öğrenci kariyer planlamasını turizm üzerine yapabileceğini belirtmektedir. Staj uygulamasını tamamlamış öğrencilerin dörtte üçü ayak işlerinde de kullanıldıklarını ifade etmiş, yarıya yakını ise sözlü hakarete dahi uğradıkları iddiasında bulunmuştur. Elde edilen verilere göre ankete katılan öğrencilerin büyük bölümü (% 75), kendilerini sektörden soğutan yegane unsurun yoğun çalışma temposu olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 9'te ankete katılanların çözüm önerilerine dair görüşlerinin frekans analizi yer almaktadır. Çözüm önerilerine dair yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin %60'ının staja başlamadan önce öğrenciye okul tarafından yeterli bilgi verilmesi gerektiğine kesinlikle katıldığı görülmektedir. Hatta bu oran katılıyorum diyenlerle birlikte %80'e çıkmaktadır. Buradan, öğrencinin okuldaki işlemlere dair aldığı eksik bilgiyle staja başladığında beklentisinden çok farklı bir ortamla karşılaştığı ve uzun süre adaptasyon sorunu yaşadığı sonucuna varılabilir. Zira öğrencilerin yaklaşık % 70'i staj öncesi uyum kursu uygulanması gerektiğine inanmaktadır.

Stajyerlerin tüm departmanda çalıştırılması gerektiği önermesine verilen cevaplar kesinlikle katılıyorum (% 37) ve katılıyorum (% 30) arasında dengeli şekilde dağılmış ve önerme genel olarak desteklenmiştir. "Kesinlikle katılıyorum" cevabının yoğunlaştığı (% 46) bir önerme de personelin stajyerlere özel işlerini yaptırmasının yasaklanması yönündedir. Kararsızlar dışında bu önermeye katılmayan ve kesinlikle katılmayanların toplam oranı sadece %14'tür. Bu sonuç, işyerlerinde stajyerlerle personele farklı muamele edildiğini destekler niteliktedir.

Tablo 9: Ankete Katılanların Çözüm Önerilerine Dair Görüşlerinin Frekans Analizi

İFADELER		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
		1	2	3	4	5
1. Staja başlamadan önce öğrenciye okul tarafından yeterli bilgi verilmeli	n	256	93	67	6	10
	%	59,3	21,5	15,5	1,4	2,3
2. Staja başlamadan belli bir uyum kursu uygulanmalı	n	130	168	89	33	12
	%	30,1	38,9	20,5	7,6	2,8
3. Stajyerlerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli	n	153	122	116	34	7
	%	35,4	28,2	26,9	7,9	1,6
4. Stajyerlerin tüm departmanlarda yeterince çalışmaları sağlanmalı	n	160	131	80	44	17
	%	37,0	30,3	18,5	10,2	3,9
5. Personelin, özel işlerini stajyerlere yaptırması yasaklanmalı	n	197	98	84	38	15
	%	45,6	22,7	19,4	8,8	3,5
6. Müfredat tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli	n	180	110	100	28	14
	%	41,7	25,5	23,1	6,5	3,2
7. Öğrenciler işyerlerine yerleştirilirken not ortalamaları göz önünde bulundurulmalı	n	74	77	144	81	56
	%	17,1	17,8	33,3	18,8	13,0
8. Beceri eğitimi öğretim döneminde de belli günlerde devam etmeli	n	102	141	105	55	29
	%	23,6	32,6	24,3	12,7	6,7
9. Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka işyerinde görüşmeleri sağlanmalı	n	176	130	96	23	7
	%	40,7	30,1	22,2	5,3	1,6
10. Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az %50 olmalı	n	201	123	80	21	7
	%	46,5	28,5	18,5	4,9	1,6
11. İşyerinde çalışan personele stajyer öğrencilere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli	n	165	122	111	28	6
	%	38,2	28,2	25,7	6,5	1,4
12. İşletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli	n	129	138	118	34	13
	%	29,9	31,9	27,3	7,9	3,0
13. İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmelerine imkân tanınmalı	n	195	95	93	39	10
	%	45,1	22,0	21,5	9,0	2,3
14. Öğrenciye müfredata göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemeli	n	115	142	119	40	16
	%	26,6	32,9	27,5	9,3	3,7
15. Personele stajyerlerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli	n	117	144	125	34	12
	%	27,1	33,3	28,9	7,9	2,8
16. Koordinatör öğretim elemanlarının işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı	n	110	158	106	45	13
	%	25,5	36,6	24,5	10,4	3,0
17. Okulda belli bir seviyeye (eğitim) ulaşmayan öğrenciler işyerlerine gönderilmemeli	n	102	98	138	52	42
	%	23,6	22,7	31,9	12,0	9,7

Öğrencilerin işyerlerine yerleştirilirken not ortalamalarına bakılması ve belli düzeye gelememiş öğrencilerin uygulama eğitiminin başlatılmaması önermeleri ankete katılan öğrenciler tarafından yeterli desteği alamamıştır. Her iki önermede %30'un üzerinde bir kesimin kararsız kalması dikkat çekicidir. Bu iki önerme dışındaki tüm önermeler

ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlası tarafından desteklenmektedir. İlgi çekici bir noktada şudur: Çözümüne dair önermelerin tamamında yaklaşık %20 oranında bir kararsız kesim mevcuttur. Bunun üç sebebi olabilir:

1. Bu öğrenciler çözüme yönelik düşünmeye vakit ayırmaktan kaçınmışlardır.
2. Problemlerin herhangi bir yolla çözülemeyecek kadar karmaşık ve kanıksanmış olduğunu düşünmektedirler.
3. Ankette yer alan çözüme yönelik önermeler doğru saptanamamıştır.

Sebebin bu üçünden hangisine daha yakın olduğu yapılacak olan diğer analizler sonucunda büyük ölçüde ortaya çıkacaktır.

Tablo 10: “Independent Sample T Test” Sonuçlarına Göre Cinsiyetler Arasında Anlamlı Farklılık Olan İfadeler

İ F A D E L E R	p	t	p (2-tailed)	Ortalama Farklılık
B5. Staj raporları staj sürecini tam olarak yansıtıyor mu?	0,026	-2,374	0,018	-0,256
B11. Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?	0,003	,353	0,721	0,038
B12. İş yerinde kadrolu personel gibi mi çalıştınız?	0,010	-2,072	0,039	-0,259
C1. Staja başlamadan önce öğrenciye okul tarafından yeterli bilgi verilmeli.	0,013	-2,047	0,041	-0,187
C3. Stajyerlerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli.	0,039	-2,855	0,005	-0,282
C4. Stajyerlerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı.	0,010	-3,763	0,000	-0,408
C5. Staj yerinde personelin özel işlerini yaptırması yasaklanmalı.	0,024	-2,788	0,006	-0,306
C6. Müfredat günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli.	0,007	-3,843	0,000	-0,400
C11. Personele stajyerlere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli.	0,013	-3,280	0,001	-0,317
C13. Stajda başarılı olan öğrencilerin iş yerinde kalabilmelerine imkan sağlanmalı.	0,002	-3,950	0,000	-0,417
C14. Stajyerlere müfredata göre eğitim yaptırmayan iş yerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemeli.	0,031	-1,902	0,058	-0,197
C15. Personele stajyerlerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli.	0,002	-2,537	0,012	-0,250

Frekans analizinden sonra ifadeler arasında cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla cinsiyetlere göre independent sample t testi yapılmıştır. Yapılan testin sonuçları Tablo 10’da belirtilmiştir.

Yapılan t testine göre erkek katılımcıların, staj raporlarının staj sürecini tam olarak yansıttığına olan inancı kadın katılımcılarınkine nazaran daha zayıf. Bu sonuç doğrultusunda kadın katılımcıların staj raporu hazırlama konusunda erkeklerden daha hassas olduğu söylenebilir.

“Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?” sorusuna erkeklerin olumlu yanıt verme oranı daha fazladır. Kadınların daha hassas ve daha zayıf olduğu varsayımıyla bütün sektörlerde erkeklere kadınlardan bir nebze daha fazla yüklenildiği bilinen bir gerçektir. Bu durumun turizm sektöründe de böyle olması şaşırtıcı bir durum değildir. Cinsiyetler arası anlamlı farklılığa neden olan bir diğer ifade de “İşyerinde kadrolu personel gibi mi çalıştınız?” olmuştur. Bu soruya kadınlar daha olumlu cevap vermişlerdir. Yani erkekler staj sürecini kadınlara göre daha eğitime yönelik geçirebilmiştir. Kadınlarsa bu süreci daha çok işe yönelik olarak geçirmişlerdir. Erkeklerin iş yükünden daha çok şikayet ettikleri bir durumda kadınların daha işe yönelik çalıştıkları sonucu normal bir sonuç değildir. Muhtemelen bu sonuç iki cinsiyet grubundan birindekilerin soruyu normalden farklı algılamasıyla ilgilidir.

Analiz sonuçlarına göre kadınlar staja başlamadan önce okul tarafından öğrencilere yeterli bilgi verilmesi gerektiğini erkeklerden daha fazla savunmaktadır. Demek ki erkekler çalışma hayatına daha hızlı adapte olabilmektedir.

Bir başka farklılık gösteren ifade de bakanlık tarafından işyerlerinin denetlenmesiyle ilgilidir. Kadınların denetimin gerekliliğine olan inancı erkeklere nazaran daha fazladır. Bunun iki sebebi olduğu düşünülebilir. Bu sebeplerden birincisi kadınların daha kuralcı oluşudur. Diğeri ise kadınların olumsuzluklara karşı hassasiyetleridir.

Kadın katılımcıların “stajyerlerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı” önermesine verdikleri cevap da erkeklere göre daha olumludur. Bu, kadınların işi tüm yönleriyle öğrenme hassasiyetlerinin erkeklerden daha fazla olduğunu göstermektedir.

Personelin özel işlerini stajyerlere yaptırmasının yasaklanması, müfredatın günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi, personele stajyerlere nasıl davranılacağına dair seminer verilmesi ve beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerlerinde kalabilmelerine imkan verilmesi konularına da kadınlar erkeklerden benzer oranlarda

daha olumlu yaklaşmaktadırlar. Demek ki erkek öğrenciler mevcut durumdan ve çalışma şartlarından kadınlara göre daha memnundurlar.

Müfredata uygun eğitim vermeyen işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemeli ve personele stajyerlerin eğitim için işyerinde buldukları ve personel olmadıkları bildirilmeli önermelerine de kadınların daha olumlu yanıt vermişlerdir. Bu sonuç kadınların stajların daha verimli olması için çeşitli düzenlemeler yapılması gerektiğine olan inançlarının daha yüksek olduğunun ve beceri eğitiminde içinde buldukları şartlarla ilgili olarak daha hassas davrandıklarının göstergesidir.

Anket sonuçlarının değerlendirildiği bir başka analiz de yaş gruplarına göre oneway Anova testidir. Bu test sonucu elde edilen bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Yaş Gruplarına Göre Bağımlı Değişkenlerin One way Anova Testi

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER	KARŞILAŞTIRILAN YAŞ GRUPLARI		ORTALAMA FARKLILIK	STANDART HATA	ANLAMLILIK
	25-29	20-24			
B5. Hazırlanan staj raporları sizce staj sürecini tam olarak yansıtıyor mu?	25-29	20-24	0,543*	0,181	0,030
B19. Sizce turizm sektörü kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör müdür?	20-24	30 ve üstü	-1,237*	0,439	0,049
C4. Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı.	25-29	30 ve üstü	-1,355*	0,461	0,036
C10. Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az % 50 olmalı.	30 ve üstü	25-29	1,136*	0,397	0,044
C13. İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin iş yerinde kalabilmelerine imkan sağlanmalı.	19 ve altı	25-29	0,761*	0,264	0,042

“Hazırlanan staj raporları sizce staj sürecini tam olarak yansıtıyor mu?” sorusuna verilen cevaplarda özellikle 25-29 ile 20-24 yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. 20-24 yaş grubunun verdiği cevaplar 25-29 yaş grubuna göre “kesinlikle evet” noktasına daha yakındır.

“Sizce turizm sektörü kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör müdür?” ifadesinde ise 20-24 yaş grubunun verdiği cevapların, kayda değer bir anlamlılık oluşturacak biçimde 30 ve üstü yaş grubundan daha olumlu yanıt verdiği gözlenmektedir.

Bilindiği gibi turizm sektörü mevsimsellik arz eden, sezon olarak tabir ettiğimiz dönemlerde aşırı hareketliliğin yaşanmasına karşın sezon dışında çok fazla durağanlığın yaşandığı bir sektördür. Demek ki insanlar belli bir yaştan sonra daha hareketsiz ve daha tek düze meslekleri tercih etmektedir.

Yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığa neden olan bir diğer ifade de ‘stajyer öğrenciler tüm departmanlarda çalışmasının sağlanması’ önermesidir. Bu önerme 20-29 ile 30 ve üstü yaş grupları arasından anlamlı bir görüş ayrılığına sebep olmuştur. 25-29 yaş grubu ağırlıklı olarak, stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda çalışmasının sağlanması gerektiğini düşünürken 30 ve üzeri yaş grubu ise bu fikre tam olarak katılmamaktadır. Büyük olasılıkla bu sonuç, belli bir yaştan sonra insanların bir konuda uzmanlaşmak gerektiğini düşünmesiyle alakalıdır.

İlginç bir farklılık da ücret konusunda göze çarpmaktadır. ‘Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az %50 olmalı’ önermesine 30 ve üstü yaş grubu 25-29 yaş grubuna göre daha soğuk yaklaşmıştır. Bu oldukça ilginç bir sonuçtur. Belli bir yaştan sonra geçim endişesinin artmasından dolayı tam tersi bir sonucun doğması daha muhtemel gözükmekteyken böyle bir sonuçla karşılaşmak gerçekten ilginçtir.

‘Beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin iş yerinde kalmalarına imkan sağlanmalı’ önermesinde de 19 ve altı yaş grubu ile 25-29 yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık meydana gelmiştir. İş yerinde kalabilme konusuna 25-29 yaş grubu 19 ve altı yaş grubunda daha sıcak bakmaktadır. Bunu da ilerleyen yaşlarda geçim ve kariyer endişesinin artmasına bağlamak mümkündür.

Uygulanan bir diğer analiz de staj yapılan yere göre one way Anova testidir. Bu test sonucu elde edilen veriler Tablo 12’de gösterilmiştir. Staj yapılan işletmelerin faaliyet konuları ele alındığında yaşanan sorunlar arasında anlamlı bir farklılık göze çarpmasa da çözüm önerileri konusunda anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bir başka deyişle turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm işletmelerde benzer staj problemleri yaşanmakta iken çözüm önerileri faaliyet konularına göre değişkenlik arz etmektedir.

Tablo 12: Staj Yapılan Yere Göre Bağımlı Değişkenlerin One way Anova Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Karşılaştırılan sektörler		Ortalama Farklılık	Standart Hata	Anlamlılık
C3. Stajyerlerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli.	Konaklama	F&B	-0,484*	0,125	0,002
C4. Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı.	Konaklama	F&B	-0,554*	0,137	0,001
C5. Personelin stajyerlere özel işlerini yaptırması yasaklanmalı.	F&B	Konaklama Seyahat Diğer	0,817* 0,446* 0,717*	0,135 0,154 0,251	0,000 0,040 0,044
C6. Müfredat tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli.	Konaklama	F&B	-0,668*	0,130	0,000
C10. Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az % 50 olmalı.	Konaklama	F&B	-0,342*	0,120	0,044
C11. Personele, stajyerlere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli.	Konaklama	F&B	-0,459*	0,122	0,003
C12. Staj sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli.	Konaklama	F&B	-0,411*	0,128	0,017
C13. Stajda başarılı olan öğrencilerin iş yerinde kalabilmelerine imkan sağlanmalı.	Konaklama	F&B Seyahat	-0,593* -0,412*	0,133 0,130	0,000 0,020
C14. Stajyerlere müfredata göre eğitim yaptırmayan iş yerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli.	Konaklama	F&B	-0,416*	0,130	0,017
C15. Personele, stajyerlerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli.	Konaklama	F&B	-0,426*	0,124	0,009
C16. Koordinatör öğretmenlerin işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı.	Konaklama	F&B Seyahat	-0,406* -0,359*	0,127 0,125	0,018 0,042

“Stajyerlerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli” önermesine konaklama işletmelerinde staj yapan katılımcılar, yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapanlardan daha olumlu yaklaşmaktadır. Bu sonuca göre konaklama tesislerinde staj yapan katılımcılar daha fazla problemle karşılaşmaktadır. Bunu, konaklama işletmelerinde verilen hizmetlerin daha kapsamlı ve daha komplike olmasına ve hizmet çeşitliliğinin beraberinde sorun çeşitliliğini de getirmesine bağlamak mümkündür.

“Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı” önermesinde de konaklama işletmelerinde staj yapan katılımcılarla yiyecek-içecek işletmelerinde staj

yapanlar arasında anlamlı bir fikir ayrılığının olduğu gözlenmiştir. Konaklama işletmelerinde staj yapan katılımcılar tüm departmanlarda çalışma fikrine daha sıcak bakarken yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapanlar aynı fikirde değildir. Konaklama işletmelerinde tüm departmanlarda çalışmak hem staj sürecini renklendirecek hem de stajyerin “otelcilik” alanın her boyutuna hakim olmasını sağlayacaktır. Oysa yiyecek - içecek işletmelerinde lisans öğrencisi stajyerler genelde servis yada kasada görevlendirilmektedirler. Bunun dışında mutfakta, örneğin aşçı yardımcısı olarak çalışabilirler ki bu başlı başına bir uzmanlık alanıdır ve direk bu konuyla ilgili bölümler mevcuttur ve bu departmanda ilgili bölümlerin öğrencileri çalışabilir. Bir başka departman da bulaşık ve temizlik işlerini kapsamaktadır ve lisans öğrencileri bu pozisyonda çalışmak istemez.

“Personelin stajyerlere özel işlerini yaptırması yasaklanmalı” önermesinde herkesin hemfikir olması beklenirken ilginç bir sonuçla karşılaşmıştır. Yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapan katılımcılar hem konaklama işletmelerinden, hem seyahat işletmelerinden, hem de diğer işletmelerden daha olumsuz cevaplar vermişlerdir. Özellikle yiyecek-içecek ile konaklama işletmelerinde staj yapan katılımcıların görüşleri arasında bariz fark vardır. Öğrencilerin beceri eğitimi için gittiği bir işletmede personelin özel işlerini yapmaktan hoşlanmasının mümkün olamayacağını düşünürsek bunun bir tek sebebi olabilir: Yiyecek-içecek işletmelerinin yapısı diğer turizm işletmelerinden farklı olarak personelin özel işlerini gördürebilmesi için uygun ortam oluşturmamaktadır. Zaten böyle bir sıkıntı yaşanmadığı için çözüme yönelik bir tedbir almaya da gerek görülmemiştir.

“Müfredat gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli”, “Personele, stajyerlere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli”, “Staj sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli”, “Stajyerlere müfredata göre eğitim yaptırmayan iş yerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli”, “Personele stajyerlerin eğitim amacıyla işyerinde bulunduğu ve personel olmadıkları bildirilmeli” önermelerinde de konaklama tesislerinde staj yapan katılımcılar benzer oranlarda yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapanlardan daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Bu sonuçlar, konaklama işletmelerinde yaşanan staj sorunlarının diğer

işletmelerde özellikle de yiyecek-içecek işletmelerinde yaşanan sorunlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

Stajyerlere verilen ücretin daha fazla olması gerektiği konusunda dahi konaklama işletmeleriyle yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapan katılımcıların verdiği cevaplar arasında anlamlı farklılık gözlenmektedir. Yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapan katılımcılar, staj sürecinde aldıkları ücreti konaklama işletmelerinde staj yapanlara kıyasla yeterli bulmaktadır. Tabii ki bu sonuçta, yiyecek-içecek işletmelerinde bahşiş konusunun daha yaygın ve daha işlevsel olmasının rolü de büyüktür.

Stajda başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmeleri konusunda konaklama işletmelerinde staj yapan katılımcılar hem yiyecek-içecek, hem de seyahat işletmelerinde staj yapanlara oranla daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Konaklama işletmelerinde staj yapanların daha çok problemle karşılaşmalarına karşın işletmede kalma isteklerinin daha yüksek olması zor elde edilen bilgi ve becerinin bir getirisinin olması gerektiği düşüncesi yada konaklama tesislerinde staj yapanların turizmde kariyer yapmaya daha yatkın olması şeklinde yorumlanabilir.

“Koordinatör öğretim elemanlarının işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmesi sağlanmalı” önermesine de konaklama işletmelerinde staj yapanların hem yiyecek-içecek hem de seyahat işletmelerinde staj yapanlardan daha olumlu cevap verdiği gözlenmektedir. Bu konuda da konaklama işletmelerinde staj yapanlarda bir tatminsizlik söz konusudur.

Genel olarak konaklama tesislerinde staj yapan katılımcılar tüm önermelere diğer işletmelerde staj yapanlardan daha olumlu yanıt vermişlerdir. Bu da konaklama işletmelerinde gerek müfredatla ilgili, gerek personelle ilgili, gerek okulla ilgili ve gerek diğer konularda daha fazla problem yaşandığının göstergesidir.

Son olarak veriler, öğrencilerin eğitim gördükleri kurumlara göre One way Anova Testine tabi tutulmuştur. Tablo 13’da bu testin sonuçları görülmektedir. Özellikle Balıkesir Üniversitesi bünyesine turizm eğitimi alan lisans öğrencilerine ait veriler birçok noktada Sakarya ve Düzce Üniversitelerinin öğrencilerinin verileriyle anlamlı farklılıklar oluşturmaktadır.

Tablo 13: Eğitim Alınan Kuruma Göre One Way Anova Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Karşılaştırılan Okullar		Ortalama Farklılık	Standart Hata	Anlamlılık
	Sakarya	Balıkesir			
Staj yapılan işyerinin sektörü	Sakarya	Balıkesir	-0,338 [*]	0,112	0,011
Staj yapılan işletmeyi bulan	Balıkesir	Sakarya	-0,384 [*]	0,110	0,003
		Düzce	-0,316 [*]	0,109	0,015
İş yerinde personel ile aynı imkanlardan faydalanabiliyor muydunuz?	Balıkesir	Sakarya	0,458 [*]	0,130	0,002
		Düzce	0,321 [*]	0,128	0,044
Staj süresinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Balıkesir	Sakarya	0,759 [*]	0,136	0,000
		Düzce	0,537 [*]	0,134	0,000
Turizm kariyer yapılabilecek bir sektör müdür?	Sakarya	Balıkesir	-0,439 [*]	0,135	0,005
Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?	Sakarya	Düzce	-0,338	0,137	0,050
Stajyer öğrencilerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli.	Balıkesir	Sakarya	0,637 [*]	0,117	0,000
		Düzce	0,439 [*]	0,116	0,001
Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı.	Balıkesir	Sakarya	0,651 [*]	0,129	0,000
		Düzce	0,587 [*]	0,128	0,000
Personelin özel işlerini stajyerlere yaptırması yasaklanmalı.	Balıkesir	Sakarya	0,520 [*]	0,132	0,000
		Düzce	0,408 [*]	0,130	0,008
Müfredat tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli.	Balıkesir	Sakarya	0,591 [*]	0,125	0,000
		Düzce	0,538 [*]	0,123	0,000
Öğrenciler iş yerlerine yerleştirilirken not ortalamaları göz önünde bulundurulmalı.	Balıkesir	Sakarya	-0,505 [*]	0,145	0,003
Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka iş yerinde görüşmeleri sağlanmalı.	Balıkesir	Sakarya	-0,241	0,114	0,110
		Düzce	-0,503 [*]	0,113	0,000
Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az % 50 olmalı.	Balıkesir	Sakarya	0,556 [*]	0,113	0,000
		Düzce	0,296 [*]	0,111	0,030
Personele, stajyer öğrencilere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli.	Balıkesir	Sakarya	0,669 [*]	0,114	0,000
		Düzce	0,526 [*]	0,112	0,000
Staj sırasında, müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli.	Balıkesir	Sakarya	0,482 [*]	0,121	0,000
		Düzce	0,403 [*]	0,120	0,004
Stajda başarılı olan öğrencilerin iş yerinde kalabilmelerine imkan sağlanmalı.	Balıkesir	Sakarya	0,865 [*]	0,122	0,000
		Düzce	0,768 [*]	0,121	0,000
Öğrenciye müfredata göre eğitim yaptırmayan iş yerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemeli.	Balıkesir	Sakarya	0,381 [*]	0,125	0,010
		Düzce	0,353 [*]	0,123	0,017
Personele, beceri eğitimi yapan öğrencilerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli.	Balıkesir	Sakarya	0,589 [*]	0,117	0,000
		Düzce	0,473 [*]	0,115	0,000
Koordinatör öğretmenlerin işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı.	Balıkesir	Sakarya	0,401 [*]	0,122	0,005
		Düzce	0,327 [*]	0,120	0,026

Tüm öğrencilerin staj yapmak için daha çok konaklama işletmelerini tercih etmeleriyle birlikte Balıkesir Ünv. öğrencilerinin yiyecek-içecek işletmelerine eğilimi özellikle Sakarya Ünv. öğrencilerine göre anlamlı biçimde daha fazladır. Bu farklılık muhtemelen, bundan sonra değerlendirilecek olan verilerin farklılıklarının temel nedenlerinden biri durumundadır.

Elde edilen veriler incelendiğinde Sakarya Ünv. öğrencilerinin, işletmelerde personele sunulan imkanlardan Balıkesir Ünv. öğrencilerine göre daha yüksek derecede faydalanabildikleri görülmektedir. Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri staj sürelerinin yeterli olduğunu düşünürken Balıkesir Ünv. öğrencileri anlamlı farklılık oluşturacak biçimde daha olumsuz düşünmektedir.

Sakarya Ünv. öğrencileri turizmin kariyer yapılabilecek bir sektör olduğu konusunda Balıkesir Ünv. öğrencilerine göre çok daha olumlu düşünmektedir. Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri, staj yaptıkları işletmelerde kalabilmeyi de Balıkesir Ünv. öğrencilerine göre daha fazla arzulamaktadır. Sakarya Ünv. öğrencilerinin iş yükü noktasında da Düzce Ünv. öğrencilerine göre daha az muzdarip oldukları görülmektedir.

Balıkesir Ünv. öğrencilerinin, işletmelerin işbaşı eğitimi konusunda Bakanlık tarafından denetlenmesi ve müfredata uygun eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemesi gerekliliğine inancı hem Sakarya hem de Düzce Ünv. öğrencilerine göre anlamlı farklılık oluşturacak şekilde daha zayıftır. .

Balıkesir Ünv. öğrencileri, departmanlar arası rotasyonu Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencilerine göre daha az gerekli bulmaktadır. Bunun sebebi muhtemelen Balıkesir Ünv. öğrencilerinin daha az departmana sahip olan yiyecek-içecek işletmelerine olan eğilimleridir.

Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri, staj yapılan işyerlerindeki personelin stajyerlere özel işlerini yaptırmasından, Balıkesir Ünv. öğrencilerine göre daha fazla şikayetçidirler. Bunun da sebebi bir önceki farklılıkta olduğu gibi Balıkesir Ünv. öğrencilerinin yiyecek-içecek işletmelerini daha fazla tercih etmeleri olabilir. Yiyecek-içecek işletmelerinde yapı daha sade, işler daha rutindir. Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencilerinin, staj yapılan işyerlerinde çalışan personele, stajyerlere nasıl davranılacağına dair seminer verilmesi ve stajyerlerin eğitim için işyerinde

bulduklarının telkin edilmesi gerektiğine olan inançlarının Balıkesir Ünv. öğrencilerinininkinden daha yüksek olması da aynı sebebe bağlanabilir.

Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri ağırlıklı olarak, müfredatın tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi gerektiğini, dolayısıyla yetersiz olduğunu savunmaktadır. Balıkesir Ünv. öğrencileri ise bu konuda daha ılımlıdır. Sakarya Ünv. öğrencileri “öğrenciler işbaşı eğitimine gönderilirken not ortalamaları dikkate alınmalı” fikrine genel olarak katılmazken, Balıkesir Ünv. bunu farklı anlamlılık oluşturacak şekilde daha gerekli görmektedir.

Balıkesir Ünv. öğrencileri, koordinatör öğretim elemanının işyerinde stajyerlerle görüşmesini de anlamlı farklılık oluşturacak şekilde Düzce Ünv. öğrencilerinden daha gerekli görmektedir. Buradan, Düzce Ünv. öğrencilerinin koordinatör öğretim elemanlarıyla daha düzenli görüşme imkanı bulduğu sonucu çıkarılabilir. Buna karşın Balıkesir Ünv. öğrencileri koordinatör öğretim elemanının işyerini ziyaretini Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri kadar gerekli görmemektedir.

Balıkesir Ünv. öğrencileri, stajyerlere daha yüksek ücret ödenmesini Sakarya ve Düzce Ünv. öğrencileri kadar gerekli görmemektedir. Bunun da sebebinin yiyecek-içecek işletmelerinde bahşış getirisinin yüksek oluşunun olduğu düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Beceri eğitimi, teorik bilginin pratiğe dönüştürülmesi konusunda bir adaptasyon sürecidir. Stajlar ve stajlarda geçirilen süreler, eğitim dönemleri içerisindeki potansiyel iş görenleri çalışacakları mesleğe hazırlayan önemli süreçlerdir. Stajlarla ilgili yapılan bütün araştırmalarda stajların, iş yaşamının tanınması, deneyim kazanılması, sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi vb. açılardan çok önemli yararlarına dikkat çekilmektedir.

Staj dönemlerinde işyerlerinde geçirilen süreler, aday iş görenlerin çoğunlukla ilk işyeri deneyimleridir. Bu ilk deneyimlerde elde edilen olumlu veya olumsuz düşünceler, mesleğin ilerleyen yılları açısından şekillendirici olmaktadır. Bu dönemlerde elde edilebilecek olumsuz düşüncelerin turizm mesleğinde çalışma isteğini olumsuz etkilediği araştırma bulgularından anlaşılmaktadır.

Türkiye olarak turizm alanında potansiyel olarak çok önemli üstünlüklerimiz bulunmaktadır. Bu üstünlüklerin ekonomik olarak önemli bir getiriye dönüşebilmesi, turizm alanındaki kaliteli hizmet ile mümkündür. Kaliteli hizmet ise ancak iyi yetişmiş iş görenlerle verilebilmektedir. Önemli miktarda milli kaynak kullanılarak Türkiye'nin birçok bölgesinde turizm eğitimi veren okullar açılmıştır. Bu okullarında eğitim gören her bir öğrencinin turizm mesleğine kazandırılması kaynakların etkin kullanılması açısından oldukça önemlidir. Bu öğrencilerin turizm işletmelerinde istihdam edilebilmesi ise ancak bu öğrencilerin sorunlarını çözümü ile mümkün olabilecektir. Bu sorunların en başında ise stajlarda yaşanan sorunlar gelmektedir. Stajlarda yaşanan sorunların çözülmesiyle önemli bir işgücü potansiyelinin daha etkin kullanılabilmesi de mümkün olabilecektir.

Yapılan araştırma ile lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin, staj uygulamalarında yaşadıkları problemler ortaya konmaya çalışılmıştır. Edinilen bulgulara göre tüm staj yapan öğrenciler çeşitli düzeylerde problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemlerin kaynakları bazen işyerindeki personel, bazen yönetici, bazen okul olabilmektedir. Özellikle entegre hizmet birimleri olan konaklama işletmelerinde diğer işletmelere nazaran daha çeşitli ve daha fazla sorunla karşılaşıldığı gözlenmiştir.

Yaşanan staj sorunlarının temel olarak:

- a) “Sektörel bakış ile ilgili sorunlar”,
- b) “Uygulama ile ilgili sorunlar”,
- c) “Olanaklar ile ilgili sorunlar” ve “sistem ile ilgili sorunlar” alt başlıklarında değerlendirilmesi mümkündür.

Turizm işletmelerinin stajyer öğrencileri mesleğini öğrenmeye çabalayan ve edindiği teorik bilgileri geliştirmeye çalışan bireyler olarak görmek yerine stajyer öğrenciye işletmenin bir iş göreni gibi davrandığı anlaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin % 10'dan daha az bir oranının staj yeri tespitinde okuldan yardım aldığı, birçoğunun ise staj yerini kendisinin ve yakınlarının bulduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra denetim konusunda da eksiklik vardır. Dolayısıyla işveren, staj uygulamasının başından sonuna kadar sadece öğrenci ile muhatap olmaktadır.

Uygulama eğitimi süresince karşısında öğrenciden sorumlu bir eğitmen göremediği için stajyeri “öğrenci” olarak değil, okula sektörde çalıştığını belgelemek zorunda olan ucuz bir çalışan olarak görmekte ve öğrenciyi stajyer olarak çalıştırmasının öğrenci için bir lütf olduğunu düşünmektedir. Denetim olmadığı için de hiç kimse kendisine bu düşüncenin yanlış olduğunu belirtmemektedir. Stajyer öğrencilere iş gören gibi davranılması, öğrencilerin işyerindeki stajlarından mesleki açıdan önemli kazanımlar edinmelerine katkı sağlayabilir. Fakat bunun yanında turizm mesleğine olan bakış açılarında da önemli olumsuzluklara da neden olabilir.

Öğrencilerin stajlar konusunda yaşadıkları bir diğer sorun grubu da uygulamalar ile ilgili sorunlardır. İşletmeler tarafından stajyer öğrencilerin ucuz işgücü olarak görülmesi ve bu nedenlerle diğer iş görenlere sağlanan ekonomik ve sosyal hakların stajyer öğrencilere tanınmaması önemli bir sorun kaynağıdır. Performans beklentisi açısından iş görenden farklı görülmeyen stajyer öğrenciler, ekonomik ve sosyal haklar açısından iş görenlerle aynı imkânlardan yararlanamamakta bu da motivasyonlarını ciddi şekilde düşürmektedir. Bu konu öğrenme süreçlerini olumsuz olarak etkilemenin yanında kariyer planlaması konusunda da turizm sektörünü düşünmemelerine, bu da eğitimli iş gücünün turizm dışı sektörlere kaymasına neden olmaktadır.

Sistemden kaynaklanan başlıca sorun ise eğitim kurumları ile turizm işletmeleri arasında bütünleşik bir turizm eğitiminin yapılamaması ve bununla birlikte öğrencilerin edindiği teorik bilgilerin staj esnasında uygulanma olanağının bulunamamasıdır. Bu sorun bilginin pekişmesini ve stajın amaçların gerçekleşmesini engellemektedir. Müfredatla ilgili sorunların yaşandığını düşünen öğrencilerin oranı da % 60'ın üzerindedir. İşletmelerin güncel yapıları ve teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurulmadan uygulanagelen müfredat, işletme ile eğitim kurumu arasında kopukluk oluşturmakta ve bu da hem stajyerin işletme nezdindeki imajını olumsuz etkilemekte hem de turizm eğitimi amacından uzaklaştırmakta ve öğrencinin teoriyle pratik arasında bocalamasına neden olmaktadır.

Ayrıca hem müfredat, hem de staj süreleri eğitim kurumundan eğitim kurumuna değişiklik arz etmektedir. Eğitim kurumları ile işletmeler arasındaki koordinasyonsuzluk öğrenciyi kendi staj yerini bulmaya zorlamakta öğrenci bu aşamada birtakım zorluklar yaşamaktadır. Çünkü stajyer öğrenci henüz sektöre yabancıdır ve çoğu zaman kendisi için en iyi olana karar verebilecek bilgi birikimine sahip değildir. Bu konuda yönlendirmeye ihtiyaç duymakta ve eğitim kurumundan gerekli desteği bulamayınca staj yeri seçiminde zorlanmaktadır. Yapacağı yanlış tercihler ise öğrenciyi sektörden soğutmaktadır.

Elde edilen bir başka sonuç da staj yapan öğrencilerin ve stajyer çalıştıran işyerlerinin yeterince denetlenememesidir. Öğrencilerin % 60'a yakını denetimsizlikten ve bunun staj sürecini olumsuz etkilediğinden yakınmıştır. Denetimsizliğin en büyük nedeni ise eğitim kurumlarındaki kaynak eksikliğidir. Öğrencilerin staj yapacakları işletmeler konusunda herhangi bir coğrafi kısıtlama söz konusu değildir. Bu da öğrencilerin staj için çok geniş bir coğrafyaya yayılmalarına sebep olmakta, bunların denetimi ise ciddi maddi kaynak gerektirmektedir.

Yaşanan diğer sorunların birçoğunun temelinde de işyerindeki yönetici ve personelin staj eğitimini ve stajyerlerin işyerinde bulunma sebeplerini tam olarak kavrayamamalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Birçok sorunun kaynağında okul- işletme işbirliğinin eksikliği yatmaktadır.

Okul işletme işbirliğinin tesisi için yapıcı adımların öncelikle eğitimin yapısını oluşturan ve bakanlıktan okula kadar devam eden kamu kurum ve kuruluşlarınca

atılması gerekir. Çünkü özel işletmelerin varlık sebepleri öncelikli olarak gelir elde etmektir ve bu yüzden kazançlarını ön planda tutmaları normaldir. Hatta kanunlarla hükme bağlanmış konuların dahi açıklarını kullanarak kazançlarını maksimize etmeye çalıştıkları da aşikardır. Bu yüzden özel işletmelerin hiçbir çıkar beklemezsizin eğitime destek amacıyla birtakım fedakarlıklarda bulunmasını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu yüzden yapılması gereken güncel düzenlemelerin özellikle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılması kaçınılmazdır.

Yaşanan sorunlara rağmen ankete katılan öğrencilerin % 75'i turizm sektörünü kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör olarak görmektedir. Yaşanan sorunlara rağmen öğrencilerin staja bakışlarının olumlu olması ve stajın yararları konusunda öğrencilerin tamamına yakınının olumlu görüş bildirmesi dikkat çekici bir bulgudur. Bu sonuç, turizm eğitimi alan bilinçli bir kitlenin varlığını göstermektedir. Araştırma bulguları, stajın insan ilişkileri, koordinasyonlu çalışma ve mesleki açıdan kendine güven kazandırma konusunda önemli katkılarının bulunduğunu, yaşanan olumsuzlukların ise mesleğe ve turizm işletmelerine olan güveni azalttığını göstermektedir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Öneriler

- Öncelikle staj uygulamaları standart hale getirilmelidir. Üniversitelerin aynı kapsamlı bölümlerinin müfredatları ve staj uygulamaları da aynı olmalıdır. Aynı bölüm ismiyle ve aynı akademik sürede turizm eğitimi veren bölümlerde müfredatın ve staj sürelerinin standart hale getirilmesi gerekmektedir. Yükseköğretim Kurumu bünyesinde oluşturulacak turizm çalışma gurubu ile staj süreleri ve stajlarla ilgili diğer konular standart bir hale getirilebilir.
- Müfredat gözden geçirilerek turizmin güncel yapısına ve teknolojik gelişmelere göre yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yapılırken de muhakkak işletmelerin görüş ve önerileri ile desteği alınmalıdır.
- Mesleki turizm eğitiminin teori kısmıyla ilgili sorunlar alanında uzman kişiler tarafından analiz edilerek değerlendirilmeli, öğretim elemanı yetersiz olan okullarda eğitim gören öğrencilerin almış oldukları eğitimin niteliği de oldukça yetersiz olacağından öğretim elemanı açığı bulunan eğitim kurumlarının bu açığı giderilmelidir.
- Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK)

arasında koordinasyonun kurulmasında ve geliştirilmesinde yarar vardır. Bu koordinasyonun sağlanması okul-sektör işbirliğini de kolaylaştıracaktır.

- Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri bünyesinde Turizm Eğitimi Şube Müdürlüğü adı altında bir eğitim birimi oluşturulmalı.
- Turizm Eğitimi Şube Müdürlükleri faaliyet gösterdikleri il sınırları içinde stajyer çalıştırmak isteyen turizm işletmelerini tespit etmeli ve yeterliliğini denetlemeli. Hangi işletmenin hangi eğitim düzeyinde kaç stajyer çalıştırabileceğini bu müdürlük belirlemeli.
- Staj yeri belirlemek de Turizm Eğitimi Şube Müdürlüklerinin sorumluluğunda olmalı. İl sınırları içindeki işletmelere stajyer göndermek isteyen okulların isteklerini de bu müdürlükler almalı ve bu doğrultuda okullara kontenjan vermelidir. Staj yapacak olan öğrencinin işyeri konusunda özel bir isteği varsa bu, öğrencinin okulu tarafından ilgili Turizm Eğitimi Şube Müdürlüğüne bildirilmeli ve aynı kanaldan oluru alınmalıdır.
- Stajyer çalıştırmak isteyen işyerlerine vergi muafiyeti gibi birtakım avantajlar sağlanmalıdır.
- Turizm Eğitimi Şube Müdürlüklerince faaliyet gösterdikleri il sınırları içinde stajyer çalıştırmak isteyen işletmelere seminer verilmeli ve mesleki bilgilerle zenginleştirilmiş olan bu seminerlere tüm personelin katılımı sağlanmalıdır. Seminer sonunda da personele sertifika verilmelidir.
- İşletmelerin Turizm Eğitimi Şube Müdürlükleri tarafından tutulan staj karneleri olmalı ve bir önceki sezonun genel staj başarısı göz önünde bulundurularak bir sonraki dönem işletmenin çalıştıracığı stajyer öğrenci sayısı belirlenmelidir.
- İşletmeler ve stajyer öğrenciler, okullarınca denetlenemediği takdirde, bir protokol çerçevesinde Turizm Eğitimi Şube Müdürlüklerinde yeterli eğitimi almış uzman eleman çalışması durumunda, bu uzmanlar tarafından üniversiteler adına denetlenebilir.
- Stajyer çalıştıran işletmeler de müfredata uygun çalışma ortamı sunup sunmadıkları konusunda Turizm Eğitimi Şube Müdürlükleri tarafından denetlenmeli ve işyerinde rotasyon sağlanarak öğrencinin tüm işleri belirli ölçüde öğrenmeleri sağlanmalıdır.
- İşletmeler statülerine göre stajyer çalıştırabilmelidir. Örneğin lisans eğitimi alan

öğrenciler sadece birinci sınıf tatil köyleri ve restoranlar, 5 yıldızlı oteller ve A grubu seyahat acentelerinde staj yapabilmelidir.

- Kendi bünyesinde staj yapmış olan bir öğrenciyi okul sonrası istihdam eden işletmelere, o öğrenciyle ilgili olarak bir yıl boyunca sigorta pirim desteği sağlanmalıdır.
- İşletmecilere, kalifiye eleman istihdam etmenin getirileriyle ilgili seminer ve eğitimler düzenlenmelidir.

Özel Sektör İşletmelerine Öneriler

Stajyer öğrenciler her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de ucuz işgücü olarak görülmektedir. Kar kaygısıyla faaliyetlerini sürdüren işletmelere stajyerleri ucuz işgücü olarak görmeyin demek yersiz olacaktır. Bununla ilgili düzenleme ve denetimleri kurumlar eliyle yapılması gerekir. İşletmeler bu konuda bilinçlenmesi gerekiyorsa bu bilinçlendirmenin de kurumlarca yapılması gerekir. Dolayısıyla işletmelere doğrudan bir öneride bulunmak sonuç odaklı bir yaklaşım olmayacaktır. İşletmelerin yaklaşımlarıyla ilgili olarak da kurumlara öneride bulunmak daha yerinde olacaktır.

İşletmeler, staj uygulamalarının kalifiye eleman konusunda kendilerine bir altyapı sağladığı ve kalifiye eleman yetiştirmenin maliyetinin kalifiye eleman transfer maliyetinden çok daha az olacağı konusunda bilinçlendirilmelidir.

Turizm işletmelerinin stajyer öğrencilere bakış açısıyla ilgili sorunların azaltılması için eğitim kurumları ile işbirliği yapılmalıdır. Turizm işletmelerinin yöneticilerinin staj yapan öğrencilerin eğitim kurumlarında uygulanan zorunlu staj nedeniyle işletmelerinde bulduklarını ve bakış açılarının buna göre şekillendiğini bilmeleri gerekmektedir.

Bu nedenle yöneticilerin, stajyer öğrencilere daha sıcak bir yaklaşım sergilemeleri daha olumlu sonuçlar doğuracak ve öğrencilerin işletmeleri benimsemesi kolaylaşacaktır. Böylelikle edinilen teorik bilgilerin önemini anlayan ve bu bilgileri kullanma olanağı bulan öğrencinin motivasyonu artırılabilir.

Bu Alanda Yeni Araştırma Yapacaklara Öneriler

Bu araştırma maddi açıdan ve süre kısıtları nedeniyle dar bir örneklem çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan her üç eğitim kurumu da Marmara

Bölgesi sınırları içindedir. Diğer bölgelerde benzer araştırmalar yapılabilir.

Bu araştırma benzer şekilde işletmeler açısından da uygulanabilir. Bölgeler arası eğitim kurumları için karşılaştırmalı olarak veya tüm yurt geneline yaygınlaştırılarak veyahut ta ülke bazlı olarak da gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, O. Kemal: **Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği**, Milli Prodüktivite Merkezi Yay.439, Ankara, 1991.
- ALKAN, C., Doğan, H. Ve Sezgin, İ.S. : **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**, Alkım Yay, Ankara, 2001.
- AVCIKURT, C. ve Karaman, S: “Lisans Eğitimi Veren Turizm Okullarının Ders Programlarının Karşılaştırılması”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 53-65.
- AVCIKURT, Cevdet: **Turizmin Güncel Sorunları**, Ders Notu, Balıkesir, 2003.
- BARUTÇUGİL, İsmet S: **Turizm İşletmeciliği**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1982.
- BAŞARAN, İ.Ethem: **Eğitim Psikolojisi**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1992.
- BATMAN, Orhan: **Otel İşletmelerinin Yönetimi**, Değişim Yayınları, Adapazarı, 1999.
- BİLEN, Mürüvvet: **Plandan Uygulamaya Öğretim**, Anı Yayınları, Ankara, 2002.
- BOYLU, Yasin: “Türkiye’deki Örgün Turizm Eğitiminin Sistemik Olmayan Bir Açıdan Değerlendirilmesi”, **DAÜ Turizm Araştırmaları Dergisi**, KKTC, 2002, ss63-78.
- BOZOK, Düriye: “Turizm İşletmelerinde Profesyonel Yönetici ve Eğitimi Sorunları”, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1991.
- BRUBAKER, Dale L: **Curriculum Planning: The Dynamics of Theory and Practice**, USA, Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company, 1982.
- BRANDT, Ronald S. ve Ralph W. Tyler: “Goals and Objectives”, **Contemporary Issues in Curriculum**, Allan C. Ornstein/Linda S.Behar-Horenstein/ Edward F. Pajak (Ed.), Pearson Education, USA, 2003, ss. 10-19.

- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve Cuma Çivi: **Genel Öğretim Metotları: Öğretimde Planlama-Uygulama**, Beta Yay, İstanbul, 1999.
- COLLINS, A. B. : ‘Dosya: Turizm Eğitimi’, **TÜROFED Dergisi**, 8, 2007, ss. 38–54.
- COOPER ve Diğerleri: **Educating The Educators in Tourism: A Manual of Tourism and Hospitality Education**: WTO: Mart 1996.
- ÇAPAR, Bülent: “Turizm Sektörü-Turizm Eğitimi Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 415-426.
- ÇETİN, Şule: “Turizm Eğitimi ve Turizm Eğitimi Gören Elemanların İstihdam Sorunları”, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 1987.
- ÇİL, Burhan: **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesinde Başarıyı Etkileyen Kimi Etkenler**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1995.
- DEĞİRMENCİOĞLU, Coşkun: **Eğitim Bilimine Giriş/Eğitim-Felsefe İlişkisi: Eğitim Felsefesi**, Gazi Kitabevi Yay, Ankara, 1997.
- DEMİREL, Özcan: “Türk Eğitim Sisteminde Öğretim Programlarının Geliştirilmesinde Bilimsel Yaklaşım ve 2000’li Yıllar İçin Öneriler”, **21. Yüzyılın Esiginde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu**, Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, ss. 328-335.
- DEMİREL, Özcan: **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, Pegem Yay, Ankara, 1999.
- DEMİRKOL, Pelit: “Türkiye’deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecinde Olası Gelişmeler”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Ankara, 2002.
- DOĞAN, H. Zafer: “Türkiye’de Turizm ve Otelcilik Okullarının Sorunları”, **Balkan Ülkeleri Turizm Eğitimi Semineri-Bildiriler**, İstanbul, 1992, ss. 31-37.
- EDİZ, Abdülaziz: “Turizmde Mesleki Eğitim”, **Balkan Ülkeleri Turizm Eğitimi Semineri- Bildiriler**, İstanbul, 1992, ss. 73-80.

- ELGEZDİ, Cavit: “Dört Yıllık Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Eğitim ve Öğretim Programlarının Sektör Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Ders Programı Önerisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.
- ER, Tülay: **Eğitim Bilimine Giriş/Eğitim Sosyoloji İlişkisi: Eğitim Sosyolojisi**, Gazi Kitabevi Yay, Ankara, 1997.
- ERDEN, Münire: **Eğitimde Program Geliştirme**, Anı Yayınları, Ankara, 1998.
- ERDOĞAN, Harun: **Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Çevresel Yönleriyle Uluslar arası Turizm**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1996.
- ERGÜN, Mustafa: **Eğitim Felsefesi**, Ocak Yay, Ankara, 1996.
- ERGÜNEŞ, Yalçın: **Eğitim Psikolojisi**, İnce Ofset ve Matb, Balıkesir, 1995.
- ERTÜRK, Selahattin: **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksan A.S., Ankara, 1998.
- FİDAN, Erden: **Eğitime Giriş**, Alkım Yay, İstanbul, 1998.
- FORREST, L.C: **Training For The Hospitality Industry**, Educational Institute of The American Motel Association, 1990.
- GLASGOW, Neal A: **New Curriculum for New Times**, USA, Corwin Pres, 1997.
- GRAY, Liguori: **Hotel and Motel Management and Operations**, Prentice Hall, 1990.
- GÜÇER, Evren: “Türkiye’deki Turizm Eğitimi İle Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Turizm Eğitiminin Karşılaştırılması ve Sektörün Turizm Eğitiminden Beklentileri”, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.
- GÜLERYÜZ, Hasan: **Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme**, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2001.
- GÜNDÜZALP, Nural: “Kalkınmada Turizm ve Eğitimi”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 1992, ss. 61-62.

- GÜRBÜZ, A. Kemal: **Turizmin Ekonomik Analizi**, Balıkesir, Alem Basım-Yayımları,1998.
- GÜRDAL, Mehmet: “Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma - Eğitimin Kalitesi – Staj - İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 391-400.
- HACIOĞLU, Necdet: “Yükseköğretimde Mesleki Turizm Eğitimi Geliştirme Perspektifleri”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 1992, ss. 91-100.
- HACIOĞLU, Necdet: **Türkiye’de Turizm Eğitimi**, Teksir, Balıkesir, 1995.
- ILGAZ, S. ve Mehmet Ç.: “Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Problemleri: Başkent Üniversitesi __BF Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 385-390.
- İÇÖZ, Orhan: “Türkiye’de Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Temel Sorunları ve Öğrencilerin Okul Sonrası Mesleki Yasama Uyumu Konusunda Bir Değerlendirme”, **Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO Haftasonu Semineri 1:Dört Yıllık Turizm Yüksekokullarında Eğitim Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Nevşehir, 1994, ss. 84-96.
- İLKİN, A. ve Dinçer, M.Z.: ‘Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi’, **Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Çözüm Önerileri Dizisi: 2(217)**, TOBB Yay, Ankara, 1991.
- İNCE, M. Tevfik: “Türkiye’de Turizm Eğitimi”, **TC Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri (II. Cilt)**, Ankara, 2002, ss.175-181.
- ESKİCUMALI, Osman: **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Deyişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- KALKAN, Orhan: “Turizm Yüksekokullarında Yetiştirilen Elemanlar Hangi Kademedeyi Çalıştırılabilir?”, **Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO Haftasonu**

Semineri 1:Dört Yıllık Turizm Yüksekokullarında Eğitim Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları, Nevşehir, 1994, ss.79-83.

KANTARCI, Kemal ve M. Altuğ Yörükoğlu: **Konaklama İşletmelerinde Önbüro ve Yönetimi**, Detay Yay, Ankara, 1998.

KAYA, Hüseyin: **Uluslararası Politik Derinliklerde Anadolu 2000**, F. Özsan Matbaacılık, Bursa, 1999.

KAYNARCA, H. ve Özer G. (Ed.): **“Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi,1993–2003: Proje Kapanış Raporu”**, Ankara, MEB, 2004.

KOTLER, P., Bowen, J. and Makens, J.: **Marketing for Hospitality and Tourism**, Prentice- Hall, New York, 1999.

KOZAK, Nazmi : **Turizm Pazarlaması**, Detay Yay, Ankara, 2006.

KOZAK, M. and Rimmington, M.: ‘Tourist satisfaction with Mallorca (Spain) as an Offseason Holiday Destination’, **Journal of Tourism Research**, 38(3), 2000, ss. 260–269.

KOZAK, Nazmi: “Türkiye’de Üniversite Düzeyi mesleki Turizm Eğitime Yönelik Programların Sorunları ve Bazı Öneriler”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 1992: ss. 209-211.

KOZAK, Nazmi ve Diğerleri: **Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar**, Detay Yay, Ankara, 2001.

KOÇAK, Nilüfer: “Türkiye’de Turizm Sektöründe Çalışan Personelin Eğitimi Düzeyi ve Turizm Eğitimi Veren Meslek Yüksekokulları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Meslek YO 1.Ulusal Turizm Sempozyumu**, SDÜ Basımevi, Eğirdir, 1998. ss. 82-91.

KOZAK, S. ve Maviş, F.: “Hizmetiçi Eğitim Programının Geliştirilmesi ve Etkin Bir Eğitim Modeli”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 1992, ss. 417-425.

KOZAK, M. ve Kozak, N: “Türkiye’de Lise, Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Seyahat Acenteciliği Programlarında Okutulan Derslerin Sektörün Beklentilerine

- Uygunluğu”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl:11, Eylül-Aralık, 2000, ss. 57-67.
- KÜÇÜKTOPUZLU, K. Faik: “Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Staj Programlarında Eşgüdümlü Sağlanması ve Çözüm Önerileri”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 335-341.
- KYRÖ, Matti: Vocational Education and Training in Finland, Cedefop Panorama Series, 130, **Office for Official Publications of the European Communities**, Luxemborg, 2006.
- MIALARET, Gaston: **Eğitim Bilimlerinin Gelişimi**, Çev. Gürsel Izgar, Nobel Yay, Ankara, 2001.
- MCINTOSH, Goeldner: **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Wiley, USA, 1990.
- MCKERCHER, Bob: ‘The Future of Tourism Education: **An Australian Scenario?**’, **Tourism and Hospitality Research**, 3 (3), 2002, ss.199–210.
- OLALI, Korzay: **Otel İşletmeciliği**, Beta Basım Yay, İstanbul, 1993.
- ORHANER, Tunç: **Ticaret ve Turizm Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003.
- ORNSTEİN, Allan C. ve Hunkins Francis P: **Curriculum-Foundations, Principles and Issues**, USA, Allyn and Bacon, 1998, ss. 194-229.
- ÖZDEMİR, Mehmet: “Turizmin Yükselme Döneminde (1984-1990) Eğitim Sorunu ve Bugün”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss.115-136.
- ÖZDEN, Yüksel: **Öğrenme ve Öğretme**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005.
- ÖZTAŞ, Kadir: **Turizm Ekonomisi ve Genel Turizm Bilgileri**, Nobel Yay, Ankara, 2002.
- PRATT, David ve Brace, Harcourt: **Curriculum: Design and Development**, USA, Jovanovich, 1980.

- PREEDY, Margaret: “Curriculum Evaluation: Measuring What We Value, Managing The Curriculum”, **Managing The Curriculum**, David Middlewood ve Neil Burton (Ed.), 2003, ss. 89-103.
- SCOTLAND, Miriam: ‘Higher Education Program Curricula Models in Tourism and Hospitality Education: A Review of the Literature’, **Online Submission, Paper presented at the Academy of Human Resource Development International Conference (AHRD)**, 38 (3), Texas, 2006, ss.801–808.
- SELÇUK, Ziya: **Eğitim Psikolojisi Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yay, Ankara, 1999.
- SEZGİN, O. Mesut: **Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı**, Detay Yay, Ankara, 2001.
- SÖNMEZ, Veysel: **Eğitim Felsefesi**, Pegem Yay, Ankara,1994.
- TAN, Şeref: **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005.
- TANNER, Daniel ve Tanner, Laurel: **Curriculum Development: Theory and Practice**, USA: Prentice-Hall, 1995.
- TEZCAN, Mahmut: **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara, y.y, 1992.
- TİMUR, Alp: “Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 1992, ss. 47-53.
- TİMUR, Alp: “Turizm Eğitiminde Darboğazlar”, **Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO Hafta Sonu Semineri 1:Dört Yıllık Turizm Yüksekokullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**, Nevşehir, 1994, ss. 44-53.
- TÜTÜNCÜ, Ö. ve Doğan, Ö. İ: ‘Müşteri Tatmini Kapsamında Öğrenci Memnuniyetinin Ölçülmesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulaması’, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5 (4), 2003, ss.130–151.
- TURGUT, M. Fuat: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**, Ankara, Yargıcı Matbaası, 1997.

- TÜSİAD: **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**, Lebib Yalkın Yay. ve Basım İşleri A.S.1999.
- UÇAN, Ali: “Çağdaş Eğitimde Program Geliştirme Sürecine Genel Bir Bakış”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Sempozyumu-Bildiriler**, İstanbul: Kuşak Ofset, Şubat 1990, ss. 51-64.
- URAL, A. ve Kılıç, İ. : **Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS Veri Analizi**, Ankara: Detay Yay., 2005.
- ÜNLÜÖNEN, Kurban: ‘Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri Açısından Karşılaştırılması (1998–1999 ve 2003–2004 Öğretim Yılları)’, **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2004, ss.108–112.
- ÜZÜMCÜ, T. P. ve Bayraktar, S. : ‘Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yükseköğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etiksel Açısından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması’, **Osman Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 25–26 Kasım, Eskişehir, 2004, ss. 79–89.
- VARIŞ, Fatma: **Eğitimde Program Geliştirme: Teoriler-Teknikler**, Ankara, Alkım Yay, 1996.
- WİLES, Jon ve Bondi Joseph: **Curriculum Development**, USA, Macmillan Publishing Company, 1993.
- WOODS, Robert H: **Human Resources Management**, Educational Institute of The American Motel Association, 1997.
- WARYSZAK, Robert Z: ‘**Students’ Expectations from Their Cooperative Education Placements in the Hospitality Industry: An International Perspective**’, **Education & Training**, 41 (1), 1999, ss. 33.
- YAZICI, Senem: “Turizm Eğitiminin Bilinci ve Uygulama Dersi: Staj”, **Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı**, Ankara, 2002, ss. 407-414.

YILMAZ, Hasan ve Ali Murat Sünbül: **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, Mikro Basım Dağıtım, 2003.

YALÇINKAYA, Mehmet: 'Öğrencilerin Öğretim Elemanlarını Değerlendirmesi Araştırması: Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Örneği', **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, (1), 2002, ss. 105–118.

ZENGİN, Burhanettin, Cevdet Avcıkurt ve Şehnaz Demirkol: **Turizm İşletmelerinin Pazarlamasında 7P ve 7C**, Değişim Yayınları, Sakarya, 2009

ZENGİN, Burhanettin ve Lütfi Mustafa Şen: "Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Konaklama İşletmelerinde Departman Seçimi Tercihlerinin Belirlenmesi: Bir Örnek Olay Çalışması", **9. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Bakü, Azerbaycan, 2011, s. 429-437

ANKET FORMU

DEĞERLİ ÖĞRENCİ ARKADAŞIM;

Bu araştırma turizm eğitimindeki staj uygulamalarının etkinliğini saptamak amacıyla yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere yapılmaktadır. Ankete vereceğiniz cevaplarınız sadece bu araştırma için kullanılacak olup bunun dışında hiçbir kişi kurum veya kuruluşa verilmeyecektir. Bu nedenle ankete adınızı yazmayınız. Anket sorularına vereceğiniz cevapların gerçeği yansıtması araştırmanın doğru ve güvenilir sonuçlandırılmasını sağlayacaktır. Sizden ricamız her soruyu okuduktan sonra en uygun cevabı işaretlemenizdir. **Lütfen cevapsız soru bırakmayınız.** İşaretlerken sizin için en uygun olan seçeneğe (X) işaretini koyarak yapınız. Objektif sonuç için bütün soruları dikkatlice okuyup cevaplayınız.

İlgi ve alakanızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Erkan TÜRKSEVEN

A. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz ?

a.() Kadın b.() Erkek

2. Yaş grubunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır ?

a.() 19 ve altı b.() 20-24 c.() 25-29 d.() 30 ve yukarı

3. Staj yaptığımız işyeri hangi sektörde faaliyet gösteriyor

a.() Konaklama b.() F&B c.() Seyahat d.() Diğer

4. Meslek eğitimi yaptığımız işletmeyi kim buldu ?

a.() Okul b.() Bölümdeki Öğretim Elemanları c.() Ailem d.() Kendim

e.() Diğer belirtiniz.....

5. İşletmede meslek eğitimi uygulamasını kim yaptırıyor

a.() Usta öğretici b.() Diğer personel

6. İşletmede aldığımız meslek eğitimini yeterli buluyor musunuz?

a.() yeterli b.() kısmen c.() yetersiz

7. İşletmede iş ve işlemleri doğru olarak yapıp yapmadığımız ne derece izlendi?

a.() Her zaman b.() Genellikle c.() Nadiren d.() Hiçbir zaman

B. SORUNLARLA İLGİLİ BİLGİLER

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup size en uygun gelen şıkkı işaretleyiniz	Kesinlikle evet	Evet	Kismen	Hayır	Kesinlikle hayır
1. Koordinatör öğretim elemanı sizinle staj süresince düzenli olarak görüştü mü?					
2. İşyerinde rotasyon sağlandı mı?					
3. Stajyerler işyerinde ucuz işgücü olarak mı görülüyordu?					
4. İş yerinde ayak işlerinde kullanıldınız mı?					
5. Hazırlanan staj raporları sizce staj sürecini tam olarak yansıtıyor mu?					
6. İş yerinde personelle aynı imkanlardan faydalanabiliyor muydunuz?					
7. Koordinatör öğretim elemanı iş yerine gelince sizinle görüşüyor muydu?					
8. İş yerinde sözlü hakarete uğradığınız oldu mu?					
9. İş yerinde çalışan stajyerler arasında ayırım yapılıyor muydu?					
10. Staj süresinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?					
11. Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?					
12. İş yerinde stajyer olarak değil de kadrolu personel gibi mi çalıştınız?					
13. Aynı işyerinde fazla stajyer çalıştığı için yığılma olup da bu sizin öğrenmenizi etkiledi mi?					
14. Okulda öğrendiğiniz bilgileri işyerinde uygulayabildiniz mi?					
15. İş yerinin sosyal olanaklarından yararlandırılmamanız beceri eğitiminizi etkiledi mi?					
16. Sürekli olarak aynı işleri yapmak sizi beceri eğitiminden soğuttu mu?					
17. İş yerindeki yoğun çalışma temposunun sektörde çalışma isteğini olumsuz etkilediğini düşünüyor musunuz?					
18. Okulunuz bittikten sonra turizm sektöründe çalışmayı düşünür müsünüz?					
19. Sizce turizm sektörü kariyer planlaması yapılabilecek bir sektör müdür?					
20. İşletme çalışanları ile sorunlar yaşadınız mı?					
21. İşletmede okuldaki öğrendiklerinize uygun bilgi ve beceri kazandırdı mı?					

C. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup size en uygun gelen şıkkı işaretleyiniz	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Beceri eğitimine başlamadan önce stajyer öğrenciye okul tarafından yeterli bilgi verilmeli					
2. İşletmede beceri eğitimine başlamadan belli bir uyum kursu uygulanmalı					
3. Stajyer öğrencilerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli					
4. Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda yeterince çalışmaları sağlanmalı					
5. Beceri eğitimi yapılan işyerinde personelin özel işlerini yaptırması yasaklanmalı					
6. Müfredat tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli					
7. Öğrenciler işyerlerine yerleştirilirken not ortalamaları göz önünde bulundurulmalı					
8. Beceri eğitimi öğretim döneminde de belli günlerde devam etmeli					
9. Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka işyerinde görüşmeleri sağlanmalı					
10. Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az %50 olmalı					
11. İşyerinde çalışan personele stajyer öğrencilere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli					
12. İşletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli					
13. İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmelerine imkân tanınmalı					
14. Önceki dönemde öğrenciye müfredata göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli					
15. İş yerindeki personele beceri eğitim yapan öğrencilerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli					
16. Koordinatör öğretim elemanlarının işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı					
17. Okulda belli bir seviyeye (eğitim) ulaşmayan öğrenciler işyerlerine gönderilmemeli					

ÖZGEÇMİŞ

Erkan TÜRKESEVEN 1978'de Sakarya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 2001 yılında Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. Askerliğini Muş ilinde kısa dönem olarak tamamlayan TÜRKESEVEN 2004'ten bu yana turizm sektöründe yöneticilik yapmaktadır. TÜRKESEVEN evli ve üç çocuk babasıdır.